

Hallituksen esitys eduskunnalle tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolakia, rikoslakia, tutkintavankeuslakia, vankeuslakia, henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia ja syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annettua lakia.

Pakkokeinolain säännöksiä tutkintavankeuden vaihtoehtoista täydennettäisiin lisäämällä lakiin säännökset tehostetusta matkustuskiellosta ja tutkinta-arestista. Tuomioistuin voisi määrätä rikoksesta epäillyn vangitsemisen tai vangittuna pitämisen sijasta teknisin välinein valvottuun tehostettuun matkustuskieltoon, jos matkustuskielto olisi riittämätön pakkokeino ja muut pakkokeinolaissa säädetty edellytykset täytyisivät. Tehostettu matkustuskielto voitaisiin määrätä ennen vastaajan tuomitsemista rangaistukseen. Sen jälkeen kun vastaaja olisi tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, tuomioistuin voisi vangitsemisen tai vangittuna pitämisen sijasta määrätä tuomitun henkilön teknisin välinein valvottuun tutkinta-arestiin, jos pakkokeinolaissa säädetty edellytykset täytyisivät ja tuomittu rangaistus olisi vähemmän kuin kaksi vuotta vankeutta. Tutkinta-arestia ei siten voitaisi käyttää kaikkein törkeimmissä rikoksissa.

Edellytyksenä tehostetulle matkustuskiellolle ja tutkinta-arestille olisi muun muassa, että rikoksesta epäilty tai tuomittu sitoutuisi noudattamaan hänelle asetettuja velvollisuuksia ja että niiden noudattamista voitaisiin pitää todennäköisenä rikoksesta epäillyn tai tuomitun henkilökohtaisten olosuhteiden ja muiden vastaavien seikkojen perusteella. Tutkinta-arestiin liittyisi aina velvollisuus pysyä asunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa tuomioistuimen ratkaisusta ilmenevinä aikoina. Tehostetussa matkustuskiellossa tällaisen velvoitteen määrääminen olisi tuomioistuimen harkinnassa.

Tutkinta-arestin valvonnasta vastaisi Rikosseuraamuslaitos. Myös molempien pakkokeinojen teknisestä valvonnasta vastaisi Rikosseuraamuslaitos. Jos tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestiin määrätty henkilö rikkoisi hänelle asetettuja velvollisuuksia, hänet voitaisiin pidättää ja vangita. Lievissä rikkomustapauksissa tutkinta-arestiin määrätyle voitaisiin antaa kirjallinen varoitus.

Tutkintavankeuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että aikaa, jonka tutkintavankia voitaisiin säilyttää poliisin ylläpitämässä säilytystilassa, lyhennettäisiin nykyisestä ja säilyttämisen edellytyksiä tiukennettaisiin.

Muihin muutettavaksi ehdotettuihin lakeihin tehtäisiin pakkokeinolain muutosten edellyttämät muutokset.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
1.1 Tutkintavankeus pakkokeinona.....	4
1.2 Poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien määrän vähentäminen.....	5
2 NYKYTILA.....	6
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö.....	6
2.1.1 Vangitsemisen edellytykset ja menettely vangitsemisasiassa.....	6
2.1.2 Yhteydenpitorajoitukset.....	9
2.1.3 Matkustuskielto.....	9
2.1.4 Tutkintavankeuden toimeenpanoa koskeva lainsäädäntö.....	11
2.1.5 Tutkintavankien säilyttäminen poliisin tiloissa.....	12
2.1.6 Tutkintavangit vankilassa.....	13
2.1.7 Tutkintavankien taustatietoja.....	14
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja Euroopan unionin lainsäädäntö.....	15
2.2.1 Sopimukset ja suositukset.....	15
2.1.2 Tutkintavankeuden vaihtoehdot muissa Euroopan unionin maissa.....	20
2.1.3 Tutkintavankien sijoittaminen muissa Pohjoismaissa.....	22
2.3 Nykytilan arviointi.....	25
2.3.1 Tutkintavankeuden vaihtoehdot.....	25
2.3.2 Poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien määrän vähentäminen.....	26
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	26
3.1 Tavoitteet.....	26
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	26
3.2.1 Tutkintavankeuden vaihtoehdot.....	26
3.2.2 Poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien määrän vähentäminen.....	29
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	30
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	32
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	32
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	35
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	35
5 ASIAN VALMISTELU.....	36
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	37
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	37
1.1 Pakkokeinolaki.....	37
2 luku Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti.....	37
3 luku Tuomioistuinkäsittely vangitsemisasiassa.....	44
5 luku Matkustuskielto.....	44
9 luku Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot.....	48
11 luku Erinäiset säännökset.....	48
1.2 Rikoslaki.....	49
6 luku Rangaistuksen määräämisestä.....	49
1.3 Tutkintavankeuslaki.....	49
2 luku Saapuminen vankilaan.....	49

HE 252/2016 vp

3 luku	Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen.....	50
1.4	Vankeuslaki.....	51
	6 luku Siirtäminen vankilasta toiseen	51
1.5	Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa	51
1.6	Laki syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta.....	51
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	51
3	VOIMAANTULO.....	51
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	52
	LAKIEHDOTUKSET	55
	1. Laki pakkokeinolain muuttamisesta.....	55
	2. Laki rikoslain 6 luvun 13 §:n muuttamisesta	63
	3. Laki tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n ja 3 luvun 8 §:n muuttamisesta	64
	4. Laki vankeuslain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta	66
	5. Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 1 §:n muuttamisesta.....	67
	6. Laki syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain 1 a §:n muuttamisesta	68
	LIITE	69
	RINNAKKAISTEKSTIT	69
	1. Laki pakkokeinolain muuttamisesta.....	69
	2. Laki rikoslain 6 luvun 13 §:n muuttamisesta	82
	3. Laki tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n ja 3 luvun 8 §:n muuttamisesta	84
	4. Laki vankeuslain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta	86
	5. Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 1 §:n muuttamisesta.....	87
	6. Laki syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain 1 a §:n muuttamisesta	88

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

1.1 Tutkintavankeus pakkokeinona

Tutkintavankeudella tarkoitetaan aikaa, jonka rikoksesta epäilty on vangittuna rikoksen johdosta ennen lainvoimaista tai täytäntöönpanokelpoista tuomiota. Tutkintavankeudella pyritään ennen kaikkea turvaamaan esitutkinnan ja oikeudenkäynnin asianmukainen toteutuminen.

Tutkintavankeudella puututaan voimakkaasti perustuslaissa ja ihmisoikeussopimuksissa keskeisenä perus- ja ihmisoikeutena suojattuun henkilökohtaiseen vapauteen. Lisäksi varsinkin pitkäkestoiseen tutkintavankeuteen liittyy haittavaikutuksia, kuten esimerkiksi työ- tai opiskelupaikan menettäminen, asunnon menettäminen sekä perhesuhteiden ja muiden sosiaalisten suhteiden ylläpidon vaikeutuminen. Tutkintavankeuden toimeenpanosta aiheutuu myös kustannuksia, ja tutkintavankien määrä vaikuttaa vankiloiden käyttöasteeseen.

Tutkintavangin kohtelussa lähtökohtana on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklasta ilmenevä syyttömyysolettama, jonka mukaan jokaisella rikoksesta epäillyllä on oikeus tulla pidetyksi syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti toteen näytetty. Suomen lainsäädännössä syyttömyysolettaman vaikutukset on ilmaistu tutkintavankeuslain (768/2005) 1 luvun 4 §:ssä, jonka mukaan tutkintavangin oikeuksia on rajoitettava vain siinä määrin kuin vangitsemisen tarkoitus sekä vankilassa pitämisen varmuus ja järjestyksen säilyminen edellyttävät. Syyttömyysolettaman tarkoituksena on varmistaa, ettei tutkintavankeusajasta muodostu etukäteistä rangaistuksen suorittamista.

Syyttömyysolettamasta seuraa myös, että vapaudenmenetyksen tulisi olla viimesijainen keino esitutkinnan ja oikeudenkäynnin turvaamisessa. Pakkokeinolain (806/2011) 2 luvussa säädetään vangitsemisen edellytyksistä. Tutkintavankeuden ainoa vaihtoehto on nykyisin matkustuskielto, josta säädetään pakkokeinolain 5 luvussa.

Tutkintavankien päivittäinen keskimäärä vankiloissa on noussut huomattavasti viime vuosina. Vuonna 2000 tutkintavankeja oli keskimäärin 376 ja vuonna 2015 keskimäärin 597 päivittäin. Kehityksen syynä ovat rikollisuustilanteessa tapahtuneet muutokset, kuten huumausainerikollisuuden ja järjestäytyneen rikollisuuden lisääntyminen sekä rikollisuuden kansainvälistyminen. Ulkomaalaisten vankien ja samalla ulkomaalaisten tutkintavankien määrä on 2000-luvulla lisääntynyt. Lisäksi vuonna 1998 toteutettu rikosoikeudenkäyntimenettelyn uudistus ja vangitsemisen edellytysten väljentäminen vuonna 1995 ovat lisänneet tutkintavankien määrää. Myös tiedonhankintamenetelmät, kuten telepakkokeinot, ovat kehittyneet. Tämä on pidentänyt ja laajentanut rikosten esitutkintaa.

Yhtenä syynä tutkintavankien määrän kasvulle onkin rikosprosessin keston pidentyminen. Tutkintavankeuden keskimääräinen kesto on pidentynyt. Tutkintavanki vietti vankilassa vuonna 2015 keskimäärin 3,6 kuukautta, kun esimerkiksi vuonna 1994 tutkintavankeus kesti noin 1,9 kuukautta.

Syyttömyysolettaman ja tutkintavankien määrän nousun vuoksi on perusteltua pyrkiä löytämään toimivia vaihtoehtoja tutkintavankeudelle. Tutkintavankeutta tulisi käyttää viimesijaisena keinona, johon turvaudutaan vasta, kun tavoiteltavaan tarkoitukseen ei päästä sitä lievem-

millä pakkokeinoilla. Tämä vähimmän haitan periaatetta ja myös suhteellisuusperiaatetta ilmentävä näkökohta edellyttää, että käytettävissä olisi toimivia ja uskottavia tutkintavankeuden vaihtoehtoja.

Tutkintavankeuden olosuhteiden parantamista selvittänyt oikeusministeriön työryhmä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 81/2010) ehdotti tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia ja soveltuvuutta koskevan selvityksen käynnistämistä. Myös esitutkinta- ja pakkokeinolakia uudistanut toimikunta (komiteamietintö 2009:2) ehdotti, että tutkintavankeuden vaihtoehtoja selvitetäisiin.

Oikeusministeriö asetti 24 päivänä helmikuuta 2014 työryhmän selvittämään tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä. Työryhmän mietintö (Tutkintavankeuden vaihtoehdot ja järjestäminen, oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja, 5/2016) ja mietinnöstä saadut lausunnot (Lausuntoyhteenveto, oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 34/2016) ovat tämän esityksen perustana.

1.2 Poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien määrän vähentäminen

Tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n mukaan tutkintavanki on sijoitettava syyteasiaa lähimpänä sijaitsevaan tutkintavankilana toimimaan vankilaan. Vangitsemisesta päättävä tuomioistuim voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä päättää, että tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään säilytystilaan, jos se on välttämätöntä tutkintavangin erillään pitämiseksi tai turvallisuussyistä taikka jos rikoksen selvittäminen sitä erityisesti vaatii. Pykälän mukaan tutkintavankia ei saa pitää poliisin säilytystilassa neljää viikkoa pitempää aikaa, ellei siihen ole erittäin painavaa syytä. Suurin osa tutkintavangeista on sijoitettu tutkintavankiloihin, mutta noin kuudesosaa tutkintavangeista säilytetään tutkintavankeuden alkuaikoina vangittuna poliisin säilytystiloissa.

Taulukko 1. Tutkintavankeja päivittäin keskimäärin poliisin tiloissa ja vankiloissa vuosina 2000–2015.

Vuosi	Poliisin tiloissa	Vankiloissa	Yhteensä
2000	99	376	475
2001	114	457	571
2002	173	478	651
2003	187	492	679
2004	97	473	570
2005	110	519	629
2006	110	463	573
2007	92	506	598
2008	101	559	660
2009	95	569	664
2010	95	599	694
2011	97	598	695
2012	95	626	721
2013	95	578	673
2014	80	619	699
2015	85	597	682

Kansainväliset ja kansalliset valvontaelimet ovat esittäneet useissa yhteyksissä arvostelua tutkintavankien säilyttämisestä poliisin tiloissa. Euroopan neuvoston kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva komitea (CPT) kävi Suomessa viidennellä määräaikaistarkastuksella syksyllä 2014. Komitea kehottaa selonteossaan Suomen viranomaisia ryhtymään ripeästi toimiin, joilla tutkintavankien säilyttäminen poliisivankiloissa päättyisi. CPT on pyytänyt Suomelta yksityiskohtaista toimintasuunnitelmaa, jossa asetetaan täsmälliset aikarajat, varmistetaan taloudelliset resurssit ja määritellään selkeät toimenpiteet tähän tavoitteeseen pääsemiseksi. CPT:n selonteossa kiinnitetään huomiota muun muassa poliisivankiloihin sijoitettujen tutkintavankien mahdollisuuksiin osallistua toimintoihin ja ulkoiluun ja saada terveydenhuoltopalveluja. Vangit viettävät aikansa selleissä lukuun ottamatta ulkoilua ja mahdollista suihkussa käyntiä. Ulkoilumahdollisuudet ovat yleensä tosiasiallisesti vähäiset, ja erilaisiin sellin ulkopuolella järjestettäviin toimintoihin osallistuminen hyvin rajoitettua. CPT:n valtuuskunta kävi kesäkuussa 2016 Suomessa lyhyellä tarkastuskäynnillä. Käyntinsä yhteydessä CPT:n valtuuskunta edellytti, että suositukset pannaan täytäntöön mahdollisimman pian.

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova YK:n kidutuksen vastainen komitea (Committee against Torture, CAT) on Suomea koskevan viidennen ja kuudennen määräaikaisraportin (CAT/C/FIN/5–6) loppupäätelmissään kehottanut Suomea muuttamaan lainsäädäntöä siten, että tutkintavangit siirrettäisiin nykyistä nopeammin poliisin säilytystiloista vankiloihin.

Kun esitutkinnan selvittämistä vastuu ja vastuu tutkintavangin olosuhteista ja säilyttämisestä ovat samalla taholla, järjestelyssä piilee valvontaelinten näkemyksen mukaan tutkintavangin painostamis- ja lahjomisvaara. Vaikka tällaista painostamisvaaraa ei konkreettisesti yksittäistapauksessa olisikaan osoitettavissa, valvontaelimet katsovat, että pelkkä mahdollisuus antaa aiheen arvostelulle. Myös Euroopan neuvoston vankilasääntöjen mukaan tutkintavankeja ja vankeja tulisi lähtökohtaisesti pitää ainoastaan vankiloissa.

Myös eduskunnan oikeusasiamies (EOA) on useiden poliisivankiloihin kohdistuneiden tarkastustensa yhteydessä kiinnittänyt huomiota poliisivankiloiden huonoon kuntoon ja soveltumattomuuteen vapautensa menettäneiden pidempiaikaiseen säilytykseen. Poliisivankiloiden olosuhteiden on yleensä todettu soveltuvan vain henkilöiden lyhytaikaiseen säilytykseen. EOA on kiinnittänyt huomiota ulkoilutilojen ja tapaamistilojen puutteellisuuteen tai jopa puuttumiseen kokonaan.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Vangitsemisen edellytykset ja menettely vangitsemisasioissa

Vangitsemismenettelystä ja vangitsemisen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain 2 ja 3 luvussa. Pakkokeinolain 3 luvun 4 §:n mukaan vaatimus pidätetyn vangitsemisesta on tehtävä tuomioistuimelle viipymättä ja viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista. Pakkokeinolain 3 luvun 5 §:n mukaan vangitsemisvaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Pidätettyä koskeva vaatimus on otettava käsiteltäväksi viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta.

HE 252/2016 vp

Pakkokeinolain 2 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan vangita samoin edellytyksin kuin hänet saadaan pidättää luvun 5 §:n 1 momentin nojalla. Vangitseminen on mahdollista, jos

- 1) rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta;
- 2) rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän:
 - a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa;
 - b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; taikka
 - c) jatkaa rikollista toimintaa;
- 3) hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään tai osoitettaan taikka antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon; tai
- 4) hänellä ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.

Pakkokeinolain 2 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan, kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan vangita, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos vangitsemiseen on muuten 1 momentissa säädetty edellytykset ja vangitseminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.

Pakkokeinolain 2 luvun 12 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimien saa syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta määrätä ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangittavaksi tai pidettäväksi edelleen vangittuna, jos:

- 1) tuomittu rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;
- 2) tuomittu rangaistus on vähemmän kuin kaksi vuotta vankeutta mutta vähintään yksi vuosi vankeutta ja on todennäköistä, että tuomittu:
 - a) lähtee pakoon tai muuten karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa; tai
 - b) jatkaa rikollista toimintaa;
- 3) tuomittu rangaistus on vähemmän kuin yksi vuosi vankeutta ja:
 - a) tuomitulla ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa; tai
 - b) hänet on tuomittu yhdellä tai useammalla päätöksellä vankeusrangaistukseen useista lyhyin väliajoin suoritetuista rikoksista ja vangitseminen on tarpeen vakavuusasteeltaan samanlaisen rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi.

Pakkokeinolain 2 luvun 12 §:n 2 momentin mukaan päätös tuomitun vangitsemisesta on voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai muutoksenhakutuomioistuin toisin päättää.

Pakkokeinolain 2 luvun 13 §:n mukaan ketään ei saa vangita tai määrätä pidettäväksi edelleen vangittuna, jos se olisi kohtuutonta asian laadun taikka rikoksesta epäillyn tai tuomitun iän tai muiden henkilökohtaisten olosuhteiden vuoksi.

Pakkokeinolain 3 luvun 1 §:n mukaan vangitsemisesta päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös muu käräjäoikeus, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä. Luvun 2 §:n mukaan esitutkinnan aikana vangitsemisvaatimuksen tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ennen vaatimuksen tekemistä siitä on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vangitsemisvaatimuksen tekemisestä. Kun asia on esitutkinnan päätyttyä siirretty syyttäjälle, hän päättää vangitsemisvaatimuksen tekemisestä. Vaatimuksen tuomitun vangitsemisesta voi myös tehdä hänelle rangaistusta vaatinut asianomistaja. Tuomioistuin ei saa ilman vaatimusta määrätä rikosasian vastaajaa vangittavaksi.

Pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen tekemisajankohdasta säädetään pakkokeinolain 3 luvun 4 §:ssä. Sen mukaan vaatimus pidätetyn vangitsemisesta on tehtävä tuomioistuimelle viipymättä ja viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista. Vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi ottamisesta säädetään luvun 5 §:ssä, jonka mukaan vangitsemisvaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Pidätettyä koskeva vaatimus on otettava käsiteltäväksi viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta.

Vangitsemisasian uudelleen käsittelystä säädetään 3 luvun 15 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan jos rikoksesta epäilty on vangittu, sen tuomioistuimen, joka käsittelee syytteen, on vangitun pyynnöstä otettava vangitsemisasiä tuomion antamiseen asti uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua pyynnön esittämisestä. Ennen syytteen nostamista asia saadaan käsitellä uudelleen myös siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiiriin säilyttämispaikkakunta kuuluu. Vangitsemisasiä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimen tulee ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi 1 momentissa säädettyä aikaisemminkin, jos siihen on aihetta edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan johdosta. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on välittömästi ilmoitettava tuomioistuimelle ja vangitulle sellaisesta olennaisesta olosuhteissa tapahtuneesta muutoksesta, joka antaa aiheen uudelleen käsittelyyn.

Vangitun vapaaksi päästämistä säädetään 3 luvun 17 §:ssä. Sen mukaan tuomioistuimen on määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn taikka tuomion tai päätöksenteon esittämisen seikkojen perusteella. Tuomioistuimen on asianomaisen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen istunnossa vangitsemisasian tai pääasian käsittelyn yhteydessä tekemästä esityksestä määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole. Ennen päätöksen tekemistä siitä on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vapaaksi päästämistä.

2.1.2 Yhteydenpitorajoitukset

Tuomioistuin voi määrätä vangitulle yhteydenpitorajoituksia. Pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n mukaan esitutkinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa asiamiehen kanssa ei saa rajoittaa. Yhteydenpitoa lähimaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavangin kotimaata edustavaan diplomaattiseen edustustoon tai konsuliedustustoon voidaan rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähimaiseen saadaan rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.

Yhteydenpitorajoitukset voivat sisältää rajoituksia kirjeenvaihtoon, puhelimen käyttöön, tapamisiin tai muihin yhteyksiin säilyttämistilan tai vankilan ulkopuolelle taikka yhdessäoloon tietyn kiinni otetun, pidätetyn tai tutkintavangin kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä. Tuomioistuin päättää tutkintavangin yhteydenpitorajoituksen asettamisesta. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan johtaja tai, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies. Yhteydenpidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittämiseen oikeutetun virkamiehen on päätettävä yhteydenpitorajoituksen poistamisesta, jos rajoituksen edellytyksiä ei enää ole. Yhteydenpidon rajoittamista koskeva asia voidaan saattaa erillisenä asiana tuomioistuimen käsiteltäväksi ilman, että vangitsemista koskeva kysymys olisi samanaikaisesti päätettävänä.

2.1.3 Matkustuskielto

Pakkokeinolain 5 luvussa säädetään matkustuskiellosta. Luvun 1 §:n mukaan rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan määrätä pidättämisen tai vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän:

- 1) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa;
- 2) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; tai
- 3) jatkaa rikollista toimintaa.

Pakkokeinolain 5 luvun 2 §:n mukaan matkustuskieltopäätöksessä voidaan kieltoon määrätty velvoittaa:

- 1) pysymään päätöksessä mainitulla paikkakunnalla tai alueella;
- 2) pysymään poissa tietyltä päätöksessä mainitulta alueelta tai olemaan liikkumatta siellä;

- 3) olemaan tiettyinä aikoina tavattavissa asunnossaan tai työpaikallaan;
- 4) ilmoittautumaan tiettyinä aikoina poliisille;
- 5) oleskelemaan laitoksessa tai sairaalassa, jossa hän ennestään on tai johon hänet otetaan;
- 6) olemaan ottamatta yhteyttä 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun henkilöön; tai
- 7) luovuttamaan passinsa poliisille.

Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kuitenkin antaa lupa poistua siinä määrätyltä paikkakunnalta tai alueelta työssäkäyntiä varten tai muusta siihen rinnastettavasta syystä.

Pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n mukaan esitutkinnan aikana matkustuskiellosta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ennen päätöksen tekemistä siitä on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa kysymyksen päätettäväkseen. Kun asia esitutkinnan päätyttyä on siirretty syyttäjälle, matkustuskiellosta päättää syyttäjä. Syytteen nostamisen jälkeen matkustuskieltoa koskevasta asiasta päättää tuomioistuin. Tuomioistuin saa tällöin määrätä syytetyn matkustuskieltoon vain syyttäjän vaatimuksesta. Vangitsemisvaatimusta sekä vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuimen on harkittava, ovatko 1 §:ssä säädetyt edellytykset olemassa ja tulisiko vangittavaksi vaadittu tai vangittu määrätä vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Tällöin tuomioistuin päättää matkustuskiellosta myös ennen syytteen nostamista. Vangitsemispäätöksestä tehdyn kantelun johdosta määrätystä matkustuskiellosta päättää kuitenkin vangitsemispäätöksen tehnyt tuomioistuin.

Pakkokeinolain 5 luvun 6 §:n mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies saa perustellusta syystä myöntää matkustuskieltoon määrätylle luvan yksittäistapauksessa vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä velvoitteesta. Matkustuskieltoon määrätty voi saattaa poikkeusluvan myöntämistä koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos pidättämiseen oikeutettu virkamies kieltäytyy myöntämästä lupaa.

Pakkokeinolain 5 luvun 7 §:n mukaan matkustuskieltopäätöstä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeästä syystä muuttaa.

Pakkokeinolain 5 luvun 8 §:n mukaan matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. Matkustuskielto on kumottava, jollei syytettä nosteta 60 päivän kuluessa kiellon määräämisestä. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekevästä pyynnöstä pidentää määräaika. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa.

Matkustuskieltoon määrätyllä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräämän matkustuskiellon voimassa pitamisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta asianomaiselle. Tuomioistuimen on kumottava kielto kokonaan tai osittain, jos se varattuaan asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuuden tulla kuulluksi katsoo, ettei matkustuskiellon pitämiseen sellaisenaan voimassa ole edellytyksiä. Tuomioistuimen määräämän matkustuskiellon uudelleen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 15 §:n 1 momenttia.

Pakkokeinolain 5 luvun 9 §:n 3 momentin mukaan ratkaistessaan syyteasian tuomioistuimien saa määrätä vastaajan matkustuskieltoon tai hänelle määrätyn matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vapaina oleva vastaaja saadaan määrätä matkustuskieltoon vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuimien saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuin toisin määrää.

2.1.4 Tutkintavankeuden toimeenpanoa koskeva lainsäädäntö

Tutkintavankeuslaissa säädetään tutkintavangin oikeuksista, asemasta ja kohtelusta vankilassa. Lakia täydentää tutkintavankeudesta annettu valtioneuvoston asetus (549/2015). Lain 1 luvun 3 §:n mukaan tutkintavankeuden tarkoitus on turvata rikoksen esitutkinta, tuomioistuinkäsittely ja rangaistusten täytäntöönpano sekä estää rikollisen toiminnan jatkaminen. Säännös kytkeytyy pakkokeinolaissa säädettyihin vangitsemisen edellytyksiin, joita ovat paon vaara, todisteiden hävittämisen vaara ja rikollisen toiminnan jatkamisen vaara. Tutkintavankeus pyritään panemaan toimeen siten, että rikosprosessin asianmukainen läpivieminen ei vaarannu.

Tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n mukaan rikoksen johdosta vangittu henkilö on viipymättä vietävä syyteasiaa käsittelevää tuomioistuinta lähimpänä sijaitsevaan tutkintavankilana toimivaan vankilaan tai erityisestä syystä muuhunkin tutkintavankilana toimivaan vankilaan. Tutkintavankeus alkaa tuomioistuimen vangitsemispäätöksestä.

Lähtökohtaisesti tutkintavanki tulee sijoittaa lähimpään tutkintavankilana toimivaan vankilaan, mutta vangittu voidaan myös sijoittaa poliisin ylläpitämään säilytystilaan, jos se on välttämätöntä tutkintavangin erillään pitämiseksi tai turvallisuussyistä taikka jos rikoksen selvittäminen sitä erityisestä syystä vaatii. Tutkintavankia ei saa pitää poliisin säilytystilassa neljää viikkoa pidempää aikaa, ellei siihen ole erittäin painavia syitä. Erityisen painavalla syyllä tarkoitetaan tutkintavankeuslain esitöiden mukaan esimerkiksi tilannetta, jossa tutkintavanki on vangittu epäiltynä laajasta tai vaikeasti selvitettävästä rikosjutusta, jossa on paljon osallisia. Kysymyksessä voi olla myös vakava rikos. Erittäin painavana syynä voidaan pitää myös tutkintavangin omaa pyyntöä tilanteessa, jossa tutkintavangilla on aiheutta pelätä oman turvallisuutensa olevan vaarassa.

Jos tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään säilytystilaan, sijoittamista koskeva asia ja sen perusteet on otettava tuomioistuimen käsiteltäväksi yhdessä vangitsemisasian kanssa pakkokeinolain 3 luvun 15 §:ssä tarkoitettua vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä. Tutkintavanki voi saattaa poliisin säilytystilassa säilyttämisen tuomioistuimen uudelleen käsiteltäväksi myös erikseen, jolloin noudatetaan soveltuvin osin mainitun pykälän 1, 3 ja 4 momentissa säädettyä menettelyä. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän on saatettava asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos tutkintavanki on säilytystilassa yli neljä viikkoa.

Tutkintavankeuslain 2 luvun 6 §:n mukaan tarkemmat säännökset tutkintavankiloina toimivista vankiloista annetaan oikeusministeriön asetuksella. Oikeusministeriö on antanut joulukuussa 2011 asetuksen tutkintavankiloina toimivista vankiloista (1336/2011).

Tutkintavankeus voi päättyä, jos tuomioistuin päättää, ettei vangitsemisen edellytyksiä enää ole. Tämä voi tapahtua tuomioistuimen oma-aloitteisen päätöksen perusteella, pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä tai tämän omatoimisesti tekemän päätöksen nojalla. Tutkintavankeuslain 1 luvun 2 §:ssä säädetään tutkintavankeuden päättymisestä silloin, jos tutkintavankia ei ole päästetty vapaaksi, vaan hänestä tulee vankeusvanki. Pykälän mukaan tutkinta-

vankeus päättyy sinä päivänä, jona käräjäoikeuden tuomio saa lainvoiman taikka jona hovioikeuden tuomio annetaan tai julistetaan ja vankila on antanut siitä tiedon vangille.

Tutkintavankia koskevat säännökset ovat pääosin samanlaiset kuin vankeusvankia koskevat, mutta säännöksissä on myös eroja. Tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tutkintavankia ei voida sijoittaa avolaitokseen. Tutkintavankeuslain 3 luvun 1 §:n mukaan tutkintavangit tulee sijoittaa eri vankilaan tai eri osastolle kuin vankeusvangit. Tästä voidaan kuitenkin poiketa, jos tutkintavanki sitä pyytää toimintoihin osallistumiseksi taikka kun poikkeaminen on välttämätöntä vankeja tai henkilökuntaa uhkaavan vaaran vuoksi tai muuten tilapäisesti tarpeen vankilan järjestyksen turvaamiseksi. Tutkintavangilla ei ole velvollisuutta osallistua toimintaan kuten vankeusvangilla. Tutkintavangille on kuitenkin varattava mahdollisuus osallistua toimintaan hänen sitä halutessaan.

Tutkintavankeuslain 4 luvun 1 §:n mukaan lupaa vankilan ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan, kuten siviililyöhön ja opintolupaan, ei voida myöntää tutkintavangille. Tutkintavangille voidaan myöntää poistumislupia vain poikkeuksellisesti ja silloinkin tarpeellisen valvonnan alaisena. Tutkintavangin yhteydenpito vankilan ulkopuolelle poikkeaa vankeusvangista siinä, että tutkintavangille voidaan asettaa edellä selostettuja yhteydenpitorajoituksia. Tutkintavangille, jolle on asetettu yhteydenpitorajoituksia, ei voida myöskään myöntää lupaa internetin taikka sähköpostin käyttöön.

Poliisin tiloissa säilytettävien vapautensa menettäneiden kohteluun sovelletaan poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) säännöksiä, sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (645/2008) ja sisäasiainministeriön asetusta poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (646/2008). Vapautensa menettäneellä tarkoitetaan laissa tutkintavankia, pidätettyä ja kiinni otettua. Poliisin säilytystilan hyväksyy Poliisihallitus.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki vastaa keskeisiltä osiltaan tutkintavankeuslakia. Laissa ovat säännökset muun muassa omaisuuden hallussapidosta, terveydenhuollosta, vaatetuksesta, ruokahuollosta, maksuvälineiden käytöstä, tarkastamisesta ja turvaamistoimenpiteistä. Lain 13 luvun 3 §:ssä säädetään siitä, milloin tutkintavankeuslain säännöksiä sovelletaan tutkintavangin kohteluun silloin, kun hänet sijoitetaan poliisiin säilytystilaan. Tutkintavankeuslain säännöksiä sovelletaan muun muassa silloin, kuin kyse on kirjeenvaihdosta ja puheluista sekä tapaamisista ja yhteydenpidosta vankilan ulkopuolelle. Laissa ei kuitenkaan ole säännöksiä tutkintavangeille järjestettävistä toiminnoista eikä vapaa-ajasta. Käytännössä tutkintavankien toimintamahdollisuudet poikkeavat toisistaan vankiloissa ja poliisin säilytystiloissa.

2.1.5 Tutkintavankien säilyttäminen poliisin tiloissa

Pääpoliisiasemia ovat Helsingin, Kaakkois-Suomen, Itä-Uudenmaan, Hämeen, Länsi-Uudenmaan, Pohjanmaan, Sisä-Suomen, Lounais-Suomen, Itä-Suomen, Oulun ja Lapin poliisiasemat. Tutkintavankeja säilytetään jokaisella 11 pääpoliisiasemalla. Lisäksi joidenkin laistosten alueella tutkintavankeja säilytetään myös muilla poliisiasemilla. Yhdellä poliisilaitoksella voi olla siis useampi tutkintavankien säilyttämiseen tarkoitettu tila.

Suurin osa tutkintavankeja säilyttävistä poliisivankiloista on kunnoltaan tyydyttäviä. Säilytystiloja kunnostetaan sitä mukaan kuin se taloudellisesti on mahdollista. Ensimmäisessä pyrkimyksenä on kunnostaa pääpoliisiasemien yhteydessä toimivat poliisivankilat. Samalla selvite-

HE 252/2016 vp

tään, voidaanko joistakin säilytystiloista luopua. Kriteereinä arvioinnissa on säilytystilojen käyttöaste, sijainti, investointitarpeet ja vuokrasopimustilanne.

Noin 46 prosenttia tutkintavangeista oli vuonna 2015 poliisin tiloissa enintään seitsemän päivää ja noin 67 prosenttia alle 14 päivää.

Taulukko 2. Vangitsemisen kesto poliisin tiloissa vuonna 2015.

Vangitsemisen kesto (vrk)	2015 (N)	2015 (%)
0-7	1 028	46,3
8-13	499	20,2
14-20	335	16,0
21-29	314	14,2
30-59	60	2,7
60-89	5	0,2
90-	8	0,4
Yhteensä	2 219	100

Poliisin tiloissa oli vuonna 2015 päivittäin keskimäärin 85 tutkintavankia. Tilanne on pysynyt vuodesta 2010 lähtien tasaisena. Poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien määrä oli korkeimmillaan vuosituhannen alkuvuosina, mutta on sittemmin laskenut. Poliisivankiloihin tutkintavankia tulee vuosittain runsaat 2 000. Heidän keskimääräinen säilytysaikansa on vajaa kaksi viikkoa.

2.1.6 Tutkintavangit vankilassa

Oikeusministeriön asetuksessa tutkintavankiloina toimivista vankiloista säädetään niistä vankiloista, jotka toimivat tutkintavankien sijoitusvankiloina. Asetuksen 1 §:n mukaan miehille tarkoitettuina tutkintavankiloina toimivat Helsingin, Hämeenlinnan, Jokelan, Kuopion, Kylmäkosken, Mikkelin, Oulun, Pelson, Pyhäselän, Riihimäen, Sukevan, Turun, Vaasan ja Vantaan vankila. Helsingin, Pelson ja Sukevan vankilaan voidaan sijoittaa vain sellaisia tutkintavankia, jotka odottavat muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä ja suostuvat sijoitukseen. Asetuksen 2 §:n mukaan naisille tarkoitettuina tutkintavankiloina toimivat Hämeenlinnan, Kuopion, Oulun, Pyhäselän, Turun, Vaasan ja Vantaan vankila.

Lokakuussa 2015 Vantaan, Jokelan, Hämeenlinnan, Kylmäkosken ja Turun vankilassa oli ylisuutusta, joka vaikeuttaa vankisijoittelua. Vaasan, Kuopion, Mikkelin ja Oulun vankilat on peruskorjattu. Sellejä, joissa ei ole WC-tiloja, on edelleen Hämeenlinnan vankilassa, yhteensä 107.

HE 252/2016 vp

Taulukko 3. Tutkintavankilana toimivat vankilat, niiden vahvistetut kokonaisvankipaikat ja tutkintavankien määrä, tilanne 1.1.2016

Vankila	Vahvistettuja vankipaikkoja	Tutkintavankeja	Vankeja kirjois- sa yhteensä
Vantaa	185	201	223
Jokela	84	69	85
Kylmäkoski	96	25	85
Hämeenlinna	110	26	123
Mikkeli	116	48	109
Kuopio	93	42	94
Vaasa	59	30	68
Turku	255	68	293
Pyhäselkä	87	16	79
Oulu	79	40	74
Helsinki	254	1	247
Riihimäki	223	14	198
Sukeva	186	1	177
Yhteensä	1164	581	1233

Naistutkintavankeja oli vankiloissa 1 päivänä tammikuuta 2016 yhteensä 45 ja heidät oli sijoitettu Kuopion, Pyhäselän, Oulun, Hämeenlinnan, Vaasan ja Turun vankilaan.

Vantaalla, Turussa, Hämeenlinnassa, Helsingissä, Mikkelissä, Vaasassa, Kuopiossa ja Oulussa sijaitsee sekä vankila että poliisivankila.

2.1.7 Tutkintavankien taustatietoja

Tutkintavankeja saapui vapaudesta vankilaan vuonna 2015 yhteensä 2 014, joista 194 oli naisia. Vapaudesta tulleista tutkintavangeista 32 oli alle 18-vuotiaita ja 18—20-vuotiaita yhteensä 164. Tutkintavankien osuus kaikista vangeista oli tammikuussa 2015 noin 21 prosenttia. Tutkintavangit ovat yliedustettuja ulkomaalaisten vankien keskuudessa. Ulkomaalaisia tutkintavankeja oli vankiloissa huhtikuussa 2016 yhteensä 216, mikä on noin 41 prosenttia kaikista ulkomaalaisista vangeista (527).

Rikosseuraamuslaitoksen tilaston (Rikosseuraamusasiakkaat 1.5.2015) mukaan tutkintavankien yleisin pääsyyte vuonna 2015 oli huumeainerikos, joka oli päärikosnimikkeenä noin kolmanneksella tutkintavangeista. Seuraavaksi yleisimmät ryhmät olivat omaisuusrikoksesta (mukaan lukien ryöstö) vangitut (noin 25 prosenttia) ja henkirikoksesta vangitut (24 prosenttia). Lähes 40 prosenttia tutkintavangeista on 15—29-vuotiaita, noin kolmannes 30—39-vuotiaita ja noin neljännes 40-vuotiaita tai tätä vanhempia.

Taulukko 4. Tutkintavankien ikäjakauma (prosentteina) vuosina 2014 ja 2015

Vuosi/Ikä	15-17	18-20	21-24	25-29	30-39	40-49	50-	Yhteensä (N)
2014	0,5	5,9	14,8	15,9	34,5	21,5	7,0	250
2015	0,9	5,9	8,6	16,4	34,1	22,2	11,9	182

Vuonna 2015 lähes kolmannes tutkintavangeista oli kotoisin Uudeltamaalta ja heistä yli puolet oli sijoitettu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelle. Ulkomaalaiset tutkintavangit muodostivat toiseksi suurimman vankiryhmän Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella. Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueen tutkintavangeista noin neljänneksellä asuinmaakunta oli Pohjois-Pohjanmaa. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen tutkintavangeista noin viidenneksellä asuinmaakunta oli Pirkanmaa, minkä lisäksi noin kuudenneksellä tutkintavangeista asuinmaakunta oli Uusimaa ja noin kuudenneksellä Varsinais-Suomi.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja Euroopan unionin lainsäädäntö

2.2.1 Sopimukset ja suositukset

Ihmisoikeussopimus

Tutkintavankien kohtelua ohjaavan Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 85–86/1998) 3 artiklan mukaan ketään ei saa kiduttaa, eikä kohdella tai rangaista epäinhimillisellä tai halventavalla tavalla. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 1 kappaleessa on turvattu jokaisen oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Keneltäkään ei saa riistää hänen vapauttaan, paitsi artiklassa luetelluissa tapauksissa ja lain määräämässä järjestyksessä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 5 artiklan 3 kappaleen mukaan pidätetty tai vapaudenriiston kohteeksi joutunut on viipymättä tuotava tuomarin tai lain nojalla tuomiovaltaa käyttävän muun viranomaisen tutkittavaksi, ja hänellä on oikeus oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa tai oikeus tulla vapautetuksi oikeusjutun ollessa vireillä. Vapaaksi laskemisen ehdoksi voidaan asettaa takeet siitä, että asianomainen saapuu oikeudenkäyntiin. Vaikka artiklan sanamuoto viittaakin siihen, että takuun tai muun vakuuden asettaminen on täysin sopimusvaltion ja sen viranomaisten harkinnassa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) ei ole aina hyväksynyt tällaista tulkintaa niissä tapauksissa, joissa vaara oikeudenkäynnin välttelemisestä on vangittuna pitämisen ainoa peruste. EIT:n oikeuskäytännöstä on kannanottoja, jotka viittaavat siihen, että 5 artiklan 3 kappaleen mukaan rikoksesta epäillyllä tulee olla oikeus päästä vapaaksi, jos vapaudenriiston jatkamiselle ei ole muuta perustetta kuin paon vaara, ja edellyttään, että henkilöltä voidaan saada takeet hänen saapumisestaan oikeudenkäyntiin. Tuomioistuimen käytäntö ei kuitenkaan ole tulkittavissa siten, että tällaisena takeena voisi kysymykseen tulla ainoastaan takuusumman maksaminen.

Jokaisella, jolta on riistetty hänen vapautensa pidättämällä tai muuten, on artiklan 4 kappaleen mukaan oikeus vaatia tuomioistuimessa, että hänen vapaudenriistonsa laillisuus tutkitaan viipymättä ja että hänet vapautetaan, jos toimenpide ei ole laillinen.

Syyttömyysolettama ilmenee 6 artiklan 2 kohdasta, jonka mukaan jokaista rikoksesta syytettyä on pidettävä syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti näytetty toteen.

Kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus

Myös Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisyhteisöjä ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 7–8/1976) 9 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Ketään ei saa mielivaltaisesti pidättää tai vangita. Keneltäkään ei saa riistää hänen vapauttaan paitsi laissa säädetyillä perusteilla ja sen määräämässä järjestyksessä.

Sopimuksen 9 artiklan 3 kohdan mukaan jokainen rikoksesta epäiltynä pidätetty tai vangittu on viipymättä saatettava tuomarin tai muun lain nojalla tuomiovaltaa käyttävän viranomaisen eteen ja hänellä on oikeus oikeudenkäyntiin kohtuullisen ajan kuluessa tai oikeus tulla vapautetuksi. Yleisenä sääntönä ei ole pidettävä, että oikeudenkäyntiä odottavat henkilöt pidetään tutkintavankeudessa, mutta vapaaksi laskemisen ehdoksi voidaan asettaa takeet siitä, että asianomainen saapuu paikalle oikeudenkäyntiin samoin kuin jokaisessa muussakin vaiheessa käsittelyn aikana, ja tarvittaessa tuomion täytäntöönpanemiseksi. Kohdan 4 mukaan jokaisella, jolta on riistetty hänen vapautensa pidättämällä tai vangitsemalla, on oikeus tuomioistuimessa vaatia, että hänen vapaudenriistämisenä laillisuus viipymättä tutkitaan ja että hänet vapautetaan, jollei toimenpide ole laillinen.

Sopimuksen 10 artiklan 2 a) kohdassa todetaan, että syytetyt henkilöt on poikkeuksellisia oloja lukuun ottamatta pidettävä erillään tuomituista henkilöistä ja heidän kohtelussaan on otettava huomioon heidän asemansa tuomitsematta olevina henkilöinä.

Yleissopimuksen 14 artiklan 2 kohta sisältää syyttömyysolettaman, jonka mukaan jokaisella rikoksesta syytetyllä on oikeus tulla pidetyksi syyttömänä, kunnes hänen syyllisyytensä on laillisesti toteen näytetty.

YK:n ihmisoikeuskomitean vuonna 1992 julkaiseman perustelumuistion mukaan erillään pitämisen vaatiminen korostaa tutkintavankien asemaa henkilöinä, joita ei ole tuomittu ja jotka samaan aikaan nauttivat 14 artiklan 2 kappaleen mukaisesta syyttömyysolettamasta.

Eurooppalaiset suositukset

Euroopan neuvoston suositusluonteisten vankilasääntöjen Rec(2006)2 säännön 2 mukaan vapautensa menettäneet henkilöt säilyttävät kaikki ne oikeudet, joita ei lain nojalla poisteta vapausrangaistus- tai tutkintavankeuspäätöksen johdosta. Säännön 3 mukaan vapautensa menettäneille henkilöille asetettuja rajoituksia on oltava vain välttämätön määrä ja niiden on oltava suhteessa siihen lainmukaiseen tavoitteeseen, jonka takia ne on määrätty.

Säännön 10.2. mukaan henkilöitä, jotka oikeusviranomainen on määrännyt tutkintavankeuteen, ja henkilöitä, jotka ovat menettäneet vapautensa tuomion seurauksena, tulisi lähtökohtaisesti pitää ainoastaan vankiloissa, toisin sanoen laitoksissa, jotka on varattu näihin kahteen ryhmään kuuluville vangeille.

Vankilasääntöjen osa VII koskee nimenomaan tutkintavankeja. Säännön 95 perusteluissa todetaan, että tutkintavankeja pitäisi kohdella hyvin, koska heidän oikeuksiaan ei ole rajoitettu rangaistuksella.

Säännön 95.1 mukaan tutkintavankien päiväjärjestykseen ei saa vaikuttaa se mahdollisuus, että heidät saatetaan tuomita rikoksesta tulevaisuudessa. Vankilaviranomaisten on säännön 95.3 mukaan noudatettava tutkintavankien kohtelussa kaikkia vankeja koskevia sääntöjä ja sallittava tutkintavankien osallistua erilaisiin toimintoihin, joihin säännöt antavat mahdollisuuden. Työntekoa koskee sääntö 100.1, jonka mukaan tutkintavangeille on tarjottava mahdollisuutta tehdä työtä, mutta heitä ei tule siihen velvoittaa.

Euroopan neuvosto on antanut myös suosituksen Rec(2006)13 tutkintavankeuden käytöstä. Suosituksen säännön 2 [1] mukaan tutkintavankeuden vaihtoehdoilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi velvollisuutta saapua tarvittaessa tuomioistuimeen asian käsittelyyn, velvollisuutta olla häiritsemättä rikosprosessia, ammatin harjoittamisen kieltoa, ilmoittautumisvelvollisuutta

viranomaiselle, velvollisuutta alistua viranomaisen valvontatoimenpiteisiin kuten sähköiseen valvontaan, matkustuskieltoa, oleskeluvelvollisuutta tietyssä paikassa ja olla poistumatta sieltä ilman lupaa sekä matkustusasiakirjojen luovuttamista. Lisäksi voidaan edellyttää rahallisen tai muunlaisen vakuuden antamista rikosprosessin turvaamiseksi.

Suosituksen säännön 3. [1] mukaan tutkintavankeuden käytön tulee olla poikkeus eikä sääntö. Tämän perusteena on syyttömyysolettama ja oikeus vapauteen. Säännön 3. [2] mukaan lain-säädännössä ei saisi olla pakottavaa säännöstä, jonka mukaan rikoksesta epäilty henkilö van-gitaan tutkintavankeuteen. Säännön 3. [3] mukaan tutkintavankeutta tulee yksittäistapauksissa käyttää viimesijaisena keinona eikä sitä saa koskaan käyttää rangaistuksena.

Säännön 6 mukaan tutkintavankeuden käytön tulisi olla mahdollista vain henkilöille, joita epäillään teosta, josta voi seurata vankeusrangaistus.

Säännön 7 mukaan henkilöä tulisi pitää tutkintavankeudessa ainoastaan kaikkien seuraavien edellytysten täytyessä:

- a. on olemassa perusteltu epäily siitä, että hän on tehnyt rikoksen;
- b. on vahva epäily siitä, että vapautuessaan epäilty (i) pakenee, (ii) syyllistyy vakavaan rikokseen, (iii) haittaa oikeuden toteutumista tai (iv) on vakava uhka yleiselle järjestykselle;
- c. vaihtoehtoisten keinojen käyttäminen b–kohdan uhkia vastaan ei ole mahdollista ja
- d. vangitseminen on osa rikosprosessia.

Säännön 9 [1] mukaan minkä tahansa uhan olemassaolon arvioinnin on perustuttava yksittäisiin olosuhteisiin, mutta erityisesti on arvioitava:

- a. väitetyn teon luonnetta ja vakavuutta,
- b. todennäköistä rangaistusta, jos epäilty tuomitaan,
- c. kyseisen henkilön ikää, terveydentilaa, luonnetta, taustoja sekä henkilökohtaisia ja sosiaali-sia olosuhteita, erityisesti hänen siteitään yhteisöön sekä
- d. kyseisen henkilön käyttäytymistä, erityisesti sitä, kuinka hän on mahdollisten aiempien ri- kosprosessien aikana noudattanut mahdollisesti asetettuja velvoitteita.

Säännön 9 [2] mukaan seikka, että kyseinen henkilö ei ole kyseisen valtion kansalainen tai hänellä ei ole muita yhteyksiä oletettuun tekovaltion, ei yksistään osoita, että on olemassa paon vaara.

Säännön 10 mukaan tutkintavankeutta tulisi välttää, jos epäilty on vastuussa alaikäisten hoi-dosta. Säännön 11 mukaan, kun tutkintavankeuden jatkamisen tarvetta arvioidaan, todisteen, jonka perusteella tutkintavankeus on nähty hyväksyttävänä tai sen vaihtoehto on poissuljettu, merkitys voidaan arvioida ajan kuluessa vähäisemmäksi.

Säännön 12 mukaan tutkintavankeuden vaihtoehtoon liittyvien ehtojen rikkominen voi aiheut-taa seuraamuksia, mutta se ei automaattisesti oikeuta tutkintavankeuteen palauttamiseen. Vaihtoehdon korvaaminen tutkintavankeudella edellyttää erityisiä perusteita.

Vankiloiden yliasutusta ja vankimäärän kasvua koskevassa Euroopan neuvoston suosituksessa Rec (99)22 todetaan, että tutkintavankeudelle tulisi pyrkiä löytämään vaihtoehtoja. Tällaisina voivat tulla kyseeseen epäillyn velvollisuus oleskella tietyssä paikassa, matkustuskielto, vakuuden antaminen sekä viranomaisen suorittama valvonta. Tuomioistuimia suositellaan huomioimaan mahdollisuus sähköisen valvonnan käyttöön yhtenä valvontamuotona.

Sähköistä valvontaa koskevassa Euroopan neuvoston suosituksessa Rec (2014)4 todetaan, että käytettäessä sähköistä valvontaa tutkintavankeuden vaihtoehtona, on erityisesti huolehdittava, ettei sen käytöllä laajenneta rikosoikeudellista järjestelmää. Valvonnan toteutus ja kesto on oltava oikeasuhtaista rikoksen vakavuuteen nähden ja sen täytäntöönpanossa on otettava huomioon tekijän yksilölliset olosuhteet. Valvontaa on arvioitava säännöllisesti uudelleen. Toimeenpanossa pitäisi ottaa huomioon myös perheenjäsenten ja samoissa tiloissa olevien kolmansien henkilöiden oikeudet ja edut. Kun sähköistä valvontaa käytetään ennen oikeudenkäynnin alkamista, valvonnan on oltava oikeasuhtaista epäiltyyn rikokseen. Lisäksi sen käyttämisen on perustuttava perusteellisesti arvioituun paon vaaraan, todisteiden sotkemisvaaraan, yhteiskunnalle aiheutettavaan vakavaan vaaraan tai uusimisvaaraan.

Euroopan parlamentin päätöslauselmassa vankeusolosuhteista EU:ssa (23011/2897(RSP)) kehoitetaan jäsenvaltioita varmistamaan, että tutkintavankeus on jatkossakin poikkeuksellinen toimenpide, jota käytetään tiukkojen tarpeellisuutta ja suhteellisuutta koskevien edellytysten mukaisesti ja rajoitetun ajan ja että sen käytössä noudatetaan syyttömyysolettamaa koskevaa peruseriaatetta ja oikeutta säilyttää vapaus. Lisäksi muistutetaan, että oikeusviranomaisen on tarkistettava säännöllisesti tutkintavankeuden edellytykset ja että rajat ylittävissä tapauksissa on sovellettava vaihtoehtoja, kuten eurooppalaista valvontamääräystä.

YK:n suositukset

YK:n yleiskokouksen joulukuun 17 päivänä 2015 hyväksymien vankeinhoidon vähimmäissääntöjen (Mandela Rules) mukaan tutkintavangit tulee säilyttää erillään vankeusvangeista ja nuoret tutkintavangit erillään aikuisvangeista (sääntö 112)

YK:n julkaisemissa ns. Tokio-säännöissä (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial measures, 1990) todetaan, että jäsenvaltioiden tulisi etsiä tutkintavankeudelle vaihtoehtoisia keinoja. Sääntöjen mukaan tutkintavankeutta tulisi käyttää viimekätisenä pakkokeinona sekä vaihtoehdot tutkintavankeudelle olisi otettava huomioon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa rikostutkintaa. Tutkintavankeus ei saa kestää pitempään kuin rikostutkinnan turvaamiseksi on välttämätöntä.

Vuonna 1985 on hyväksytty YK:n vähimmäissäännöt nuorisorikosoikeuden alalla (ns. Beijingin säännöt). Beijingin säännöt eivät ole jäsenvaltioita oikeudellisesti velvoittava asiakirja, mutta säännöt sisältävät vähimmäissäännöt ja tavoitteet nuoriso-oikeuden alalla. Ne ovat toissijainen ohje myös suhteessa vankeinhoidon vähimmäissääntöihin. Sääntöjen mukaan tutkintavankeuden tulee olla viimesijainen keino. Tutkintavankeuden sijasta tulee käyttää muita vaihtoehtoja, kuten valvontaa, intensiivistä hoitoa tai sijoittamista perhe- tai kasvatuskotiin.

YK:n yleiskokouksessa vuonna 1990 hyväksyttiin säännöt vapautensa menettäneiden nuorten suojelusta. Näiden sääntöjen 2 artiklassa on säännös vapaudenriiston viimesijaisuudesta ja mahdollisimman lyhyestä kestosta. Tutkintavankeutta koskevat säännöt 17 ja 18. Näiden mukaan tutkintavankeutta tulee välttää mahdollisimman pitkälle ja se tulee rajoittaa ainoastaan poikkeuksellisiin olosuhteisiin. Vaihtoehtoisia keinoja tulisi käyttää. Jos tutkintavankeutta

poikkeuksellisesti käytetään, tuomioistuimen ja tutkintaviranomaisten tulee toimia mahdollisimman joutuisasti, jotta tutkintavankeusajasta muodostuisi mahdollisimman lyhyt.

YK:n vankeuden vaihtoehtoja käsittelevän käsikirjan mukaan tutkintavankeudelle mahdollisia tutkintavankeuden vaihtoehtoja ovat velvollisuus saapua oikeudenkäyntiin, epäillylle annettu kielto puuttua oikeuden kulkuun, kielto ryhtyä tiettyihin toimiin, kielto mennä tiettyihin paikkoihin, kielto lähestyä tai tavata tiettyjä henkilöitä, velvollisuus oleskella tietyssä osoitteessa, velvollisuus raportoida säännöllisesti viranomaisille, velvollisuus luovuttaa passi tai muu henkilöllisyystodistus, velvollisuus hyväksyä tuomioistuimen määräämä valvonta, velvollisuus alistua sähköiseen valvontaan sekä velvollisuus antaa taloudellista tai muuta omaisuutta vakuudeksi oikeudenkäyntiin saapumisesta tai käyttäytymisestä oikeusprosessin aikana. Vaihtoehtoja soveltavan on punnittava vaihtoehtojen hyödyt ja haitat löytääkseen sopivimman ja vähiten rajoittavan tutkintavankeuden vaihtoehdon.

Eurooppalainen valvontamääräys

Eurooppalaista valvontamääräystä koskevan puitepäätöksen (2009/829/YOS) perustavoitteena on ehkäistä sellaisia tilanteita, joissa rikoksesta epäilty henkilö joutuisi tutkintavankeuteen vain sen vuoksi, että hänellä on asuinpaikka toisessa jäsenvaltiossa eikä hänen läsnäoloansa tulevassa oikeudenkäynnissä muuten voida turvata (LaVL 25/2006 vp s. 2). Puitepäätös on osa EU:n jäsenvaltioiden välistä oikeudellista yhteistyötä rikosasioissa.

Eurooppalaisen valvontamääräyksen tavoitteena on mahdollistaa tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjen valvontatoimien täytäntöönpano EU:n jäsenvaltioiden välillä. Rikoksesta epäillyn henkilön asuinvaltion viranomaiset valvovat henkilöä hänen odottaessaan oikeudenkäyntiä, joka järjestetään toisessa jäsenvaltiossa. Menettely edellyttää rikoksesta epäillyn suostumusta. Jos epäilty rikkoo hänelle määrättyjä valvontatoimia, täytäntöönpanovaltiona toimiva asuinvaltio luovuttaa hänet valvontapäätöksen tehneelle valtiolle. Puitepäätöksen mahdollistamalla valvontamääräysmenettelyllä pyritään vähentämään niitä tilanteita, joissa henkilö joutuu tutkintavankeuteen ainoastaan sen vuoksi, että hänellä ei ole asuinpaikkaa asian käsittelyvaltiossa. Sillä voidaan vaikuttaa myös ulkomaalaisten tutkintavankien määrään. Taustalla on ajatus siitä, että epäilty, joka ei asu oikeudenkäyntivaltiossa, saattaa ennen oikeudenkäyntiä joutua tutkintavankeuteen lievemmin edellytyksin kuin oikeudenkäyntivaltiossa asuva henkilö. Tavoitteena on, etteivät rikoksesta epäillyt joutuisi keskenään eriarvoiseen asemaan sen perusteella, asuvatko he oikeudenkäyntivaltiossa vai jossakin toisessa jäsenvaltiossa.

Puitepäätöksen täytäntöönpanoa koskeva laki (620/2012) tuli Suomessa voimaan 1 päivänä joulukuuta 2012. Lakiin sisältyvät säännökset siitä, mikä viranomainen tekee Suomessa valvontatoimia koskevan päätöksen ja lähettää sen tunnustettavaksi ja täytäntöönpantavaksi toiseen jäsenvaltioon. Lisäksi säädetään siitä, mikä viranomainen on Suomessa toimivaltainen tunnustamaan toisessa jäsenvaltiossa tehdyn valvontatoimia koskevan päätöksen ja panemaan sen täytäntöön. Toimivaltainen viranomainen tilanteessa, jossa Suomi päättää valvontatoimesta, on oikeusviranomainen eli tilanteesta riippuen joko tuomioistuin tai syyttäjä. Tilanteessa, jossa Suomi on täytäntöönpanovaltio, valvontatoimea koskevan päätöksen tunnustamisesta ja valvontatoimien mukauttamisesta päättävät tiettyjen kärkeoikeuksien tuomiopiirissä toimivat kihlakunnansyyttäjät.

Suomen järjestelmässä puitepäätöksessä tarkoitettu tutkintavankeuden vaihtoehto on matkustuskielto.

2.1.2 Tutkintavankeuden vaihtoehdot muissa Euroopan unionin maissa

Tutkintavankeuden vaihtoehtoja eri Euroopan maissa on selvitetty oikeusministeriön asettaman työryhmän mietinnössä (OM mietintöjä ja lausuntoja 5/2016). Mietinnössä on selostettu tutkintavankeuden vaihtoehtoja Alankomaissa, Belgiassa, Itävallassa, Luxemburgissa, Portugalissa, Romaniassa, Saksassa, Sloveniassa, Sveitsissä, Virossa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (erityisesti Englanti ja Wales). Seuraavassa esitetään muiden Pohjoismaiden lainsäädäntö.

Norja

Rikoksesta epäilty voidaan tutkintavankeuden sijasta määrätä sijoitettavaksi kunnalliseen tai muuhun laitokseen. Tutkintavankeuden vaihtoehtona voidaan käyttää myös rahallisen vakuuden asettamista. Lisäksi Norjassa on mahdollista velvoittaa epäilty oleskelemaan määrätyllä alueella tai ilmoittautumaan tiettyinä ajankohtina poliisiviranomaiselle. Lisäksi voidaan edellyttää passin tai ajokortin tilapäistä luovuttamista viranomaisille.

Pidättämisen vaihtoehtoja ovat ilmoittautumisvelvollisuus ja matkustuskielto. Syyttäviranomainen voi rikosprosessilain 181 §:n mukaan luopua vangitsemisesta tai vapauttaa pidätetyn, jos epäilty lupaa ilmoittautua poliisille määrättyinä aikoina tai pysyä määrättyssä paikassa. Epäilty voi myös antaa suostumuksen muihin ehtoihin, kuten passin, ajokortin, meripalvelukirjan tai vastaavan dokumentin luovuttamiseen. Lupaus tai suostumus on annettava kirjallisesti, ja antamisen yhteydessä epäillylle on kerrottava, että hänellä on oikeus välittömästi ja myöhemminkin saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi kysymys siitä, täytyvätkö 171—173 §:ssä mainitut pidättämisen edellytykset. Asiasta on annettava tuomio.

Tutkintavankeuden sijaan tuomioistuin voi 188 §:n nojalla päättää 181 §:n mukaisista toimenpiteistä tai turvaamistoimenpiteenä asettaa vakuuden, joka voi olla takaus, talletus tai omaisuuden kiinnitys. Tuomioistuin voi sijoittaa syytetyn myös kunnalliseen tai muuhun asumisyksikköön (kommunal boenhet), jos asumisyksikkö tai kunta suostuu siihen.

Rikosprosessilain 184 §:n mukaan epäilty voidaan määrätä tutkintavankeuteen vain, jos edellä 171—173 §:ssä selostetut ehdot täyttyvät ja tavoitetta ei voida saavuttaa 188 §:n mukaisilla toimenpiteillä. Alle 18-vuotiasta ei tulisi vangita, ellei se ole ehdottoman välttämätöntä. Lain 185 §:n mukaan, jos epäilty vangitaan tai hänelle määrätään 188 §:n mukaisia toimenpiteitä, samalla vahvistetaan määräaika näille toimenpiteille, jollei oikeudenkäynti ole jo alkanut. Määräajan tulee olla mahdollisimman lyhyt, enintään neljä viikkoa ja alle 18-vuotiailla enintään kaksi viikkoa ja sitä voidaan pidentää samalla määrällä kerrallaan. Esitutkinnasta tai erityisistä olosuhteista johtuvista syistä tuomioistuin voi asettaa pidemmän määräajan.

Ruotsi

Tutkintavankeuden vaihtoehtoja Ruotsissa ovat valvonta, matkustuskielto ja ilmoittautumisvelvollisuus. Tutkintavankeudesta ja sen vaihtoehdoista säädetään oikeudenkäymiskaaren (rättegångsbalken) 24 ja 25 luvuissa.

Valvontaa tulee oikeudenkäyntikaaren 24 luvun 4 §:n mukaan soveltaa, jos epäillyn iän, terveyden tai muun vastaavan olosuhteen johdosta voidaan olettaa, että vangitseminen tulisi aiheuttamaan vakavaa haittaa hänelle. Sama koskee tilannetta, jossa epäillyn synnytyksestä on kulunut niin vähän aikaa, että vangitsemisesta pelätään aiheutuvan vakavaa haittaa lapselle.

Jos epäilty ei suostu valvontaan tai on selvää, ettei valvontaa voida järjestää, tulee epäilty vangita. Alle 18-vuotiaan vangitsemisesta on erityissäännöksiä.

Valvonnasta säädetään tarkemmin esitutkintaa koskevan alemmanasteisen säädöksen (förundersökningskungörelse) 26 ja 27 §:ssä. Säädöksen 26 §:ssä todetaan, että valvonta tulee järjestää epäillyn kotona, muussa yksityisessä asunnossa tai sijoittamalla epäilty laitokseen. Valvonta voi edellyttää 27 §:n mukaisesti, että epäilty on tiettyyn aikaan saapuvilla asunnossaan tai työpaikallaan. Valvonnalle voidaan asettaa myös muita ehtoja.

Matkustuskielto ja ilmoittautumisvelvollisuus voidaan oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 1 §:n mukaan määrätä, jos henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, josta voidaan määrätä vankeusrangaistus, ja jos rikoksen laatu, epäillyn olosuhteet tai muut seikat huomioon ottaen on olemassa vaara, että epäilty pakenee tai muutoin välttelee rikosprosessia tai rangaistusta, eikä muusta syystä ei ole tarpeellista vangita epäiltyä. Matkustuskielto tai ilmoittautumisvelvollisuus voidaan määrätä rikoksen laadusta riippumatta, jos on olemassa vaara, että epäilty välttelee rikosprosessia tai rangaistusta lähtemällä maasta. Matkustuskiellossa epäilty ei saa ilman lupaa lähteä määrätystä oleskelupaikasta ja ilmoittautumisvelvollisuudessa hän on velvollinen tiettyinä aikoina ilmoittautumaan nimetyille poliisiviranomaiselle. Matkustuskielto tai ilmoittautumisvelvollisuus voidaan määrätä vain, jos näiden turvaamistoimien tavoite on tärkeämpi kuin näiden aiheuttama oikeuksien rajoitus.

Matkustuskielto ja ilmoittautumisvelvollisuus voidaan määrätä yhtäaikaaisesti. Niihin voidaan yhdistää myös velvollisuus olla tietyinä aikoina paikalla asunnossa tai työpaikalla sekä muita epäillyn valvontaan liittyviä ehtoja. Asiasta säädetään 25 luvun 2 §:ssä.

Matkustuskiellon ja ilmoittautumisvelvollisuuden määrää syyttäjä tai tuomioistuin. Määräämisasiaa voidaan 25 luvun 3 §:n mukaan käsitellä tuomioistuimessa syyttäjän vaatimuksesta tai vangitsemisoikeudenkäynnin yhteydessä. Syytteen nostamisen jälkeen aloitteen voi tehdä myös asianomistaja tai syytetty itse. Asia on käsiteltävä tuomioistuimessa mahdollisimman pian. Jos on olemassa vaara käsittelyn viivästyisestä, tuomioistuin voi määrätä matkustuskiellon tai ilmoittautumisvelvollisuuden voimaan heti. Käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 17 §:n säännöksiä. Pykälän mukaan vangitsemisasi on aina käsiteltävä viimeistään neljän päivän kuluessa vangitsemispäätöksestä (häktningsbeslutet) tai siitä, kun este epäillyn läsnäololle tuomioistuimessa on lakannut.

Tuomioistuimen päätöksessä on 25 luvun 4 §:n mukaan mainittava epäilty rikos sekä määrättävä epäillylle sallittu olinpaikka ja mahdolliset muut noudatettavat ehdot. Päätös on annettava tiedoksi epäillylle ja siinä on muistutettava ehtojen rikkomisen seurauksista. Luvun 9 §:n mukaan epäilty on välittömästi pidätettävä tai vangittava, jos hän rikkoo matkustuskieltoa tai ilmoittautumisvelvollisuutta tai ei noudata niiden ehtoja, ellei pidättäminen tai vangitseminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Jos syyttäjä on määrännyt matkustuskiellon tai ilmoittautumisvelvollisuuden, epäillyllä on oikeus 25 luvun 5 §:n nojalla pyytää tuomioistuinta tutkimaan toimenpide. Tuomioistuimen on mahdollisimman pian, mutta viimeistään neljäntenä päivänä järjestettävä 3 §:n mukainen käsittely, jolle sille ole erityisiä esteitä. Kuitenkin jos pääkäsittely pidetään viikon kuluessa asian saattamisesta tuomioistuimeen, turvaamistoimi voidaan käsitellä pääkäsittelyssä.

Kun tuomioistuin määrää tai vahvistaa matkustuskiellon tai ilmoittautumisvelvollisuuden, sen on määrättävä myös siitä, milloin syyte on viimeistään nostettava.

Matkustuskielto ja ilmoittautumisvelvollisuus on 25 luvun 7 §:n mukaan kumottava, jos syytettä ei ole nostettu määrätyn ajan sisällä eikä sen nostamiselle ole haettu lisäaikaa, tai niiden voimassaololle ei muusta syystä ole enää edellytyksiä. Rajoitukset kumoaa tuomioistuin. Syyttäjä voi kumota asettamansa matkustuskiellon tai ilmoittautumisvelvollisuuden, jollei tuomioistuin ole vahvistanut sitä ja jos syyte on nostettu.

Tanska

Tanskassa lainsäädäntö (retsplejeloven, 70 luvun 765 §) oikeuttaa tuomioistuimen määräämään rikoksesta epäillyn vangitsemisen sijasta muita toimenpiteitä, jos niillä voidaan saavuttaa tutkintavankeuden tarkoitus. Tällaiset määräykset edellyttävät epäillyn suostumusta. Vangitsemista korvaavia keinoja ovat esimerkiksi epäillyn asettaminen valvontaan, erilaiset epäillyn oleskelupaikkaa, työntekoa, vapaa-aikaa tai yhteydenpitoa tiettyjen henkilöiden kanssa koskevat rajoitukset, sijoittaminen laitokseen tai suostuminen psykiatriseen hoitoon tai vieroitushoitoon. Tuomioistuin voi määrätä epäillyn ilmoittautumaan poliisille määräajoin tai luovuttamaan passinsa viranomaisille. Lisäksi voidaan edellyttää rahallisen vakuuden antamista oikeudenkäyntiin saapumisen tai rangaistuksen täytäntöönpanon aloittamisen takeeksi.

Tuomioistuin asettaa määräajan toimenpiteiden kestolle. Mainitun lain 767 §:n mukaan määräajan tulee olla mahdollisimman lyhyt eikä se saa ylittää neljää viikkoa. Sitä voidaan jatkaa korkeintaan neljä viikkoa kerrallaan. Kun syyttäjä on nostanut syytteen ja pääkäsittelyn ajankohta on päätetty, tuomioistuin voi päättää, että tutkintavankeutta tai määrättyjä toimenpiteitä voidaan jatkaa ilman määräajanpidennystä, kunnes tuomio on annettu pääasiassa. Tuomioistuin voi myös määrätä, että syytetty voi aikaisintaan kolmen viikon kuluttua päätöksestä pyytää toimenpiteiden lopettamista (766 tai 768 §). Tässä tapauksessa tuomioistuimen on annettava päätös seitsemän päivän kuluessa. Jos tuomioistuin ei kumoja toimenpiteitä, syytetty voi tehdä uuden pyynnön aikaisintaan kolmen viikon kuluttua.

Jos määräaika tutkintavankeuden sijaan määrätuille toimenpiteille päättyy pääkäsittelyn alkamisen jälkeen, toimenpiteitä jatketaan, kunnes tuomio on annettu. Syytetty voi määräajan päättyttyä ennen pääkäsittelyn alkamista pyytää tuomioistuinta kumoamaan toimenpiteet 766 tai 768 §:n mukaisesti. Jos syytetty määräajan päättymisen jälkeen pyytää tuomioistuinta kumoamaan toimenpiteet, tuomioistuimen on annettava päätös seitsemän päivän kuluessa. Jos tuomioistuin hylkää pyynnön, syytetty voi aikaisintaan 14 päivän kuluttua tehdä uuden hakeuksen.

Tuomioistuin voi lain 766 §:n mukaan milloin tahansa muuttaa turvaamistoimenpidettä koskevaa päätöstä. Tuomioistuin voi lain 768 §:n nojalla kumota turvaamistoimet, jos syyte hylätään, turvaamistoimien täytäntöönpanolle ei ole enää edellytyksiä tai jos esitutkinta ei ole edistynyt riittävän nopeasti ja toimenpiteiden jatkaminen ei ole enää kohtuullista.

2.1.3 Tutkintavankien sijoittaminen muissa Pohjoismaissa

Islanti

Poliisi voi pidättää rikoksesta epäillyn henkilön samoin kuin henkilön, joka voi olla vaaraksi yleiselle järjestykselle tai joka esimerkiksi kieltäytyy antamasta henkilöllisyytensä poliisin tietoon (Islannin rikosprosessilain 90 §). Pidätettyä säilytetään poliisin tiloissa.

Pidätetty on viimeistään 24 tunnin kuluessa pidättämisestä vietävä tuomarin kuultavaksi. Jollei kuulemista sääolosuhteista, pidätetyn päihtyneestä tilasta tai muusta pakottavasta esteestä joh-

tuen voida suorittaa sääntömääräisen ajan kuluessa, kuulemiselle on laissa asetettu 30 tunnin ehdoton aikaraja (rikosprosessilain 94 §). Jollei pidätettyä tällöin vapauteta, hänet on mahdollisimman pian ja korkeintaan 24 tunnin kuluessa ensimmäisen tuomioistuinkäsittelyn päättymisestä vietävä uudelleen tuomarin eteen vangitsemista varten (98 §). Vangitsemispyynnön esittää poliisi. Vangitseminen on mahdollista vain, jos rikosprosessilain mukaiset edellytykset täyttyvät (rikosprosessilain 95 §). Tutkintavankeus voidaan määrätä korkeintaan neljäksi viikoksi, ja sitä voidaan pidentää neljä viikkoa kerrallaan (rikosprosessilain 97 §).

Vangittu siirretään tutkintavankilaan välittömästi vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen. Tällä hetkellä tutkintavankeja pidetään samoissa tiloissa kuin vankeusvankeja, jollei tutkintavankia ole määrätty eristettäväksi. Vuonna 2016 käyttöön otettava uusi vankila mahdollistaa, että tutkintavangit voidaan pitää erillään vankeusvangeista.

Tutkintavankien säilyttäminen poliisin tiloissa on lain mukaan erityisistä syistä mahdollista korkeintaan neljän päivän ajan. Tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan yleensä käytännössä käytetä.

Henkilöä pidetään tutkintavankina lainvoimaiseen tuomioon asti.

Norja

Norjassa rikoksesta epäillyn henkilön pidättämisen (fengsel) ja tutkintavankeuteen vangitsemisen (varekt) edellytyksistä säädetään rikosprosessilaissa (lov om rettergangsmåten i straffesaker, ns. straffeprosessloven).

Rikoksesta epäiltyä, pidätettyä henkilöä voidaan aluksi säilyttää poliisin tiloissa (politiarrest), mutta hänet on siirrettävä poliisin tiloista tutkintavankilaan kahden päivän kuluessa pidättämisestä, jollei tämä käytännön syistä ole mahdotonta. Jos pidätetty on alle 18-vuotias, hänet on siirrettävä tutkintavankilaan mahdollisimman pian ja viimeistään pidätystä seuraavana päivänä. Jos siirto myöhästyy määräajoista, myöhästymisen syystä on tehtävä merkintä pidättämisasiakirjoihin (poliisiarestia koskevan käyttöohjeen 3 §:n 1 momentti, forskrift om bruk av politiarrest).

Rikoksesta epäiltyä voidaan pitää pidätettynä enintään kolme päivää, ennen kuin hänet on poliisin aloitteesta vietävä tuomioistuimeen vangitsemispäätöstä tai vapauttamista varten (rikosprosessilain 183 §). Vangitsemispäätökseen on sisällytettävä tutkintavankeuden kesto, joka voi olla korkeintaan neljä viikkoa. Tuomioistuin voi jatkaa tutkintavankeuden kestoja uudessa vangitsemisen käsittelyssä korkeintaan neljällä viikolla kerrallaan.

Kolmen päivän määräaika vangitsemis- tai vapauttamispäätöksen taikka tutkintavankeuden vaihtoehtojen käyttöönottoa koskevan päätöksen tekemiselle merkitsee, että pidätetty on siirrettävä poliisin tiloista tutkintavankilaan jo ennen vangitsemisoikeudenkäyntiä eli kahden päivän kuluessa. Käytännössä siirto poliisin tiloista ei kuitenkaan onnistu kahden päivän kuluessa.

Poliisin tiloissa tapahtuvaa säilytystä valvoo paikallistasolla poliisimestari ja keskusviranomaisena valvontalautakunta (tilsynsutvalget), jossa ovat edustettuina poliisihallinto, paikallinen syyttäjä ja asianajajaliiton nimittämä riippumaton edustaja.

Valvontavastuu tutkintavangista siirtyy poliisilta tutkintavankilalle ja Norjan rikosseuraamuslaitokselle (Kriminalomsorgen), kun henkilö siirretään tutkintavankilaan.

HE 252/2016 vp

Tutkintavangin asema säilyy, kunnes tuomio on lainvoimainen ja rangaistuksen täytäntöönpano alkaa.

Ruotsi

Ruotsissa poliisi voi ottaa kiinni (gripande) rikoksesta epäillyn henkilön ja kiireellisissä tapauksissa poliisi voi myös pidättää (anhållande) todennäköisin syin epäillyn henkilön ilman pidättämisspätöstä, jos pidättämistä koskevat edellytykset täyttyvät (Ruotsin oikeudenkäymiskaaren, rättegångsbalken, 24 luvun 1 ja 7 §).

Rikoksesta epäiltyä kiinniotettua henkilöä, joka on pidätetty, voidaan kiinniotosta alkaen säilyttää kolme vuorokautta poliisin tiloissa (polisarrest). Poliisin tiloissa säilytetään sekä rikosepäilyn perusteella kiinniotettuja henkilöitä että poliisilain ja juopuneiden henkilöiden säilöönnotosta annetun lain nojalla säilöön otettuja henkilöitä. Kiinniotosta on lähetettävä tieto syyttäjälle. Kiinniotettua on kuulusteltava mahdollisimman pian.

Kuulustelun jälkeen syyttäjän on päätettävä epäillyn vapauttamisesta tai pidättämisestä. Pidätetyn vapauttamisesta tai vangitsemisesta (häkting) päättää tuomioistuin syyttäjän vaatimuksesta mahdollisimman pian ja viimeistään neljäntenä päivänä pidättämisspätöksestä (oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 8, 12 ja 13 §).

Vangitsemispäätöksen jälkeen tutkintavanki siirretään välittömästi tutkintavankilaan, jossa voidaan tutkintavankien lisäksi säilyttää maasta karkotettavia henkilöitä sekä henkilöitä, jotka eivät ole noudattaneet ehdonalaista vapauttaan koskevia ehtoja.

Vangitsemispäätös on voimassa korkeintaan kaksi viikkoa, jonka jälkeen tutkintavankeutta voidaan pidentää uudessa oikeuden käsittelyssä.

Tutkintavankilat ovat Ruotsissa yleensä sijoitettu poliisitalojen yhteyteen, mutta hallinnollisesti ne kuuluvat Ruotsin rikosseuraamuslaitokselle (Kriminalvården) eivätkä poliisille. Varsinaisten tutkintavankiloiden lisäksi tutkintavankiloina toimivia osastoja on eri laitoksissa.

Henkilöä kohdellaan tutkintavankina lainvoimaiseen tuomioon asti.

Tanska

Tanskassa poliisi voi pidättää (anholdelse) rikoksesta epäillyn henkilön (prosessilain, retsplejeloven, 755 §:n 1 momentti).

Tanskan perustuslaki edellyttää, että pidätetty, jota ei vapauteta, on viimeistään 24 tunnin kuluessa pidättämisestä vietävä tuomarin kuultavaksi (grundlovsforhør) (perustuslain 71 §:n 3 momentti ja prosessilain 760 §:n 2 momentti). Jos tuomari tämän kuulemisen tuloksena päättää jatkaa pidättämistä, pidätetty on vietävä uudelleen tuomioistuimen eteen vangitsemisoikeudenkäyntiä varten kolmen vuorokauden kuluessa ensimmäisen tuomioistuin käsittelyn päättymisestä (prosessilain 760 §:n 5 momentti). Tällöin tuomioistuin päättää poliisin vaatimuksesta vangitsemisesta (varetægtsfængsling), tutkintavankeuden vaihtoehtoista tai vapauttamisesta (prosessilain 764 §). Vangitseminen on mahdollista vain, jos prosessilain mukaiset edellytykset täyttyvät (prosessilain 762 §).

Tutkintavankeuden tulee olla mahdollisimman lyhyt eikä se saa ylittää neljää viikkoa. Tutkintavankeutta voidaan kuitenkin pidentää neljä viikkoa kerrallaan (prosessilain 767 §).

Tutkintavanki siirretään tutkintavankilaan välittömästi vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen. Tanskan tutkintavankiloita (arresthus) ylläpitää ja niistä vastaa Tanskan rikosseuraamuslaitos (Kriminalforsorgen). Lisäksi kolmessa vankilassa on tutkintavankilana toimiva osasto. Tutkintavankiloissa pidetään pääasiassa tutkintavankeja, mutta myös vähäisissä määrin lyhyitä tuomioita suorittavia vankeja.

Tutkintavangin asema tutkintavankina on voimassa tuomion antamiseen asti.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Tutkintavankeuden vaihtoehdot

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan pidättämisen ja vangitsemisen ainoana käytössä olevana vaihtoehtona on matkustuskielto. Aikaisemman lainsäädännön mukaan matkustuskielto voitiin määrätä, jos oli syytä epäillä, että henkilö lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa (karttamisvaara). Lisäksi matkustuskielto voitiin määrätä siksi, että on syytä epäillä, että henkilö jatkaa rikollista toimintaa (jatkamisvaara).

Vuoden 2014 alusta voimaan tulleen pakkokeinolain mukaan matkustuskielto voidaan määrätä myös niissä tapauksissa, joissa on syytä epäillä, että epäilty vaikeuttaa asian selvittämistä (vaikeuttamisvaara). Uudella matkustuskiellon määräämisperusteella kiellosta on pyritty tekemään nykyistä parempi vaihtoehto pidättämiselle ja vangitsemiselle, joiden perusteisiin asian vaikeuttamisvaara jo nykyisin kuuluu. Matkustuskielto voi sisältää erilaisia velvoitteita, joita tarpeen mukaan yhdistelemällä pyritään matkustuskiellon tavoitteeseen.

Matkustuskielto on lähtökohtaisesti käyttökelpoinen pakkokeino, mutta sitä käytetään nykyisin varsin vähän. Etenkin tuomistuimissa määrätään matkustuskieltoja erittäin harvoin. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan poliisi, tulli ja rajavartiolaitos käyttivät matkustuskieltoa vuonna 2014 yhteensä 576 tapauksessa. Vuonna 2013 matkustuskieltoa rikottiin 202 tapauksessa ja vuonna 2014 yhteensä 267 tapauksessa. Vangitsemisten kokonaismäärä oli vuonna 2014 yhteensä 2 140.

Oikeusrekisterikeskuksen tilastojen mukaan tuomioistuimissa määrättiin vuonna 2013 yhteensä 31 matkustuskieltoa ja matkustuskielto kumottiin kolmessa tapauksessa. Vuonna 2014 tuomioistuimissa määrättiin yhteensä 25 matkustuskieltoa ja matkustuskielto kumottiin viidessä tapauksessa.

Matkustuskiellon ongelmana on, että matkustuskieltoon määrätyle asetettujen velvoitteiden valvonta on käytännössä resurssien puutteen vuoksi varsin vähäistä. Tästä syystä sillä ei voida kovin tehokkaasti torjua eikä vähentää vaikeuttamis-, karttamis- ja jatkamisvaaraa. Jotta matkustuskiellon käyttöä voitaisiin lisätä, sen valvontaa tulisi oleellisesti tehostaa. Tämä voitaisiin tehdä kytkemällä matkustuskieltoon jatkuva ja ympärivuorokautinen tekninen valvonta kotona olevan valvontapäätteen tai muun paikannuslaitteen avulla. Tällainen mahdollisuus on nykyisin käytössä useissa Euroopan maissa.

Käräjäoikeuden tuomion antamisen jälkeen muutoksenhakutuomioistuimen ratkaisua odottaessa tutkintavankeudella ei ole tällä hetkellä muita vaihtoehtoja kuin matkustuskielto. Myös sitä koskevat kuitenkin edellisessä kappaleessa todetut ongelmat.

Ulkomaalaiset tutkintavangit ovat yliedustettuja suhteessa heidän kokonaismääräänsä. Sama ilmiö on havaittavissa useimmissa Euroopan maissa. Ulkomaalaista ei yleensä määrätä matkustuskieltoon, jollei hänellä ole pysyvää asuntoa Suomessa. Tämä on ongelmallista esimerkiksi sen vuoksi, että tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevassa puitepäätöksessä asetettua tavoitetta – lisätä EU:n jäsenvaltioiden kansalaisten yhdenvertaisuutta rikosasian tutkintavaiheessa – ei näin ollen voida toteuttaa. Puitepäätöksellä pyritään vähentämään tilanteita, joissa henkilö joutuu tutkintavankeuteen sen vuoksi, ettei hänellä ole asuinpaikkaa asian käsittelyvaltiossa. Koska tutkintavankeudelle ei ole uskottavaa eikä tehokkaasti valvottua vaihtoehtoa, ulkomaalaisia ei siirretä asuinmaahansa odottamaan oikeudenkäyntiä eurooppalaisen valvontamääräyksen perusteella. Jos käytössä olisi tehokkaasti valvottu tutkintavankeuden vaihtoehto, valvontatoimien siirtämisellä voitaisiin vähentää ulkomaalaisten tutkintavankien määrää.

2.3.2 Poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien määrän vähentäminen

Edellä kohdassa 1.2 selostetaan, että kansainväliset valvontaelimet ja eduskunnan oikeusasiamies ovat toistuvasti arvostelleet Suomea siitä, että tutkintavankeja säilytetään poliisin tiloissa. Viidettä määräaikaikäyntiä koskevassa selonteossaan CPT toteaa, että tutkintavankien säilyttäminen poliisin säilytystiloissa tulee lopettaa. Esitutinnan selvittämisvastuun ja vastuun tutkintavangin olosuhteista ja säilyttämisestä tulisi olla eri viranomaistahoilla, koska muutoin järjestelyssä piilee tutkintavangin painostamis- tai lahjomisvaara. Poliisivankiloiden säilytystilojen olosuhteet, niissä tarjolla olevat mahdollisuudet sellin ulkopuolella järjestettävän toimintaan ja ulkoiluun sekä terveydenhuoltopalvelut ovat komitean käsityksen mukaan puutteelliset. Poliisivankiloita ei ole suunniteltu vapautensa menettäneiden pitkäaikaiseen säilyttämiseen.

Vaikka poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien määrä on viime vuosikymmeninä vähentynyt ja tutkintavankien keskimääräinen säilytysaika poliisin tiloissa on lyhentynyt, kansainväliset valvontaelimet ja eduskunnan oikeusasiamies näkevät asian edelleen hyvin ongelmallisena.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on lisätä pakkokeinojärjestelmäämme tutkintavankeudelle vaihtoehtoja, jotka olisivat uskottavia ja tehokkaasti valvottuja.

Tavoitteena on myös lyhentää tutkintavankien säilyttämisaikaa poliisin tiloissa.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

3.2.1 Tutkintavankeuden vaihtoehdot

Sähköinen valvonta. Sähköinen valvonta on muun muassa vankiloiden yliasutusongelmien vuoksi yleistynyt eripuolilla maailmaa hyvin nopeasti etenkin 2000-luvulla. Valvontaa on käytetty sekä lyhyiden vankeusrangaistusten sijasta (etuoven mallit) että rangaistuksen lopussa ehdonalaisen tai ennenaikaisen vapauttamisen vaiheena (takaoven mallit). Sähköistä valvontaa käytetään yleisesti myös tutkintavankeuden vaihtoehtona.

Sähköisen valvonnan toteuttamiseen käytetty tekniikka mahdollistaa nykyään valvottavan sijainnin jatkuvan paikantamisen lisäksi sen varmistamisen, että valvottava pysyy tietyllä alueella tai pysyttelee poissa tietyltä alueelta tai määrättyjen henkilöiden läheltä. Kansainvälisesti varsin tavallinen valvonnan käytötapa on kotiaestin tyyppinen seuraamus tai pakkokeino, jota käytettäessä vain valvottavan koti on määritelty hänelle sallituksi oleskelupaikaksi tietyinä aikana vuorokaudessa.

Kansainvälisesti yleisin sähköisen valvonnan tekninen toteutustapa on radiotaajuustekniikan (RF) käyttöön perustuva, valvottavan nilkkaan tai ranteeseen kiinnitettävä panta, joka on yhteydessä kiinteästi sijoitettuun seurantalaitteeseen. Tavallisesti seurantalaitte on sijoitettu valvottavan kotiin. Laitte reagoi valvottavan kehoon kiinnitettyyn valvontalaitteeseen, jos panta on enintään 100–400 metrin etäisyydellä seurantalaitteesta. Radiotaajuustekniikka soveltuu hyvin tilanteisiin, joissa tietoa tarvitaan valvottavan saapumisesta seurantalaitteen valvontalueelle, hänen oleskelustaan siellä sekä poistumisestaan alueelta. Järjestelmään ohjelmoidaan yksilölliset valvonnalliset rajat.

Satelliittipaikannusjärjestelmistä erittäin suosittu on GPS (Global Positioning System), joka toimii nykyään maailmanlaajuisesti ja tarjoaa käyttäjille yleensä erittäin hyvän paikannustarkkuuden. Satelliittipaikannuksen käyttö rangaistusten täytäntöönpanossa on viime vuosina yleistynyt nopeasti. Satelliittipaikannuksen puutteena on kuitenkin sen suhteellisen epätarkka toiminta tiiviisti rakennetuilla kaupunkialueilla ja rakennusten sisätiloissa.

On myös mahdollista yhdistää edellä mainittujen teknisten toteutustapojen käyttö, jolloin radiotaajuustekniikalla voidaan kontrolloida valvottavan oleskelua kotonaan suunnitelman mukaisesti ja GPS-tekniikalla paikantaa hänet muualla. Panta voi mahdollistaa paikannuksen GPS-satelliittien avulla ulkona esimerkiksi valvottavan liikkua kotinsa ympäristössä. Toiminnot voidaan yhdistää samaan laitteeseen.

Sähköisen valvonnan haittana voidaan pitää myös sitä, että valvonnassa tutkintavankeuden ensisijaisena tarkoituksena oleva vankilassaolon eristämisvaikutus ei toteudu. Valvontaan asetettulla olisi näin mahdollisuus halutessaan pyrkiä vaikeuttamaan esitutkintaa. Tätä mahdollisuutta voidaan torjua sijoittamalla valvontaan vain epäiltyjä, joilla vaikeuttamisvaaran riskiä pidetään vähäisenä taikka toteuttamalla valvonta mahdollisimman tiukasti esimerkiksi liikkumisen jatkuvalla valvonnalla. Myös rikoksen uhri on otettava huomioon esimerkiksi asettamalla valvottavalle erityisiä liikkumisrajoituksia uhrin suojelemiseksi tai ilmoittamalla uhrille, jos tekijä on rikkonut mahdollista liikkumisrajoitustaan.

Matkustuskiellon noudattamista valvotaan nykyään vaihtelevasti. Matkustuskieltoon sisältyviä velvollisuuksia rikkoneet jäävät yleensä kiinni kiellon rikkomisesta jouduttuaan poliisin kanssa tekemisiin muista kuin matkustuskieltoon liittyvistä syistä. Matkustuskiellon uskottavuus ja matkustuskiellon käytön lisääminen edellyttävät valvonnan tehostamista. Sähköinen valvonta soveltuisi erilaisten kieltojen ja velvollisuuksien valvomiseen hyvin. Tällöin valvottu matkustuskielto saattaisi myös nykyistä useammin korvata vangitsemisen käytön.

Nykyistä matkustuskieltoa voitaisiin kehittää joko liittämällä sähköinen valvonta kaikkiin matkustuskieltoihin tai niin, että tavallinen matkustuskielto säilyttäisiin edelleen sähköisesti valvotun matkustuskiellon rinnalla.

Sähköisen valvonnan käyttöön liittyy niin kutsuttuna *net-widening* -ilmiönä tunnettu riski. Tällä tarkoitetaan käytettävien seuraamusten ja pakkokeinojen alan laajenemista. Net-widening -ilmiöstä olisi kyse, jos sähköistä valvontaa alettaisiin käyttää sellaisten olemassa

olevien seuraamusten tai pakkokeinojen valvonnan tehostamiseen, jotka ovat jo nykyisin toimivia keinoja. Tästä aiheutuisi myös tarpeettomia kustannuksia.

Matkustuskiellon tehostaminen. Tässä esityksessä ehdotetaan säännöksiä erityisestä tehostetusta matkustuskiellosta, joka olisi ankaruudeltaan nykyisin käytössä olevan matkustuskiellon ja vangitsemisen välissä. Koska kyse olisi vangitsemisen eikä pidättämisen vaihtoehdosta, sen määräämisestä päättäisi kaikissa tapauksissa tuomioistuimien. Käytännössä tuomioistuimen harkinta olisi portaittaista siten, että tuomioistuimen tulisi harkita tehostetun matkustuskiellon käyttämistä, jos matkustuskielto ei olisi riittävä pakkokeino. Vangitsemista tulisi käyttää vain siinä tapauksessa, että tehostettu matkustuskieltokaan ei riittäisi estämään asian selvittämisen vaikeuttamista, rikollisen toiminnan jatkamista, pakoa tai rangaistuksen täytäntöönpanon karttamista. Tämä perustuu jo pakkokeinolain 1 luvun 3 §:ssä ilmaistuun vähimmän haitan periaatteeseen, jonka mukaan pakkokeinon käytöllä kenenkään oikeuksiin ei saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä käytön tarkoituksen saavuttamiseksi.

Nykyisinkin epäilty voidaan matkustuskieltopäätöksessä määrätä pysymään tietyllä alueella tai vastaavasti hänet voidaan määrätä pysymään poissa tietyltä alueelta. Epäiltyä voidaan myös kieltää ottamasta yhteyttä määrättyihin henkilöihin. Myös näitä velvollisuuksia olisi mahdollisuus tehostetussa matkustuskiellossa valvoa sähköisin välinein.

Tehostettu matkustuskielto eroaisi matkustuskiellosta siten, että tehostettuun matkustuskieltoon liitettyjä velvollisuuksia voitaisiin valvoa teknisin välinein. Matkustuskiellon tehostamisella sähköisellä valvonnalla voitaisiin nykyistä paremmin estää kieltoon sisältyvien liikkumisrajoitusten rikkominen. Sähköisesti valvottua matkustuskieltoa tulisi edellytysten täyttyessä käyttää nimenomaan tilanteissa, joissa rikoksesta epäilty nykyään vangitaan. Sähköisen valvonnan liittäminen matkustuskieltoihin olisi näin ollen tarpeellinen uudistus sekä vapaudenmenetyksen haittojen välttämisen että matkustuskiellon nykyistä tehokkaamman valvonnan tarpeen vuoksi.

Matkustuskieltoa koskevaa sääntelyä voitaisiin tehostaa myös siten, että rikoksesta epäilty voitaisiin velvoittaa pysymään matkustuskieltopäätöksessä määrätty tuntimäärä asunnossaan tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa. Asunnossa pysymisen tuntimäärä tulisi määrätä siten, että se mahdollistaisi normaalin työssäkäynnin tai opiskelun. Asunnossa pysymisen vähimmäis- ja enimmäismäärästä säädettäisiin laissa.

Vaihtoehdot käräjäoikeuden ratkaisun jälkeen. Myöskään käräjäoikeuden tuomion antamisen jälkeen muutoksenhaku tuomioistuimen ratkaisua odottaessa tutkintavankeudelle ei ole muita vaihtoehtoja kuin matkustuskielto. Myös muutoksenhakuvaiheessa muu vaihtoehto tutkintavankeudelle kuin matkustuskielto olisi tarpeen joissakin tilanteissa. Tässä esityksessä ehdotetaan säännöksiä erityisestä tutkinta-arestista, johon tuomioistuimien voisi määrätä, jos käräjäoikeuden määräämä vankeusrangaistus olisi vähemmän kaksi vuotta. Tällaista pakkokeinoa voitaisiin valvoa sähköisin menetelmin ja siihen voisi sisältyä samanlaisia velvollisuuksia kuin tehostettuun matkustuskieltoon. Tällaiset velvollisuudet voisivat koskea asunnossa pysymistä ja liikkumisrajoituksia.

Vapauden rajoituksen vähentäminen. Rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaan jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Vapaudenmenetyksaika lasketaan päivinä. Samoin on meneteltävä, jos vapaudenmenetys on aiheutunut muun saman asian yhteydessä syytteen tai esitutinnan

kohteena olleen rikoksen johdosta tai oikeuteen tuotavaksi määrätyn vastaajan säilöön ottamisen johdosta.

Jos rangaistukseksi tuomitaan sakko, vapaudenmenetys on otettava huomioon kohtuullisessa määrin, kuitenkin vähintään vapaudenmenetystä vastaavan ajan pituisena, tai katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Jos rangaistukseksi tuomitaan nuorisorangaistus, vapaudenmenetys on otettava huomioon sen vähennyksenä. Tässä momentissa tarkoitettua vähennystä laskettaessa yksi vapaudenmenetysvuorokausi vastaa kahta nuorisorangaistuspäivää, jollei tästä ole erityistä syytä poiketa.

Kun sähköistä valvontaa aletaan toteuttaa myös uutena, matkustuskieltoon määrätyn henkilökohtaista vapautta ja liikkumisoikeutta voimakkaasti rajoittavana pakkokeinona, johon liitetään asunnossa pysymisvelvollisuus, tehostettuna matkustuskieltona toimeenpantu aika tulisi ottaa huomioon rangaistusta määrättäessä. Vapauden rajoittaminen rinnastetaan vapauden menetykseen rikoslain 2 c luvun 1 §:ssä. Nykyään matkustuskieltoa ei vähennetä, koska matkustuskiellossa ollutta ei pidetä vapautensa menettäneenä. Esityksessä ehdotetaan, että kahta päivää tehostetussa matkustuskiellossa ja tutkinta-arestissa vastaisi yhtä päivää vankeutta.

3.2.2 Poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien määrän vähentäminen

Tutkintavankien määrää poliisin tiloissa voitaisiin pyrkiä vähentämään kolmella tavalla. Ensimmäinen vaihtoehto olisi poliisin säilytystilojen siirtäminen Rikosseuraamuslaitoksen hallinnonalalle. Tässä vaihtoehdossa olisi saavutettavissa säilytysvastuun ja esitutkintavastuun erottaminen mahdollisen painostuksen vaaran ehkäisemiseksi CPT:n suositusten edellyttämällä tavalla. Tämä olisi kuitenkin ongelmallista muun muassa siksi, että poliisin säilytystiloissa säilytetään pääasiassa muita kuin tutkintavankeja. Enemmistö tiloissa säilytettävistä on pidätettyjä tai poliisilain (872/2011) perusteella kiinni otettuja. Ei ole perusteltua eikä tarkoituksenmukaista, että Rikosseuraamuslaitos huolehtisi heidän valvonnastaan. Toisaalta Rikosseuraamuslaitoksella ei ole myöskään tarvetta tutkintavankien paikkamäärän lisäämiseen muualla kuin pääkaupunkiseudulla. Tilojen hallinnollisesta siirtämisestä ei olisi saavutettavissa sellaisia taloudellisia tai toiminnallisia etuja, joilla tilojen siirtämistä Rikosseuraamuslaitoksen hallinnonalalle voitaisiin pitää perusteltuna.

Toisena vaihtoehtona olisi, että joissakin tietyssä poliisivankilassa tutkintavankien valvonnasta vastaisi Rikosseuraamuslaitos joko kokonaan tai osittain. Tämä voitaisiin toteuttaa siten, että säilytystilat eriyttäisiin Rikosseuraamuslaitoksen valvonnassa olevaksi tutkintavankilan osastoksi ja poliisin muiksi säilytystiloiksi. Näin voitaisiin paremmin turvata esitutkinnan ja tutkintavangin säilytysvastuun erillisyyden. Tässä vaihtoehdossa Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunta huolehtisi tutkintavankien valvonnasta ja heitä koskevasta päätöksenteosta. Tämän vaihtoehdon ongelmana olisi, että järjestely vaatisi väistämättä lisäresursseja.

Poliisin säilytystila tai sen osa voitaisiin hallinnollisesti siirtää Rikosseuraamuslaitoksen valvonnassa olevaksi tutkintavankilaksi tai sen erilliseksi osastoksi. Tämä edellyttäisi, että asiasta sovittaisiin Poliisihallituksen ja Rikosseuraamuslaitoksen kesken ja Rikosseuraamuslaitos tekisi päätöksen tutkintavankilaosaston perustamisesta johonkin poliisin säilytystilaan. Säädos- tasolla tällaisen osaston perustaminen vaatisi oikeusministeriön asetuksen muuttamista. Poliisin säilytystilan ottaminen kokonaan tai osittain Rikosseuraamuslaitoksen valvontaan ei siten edellyttäisi lainmuutosta.

Poliisin säilytystilojen ottaminen Rikosseuraamuslaitoksen valvontaan edellyttäisi, että säilytystilat täyttävät tutkintavankeuslaissa asetetut vaatimukset. Poliisin säilytystilat eivät tällä

hetkellä olosuhteidensa puolesta lähtökohtaisesti sovellu tutkintavankien säilytykseen. Säilytystiloista puuttuvat asianmukaiset toiminta-, tapaamis- ja ulkoilutilat. Osa poliisivankiloista on lisäksi huonokuntoisia ja selleistä puuttuu WC-tilat sekä asianmukainen ikkuna.

Kolmas keino poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien vähentämiseksi olisi, että tutkintavangit siirrettäisiin nykyistä nopeammin poliisivankilasta vankilaan. Tämä voitaisiin toteuttaa tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:ää muuttamalla siten, että säännös edellyttäisi tutkintavangin sijoittamista vankilaan nykyistä huomattavasti nopeammin. Nykyisin tutkintavankeja säilytetään poliisin säilytystilassa keskimäärin kaksi viikkoa.

Vaikka säilytysaikaa lyhennettäisiin, tämäkään ei välttämättä riittäisi täyttämään kansainvälisen valvontaelinten ja eduskunnan oikeusasiamiehen kannanottoja. Näiden kannanottojen mukaan vapautensa menettänyt tulisi siirtää pois poliisin säilytystilasta viimeistään, kun tuomioistuin on päättänyt hänen vangitsemisestaan eli yleensä viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta.

Tutkintavankien siirtämisen heti vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen vankilaan tulisi olla lähtökohtainen, pitemmän aikavälin tavoite. Tämän tavoitteen saavuttaminen ei kuitenkaan ole välittömästi mahdollista, koska tutkintavankiloina toimivat vankilat ovat pääosin täynnä. Tutkintavankiloiden ongelmana on myös, että tutkintavankien yhteydenpitorajoitusten toteuttaminen voi olla vaikeaa, varsinkin yliasutusilanteessa. Lisäksi tutkintavankien nopeampi siirtäminen poliisin tiloista tutkintavankiloihin edellyttäisi nykyistä parempien kuulustelutilojen järjestämistä vankiloihin. Poliisille aiheutuisi lisäkustannuksia kuulustelumatkoihin. On myös esitetty, että esitutinnan kesto tulee pidentymään merkittävästi. Näillä perusteilla ehdotetaan, että tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:ää muutetaan siten, että tutkintavangin säilytysaikaa lyhennetään siten, että tutkintavanki olisi siirrettävä vankilaan nykyistä nopeammin. Tutkintavankien nykyistä nopeampi siirtäminen vankilaan edellyttää, että Rikosseuraamuslaitos ja Poliisihallitus ryhtyvät selvittämään mahdollisuuksia järjestää Rikosseuraamuslaitoksen hallinnoimia tutkintavankiosastoja joidenkin poliisilaitosten yhteyteen. Tällainen tutkintavankiosasto olisi tarpeen etenkin Pohjois-Suomessa, jossa kuulustelumatkat tulevat muodostumaan pitkiksi.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että pakkokeinolain säännöksiä tutkintavankeuden vaihtoehdoista täydennetään. Pakkokeinolain 5 lukuun ehdotetaan lisättäväksi säännökset siitä, että tuomioistuin voisi määrätä rikoksesta epäillyn vangitsemisen tai vangittuna pitämisen sijasta teknisin välinein valvottuun tehostettuun matkustuskieltoon, jos matkustuskielto olisi riittämätön pakkokeino ja muut pakkokeinolaissa säädetyt edellytykset täytyisivät. Tehostettu matkustuskielto voitaisiin määrätä ennen vastaajan tuomitsemista rangaistukseen.

Tuomitessaan vastaajan ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomioistuin voisi vangitsemisen tai vangittuna pitämisen sijasta määrätä tuomitun henkilön teknisin välinein valvottuun tutkinta-arestiin, jos pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettu matkustuskielto on riittämätön ja pakkokeinolaissa säädetyt edellytykset täytyisivät ja tuomittu rangaistus olisi alle kaksi vuotta vankeutta. Tutkinta-arestia ei siten voitaisi käyttää kaikista törkeimmistä rikoksista.

Edellytyksenä tehostetulle matkustuskiellolle ja tutkinta-arestille olisi muun muassa, että rikoksesta epäilty tai tuomittu sitoutuisi noudattamaan hänelle asetettuja velvollisuuksia ja että velvollisuuksien noudattamista voitaisiin hänen henkilökohtaisten olosuhteidensa ja muiden vastaavien seikkojen perusteella pitää todennäköisenä.

Tuomioistuimien ratkaisisi tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin edellytysten olemassaolon sen selvityksen perusteella, jota tuomioistuimelle esitettäisiin asian käsittelyn yhteydessä. Selvityksen esittäisi pääsääntöisesti vastaaja tai hänen puolustajansa tai asiamiehensä. Ratkaistessaan asiaa tuomioistuimien kiinnittäisi huomiota tuomitun henkilökohtaisiin olosuhteisiin, asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan soveltuvuuteen tehostetun matkustuskiellon tai tutkinta-arestin toimeenpanoon sekä rikoksesta epäillyn tai tuomitun tarpeeseen liikkua asuntonsa ulkopuolella.

Tutkinta-arestiin liittyisi aina velvollisuus pysyä asunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa tuomioistuimen ratkaisusta ilmenevinä aikoina ja ilmenevän tuntimäärän. Tehostetussa matkustuskiellossa asunnossa pysymisen velvoitteen määrääminen olisi tuomioistuimen harkinnassa.

Jos tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestiin määrätty henkilö rikkoisi hänelle asetettuja velvollisuuksia, hänet voitaisiin pidättää ja vangita. Jos kyse olisi tutkinta-arestin lievästä rikkomuksesta, Rikosseuraamuslaitos voisi antaa tutkinta-arestissa olevalle kirjallisen varoituksen.

Poliisi vastaisi tehostetun matkustuskiellon valvonnasta ja Rikosseuraamuslaitos tutkinta-arestin valvonnasta. Molempien pakkokeinojen teknisestä valvonnasta vastaisi kuitenkin Rikosseuraamuslaitos. Sekä tehostetussa matkustuskiellossa että tutkinta-arestissa olevalle voitaisiin myöntää poikkeuslupa vähäiseen poikkeamiseen tuomioistuimen ratkaisussa kirjatuista velvollisuuksista. Tehostetussa matkustuskiellosta poikkeusluvasta päättäisi pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkinta-arestissa poikkeusluvasta päättäisi vankilan tai yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja.

Aika, jonka rikoksesta epäilty olisi tehostetussa matkustuskiellosta tai tutkinta-arestissa, rinnastettaisiin osittain tutkintavankeuteen ja tämä aika voitaisiin ehdotetun rikoslain 6 luvun 13 §:n mukaan vähentää täytäntöönpanavana olevan ehdottoman vankeusrangaistuksen suorittamisajasta. Ehdotetun säännöksen mukaan kaksi päivää tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa vastaisi yhtä päivää tutkintavankeutta. Ylijääviä päiviä ei vähennettäisi.

Edellä jaksossa 1.2 esitetyistä syistä tutkintavankeuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että aikaa, jonka tutkintavankia voitaisiin säilyttää poliisin ylläpitämässä säilytystilassa, lyhennettäisiin nykyisestä. Periaatteellisenä lähtökohtana olisi, kuten voimassa olevassakin laissa, että tutkintavanki passitettaisiin lähimpään tutkintavankilana toimivaan vankilaan, kun tuomioistuimien päätää vangitsemisesta.

Ehdotuksen mukaan vangitsemisesta päättävä tuomioistuimien voisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän esityksestä päättää, että tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään tutkintavankien säilytystilaan, jos se on välttämätöntä tutkintavankin erillään pitämiseksi tai turvallisuussyistä taikka rikoksen selvittämiseksi. Tutkintavankia ei saisi tällöinkään pitää poliisin säilytystilassa seitsemää vuorokautta pidempää aikaa, ellei siihen olisi poikkeuksellisen painavaa, tutkintavankin turvallisuuteen tai pakkokenolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 b kohdassa tarkoitettua esitutinnan vaikeuttamisvaarasta aiheutuvaa, erillään pitämiseen liittyvää syytä.

Jos tutkintavanki sijoitettaisiin poliisin ylläpitämään säilytystilaan, sijoittamista koskeva asia olisi otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi yhdessä vangitsemisasiain kanssa pakkokeinolain 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasiain uudelleen käsittelyn yhteydessä.

Tutkintavankeuslain 3 luvun 8 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, ettei tutkintavankia voitaisi siirtää poliisin tiloihin kuultavaksi esimerkiksi todistajana seitsemää vuorokautta pitemmäksi ajaksi. Jos tutkintavankia haluttaisiin kuulla esitutkinnassa epäiltynä siitä rikoksesta tai niistä rikoksista, joita hänet olisi vangittu, kuulemien ei saisi kestää 12 tuntia kauempaa. Vangitsemisesta päättänyt tuomioistuin voisi päättää tutkintavangin sijoittamisesta poliisin tiloihin tätä pitemmäksi ajaksi. Tällaisen sijoittamisen tulisi olla poikkeuksellista ja siihen tulisi olla tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitetut perusteet. Vankeuslain (767/2005) luvun 5 §:n 3 momenttiin tehtäisiin vastaava muutos.

Henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin (1069/2015) lisättäisiin tutkinta-arestin ja tehostetun matkustuskiellon toimeenpanon edellyttämien tietojen käsittelyä koskevat säännökset.

Syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annettua lakia (422/1974) ehdotetaan muutettavaksi siten, että tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestiin määrätyle voitaisiin maksaa korvauksena hyvitystä vapauden rajoittamisesta vastaavasti kuin tällä hetkellä on säädetty korvauksesta matkustuskiellon osalta.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Tutkintavankien nykyistä joutuisampi siirtäminen poliisin säilytystiloista vankiloihin lisäisi tutkintavankien määrää vankiloissa. Vuonna 2014 noin 45 prosenttia tutkintavangeista säilytettiin poliisin tiloissa enintään seitsemän vuorokautta. Vuonna 2015 tutkintavangeja oli poliisin tiloissa keskimäärin 85. Tutkintavankien säilytysajan lyhentäminen esityksessä ehdotetulla tavalla lisäisi esitettyjen lukujen perusteella laskettuna tutkintavankien keskimäärää vankiloissa laskennallisesti 44 vangilla päivittäin. Koska tutkintavangeja saataisiin edelleen hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa säilyttää poliisin tiloissa pitempään kuin seitsemän vuorokautta, tämä vähentäisi edellä mainittua määrää jonkin verran, arviolta enintään kymmenellä vangilla keskimäärin päivässä. Tutkintavankien keskimäärän vankiloissa arvioidaan siten nousevan noin 34—40 tutkintavangilla päivittäin.

Tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin käyttöönotto vähentäisi tutkintavankien päivittäistä määrää edelleen arviolta 10—15 tutkintavangilla päivittäin. Lisäksi voidaan arvioida, että muutama rikoksesta epäilty, jolle on määrätty tehostettu matkustuskielto tai tutkinta-arestin valvontatoimi, voitaisiin eurooppalaisen valvontamääräyksen perusteella siirtää siihen EU:n jäsenvaltioon, jossa rikoksesta epäilty asuu. Tämän perusteella voidaan arvioida, että tutkintavankien määrä Rikosseuraamuslaitoksen tiloissa lisääntyisi 25—30 tutkintavangilla päivittäin.

Vankivuoden kustannus suljetuissa vankiloissa oli vuonna 2015 noin 78 000 euroa. Kun otetaan huomioon vuoden 2016 alussa tapahtunut vankiterveydenhuollon ja sen kustannusten siirtyminen Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselle, suljetun vankivuoden kustannus on arviolta noin 70 000 eli 190 euroa päivässä vankia kohden. Koska tutkintavangit voitaisiin sijoittaa Rikosseuraamuslaitoksen nykyisiin toimitiloihin, uusia toimitilakustannuksia ei synny. Ilman toimitilakustannuksia yhden vankivuoden lisäkustannus on 52 000 euroa vuodessa, 142 euroa päivässä. Tämän lisäksi Vantaan vankilan lisääntyvät kuljetustehtävät edellyttävät 120 000 euron lisäresurssia käräjä- ja hovioikeuskuljetuksia varten. Jos tutkintavankien keskimäärä nou-

sisi noin 25—30 tutkintavangilla päivittäin, tutkintavangeista aiheutuvat lisäkustannukset Rikosseuraamuslaitokselle olisivat yhteensä 1,42—1,72 miljoonaa euroa. Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuisi kustannuksia tutkinta-arestin valvonnasta ja toimeenpanosta yhteensä 247 000 euroa vuodessa, joka koostuu henkilöstö- ja laitekustannuksista.

Tutkinta-arestin ympärivuorokautisesta teknisestä valvonnasta vastaisi Rikosseuraamuslaitoksen keskusvalvomo, jonka resursseja tulisi vahvistaa. Keskusvalvomo on hoitanut ainoastaan valvontarangaistuksen päiväaikaisen valvonnan ja vankilat ovat hoitaneet yövalvonnan. Tämä uusi valvontatehtävä edellyttäisi kuitenkin, että keskusvalvomojen toimintaa vahvistetaan siten, että yöhälytykset voidaan hoitaa keskusvalvomosta viipymättä ja uskottavasti. Tämä edellyttäisi keskusvalvomotoiminnan vahvistamista kolmella henkilötyövuodella.

Tutkinta-arestissa olevaa tavattaisiin keskimäärin kerran viikossa. Tapaaminen järjestettäisiin joko velvoittamalla valvottava käymään yhdyskuntaseuraamustoimistossa tai tukipartion tekemällä valvontakäynnillä.

Tukipartiotoiminta sitoo nykyisin Rikosseuraamuslaitoksessa noin 0,16 henkilötyövuotta valvottavaa kohden eli yksi henkilö valvoo keskimäärin kuutta valvontarangaistusta suorittavaa tai valvotussa koevapaudessa olevaa päivittäin. Valvontarangaistusta suorittavaa tavataan kahdesti viikossa, valvotussa koevapaudessa olevaa keskimäärin 1,4 kertaa viikossa. Valvonnan intensiivisyys olisi tutkinta-arestin osalta vähäisempää eikä valvontaan myöskään sisältyisi päihitteettömyyden valvontaa tai toimintavelvoitteen valvontaa, jolloin henkilöstötarve on edellä mainittuja pienempi. Näin arvioiden 10—15 valvottavan aiheuttama lisäresurssitarve olisi noin yksi henkilötyövuosi.

Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuisi lisäksi kustannuksia tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin teknisistä valvontalaitteista. Satelliitti- eli GPS-valvontalaitteen leasingvuokra maksaa nykyisin 3,80 euroa päivältä. Summa koostuu puhelimesta latureineen (2,00 euroa) ja pantavalvontalaitteesta (1,80 euroa). Vuokra maksetaan käyttöön varatuista laitteista riippumatta siitä, ovatko ne käytössä vai eivät. Jos valvontalaitteita olisi varattu esimerkiksi 30, sähköisen valvonnan vuosikustannukset olisivat noin 47 000 euroa, joka sisältää noin kahden rikotun/kadonneen laitteen kustannukset vuodessa. Lisäksi Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuisi kustannuksia laitteiden asennuksesta, korjauksesta ja poisottamisesta sekä niiden häviämisestä tai rikkoutumisesta. Rikottu pantavalvontalaitte maksaa noin 500 euroa ja kaksiosaisen laitteen (2-piece) 1 900 euroa.

Hallituksen esityksen aiheuttamat pysyvät lisäkustannukset Rikosseuraamuslaitokselle olisivat vähintään 1,67 miljoonaa euroa, enintään 1,97 miljoonaa euroa. Kustannusarvio perustuu 25—30 vangin päivittäiseen lisäykseen, jossa on otettu huomioon tutkinta-arestin vähentävä vaikutus.

Edellä mainittujen taloudellisten vaikutusten lisäksi Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuu tutkintavankien nopeammasta siirtämisestä vankilaan kertaluonteisia kustannuksia. Tutkintavankiloina toimivissa vankiloissa tulisi olla nykyistä enemmän ja paremmin varusteltuja kuulustelutiloja. Lisäksi tutkintavankiloissa pitäisi olla nykyistä enemmän videoneuvottelulaitteita. Suurin tarve kuulustelutiloihin on Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tutkintavankilana toimivissa vankiloissa, erityisesti Vantaan ja Jokelan vankiloissa. Kuulustelutilojen lisäämisestä (20 kpl) aiheutuisi noin 400 000 euron kustannukset.

Ehdotetut muutokset voidaan toteuttaa Rikosseuraamuslaitokselle valtionalouden kehyspäätoöksissä ja valtion talousarvioissa osoitettujen määrärahojen puitteissa.

Poliisille ei aiheudu vastaavaa säästöä kustannuksissa. Tämä johtuu siitä, että vaikka tutkintavankien määrä poliisin tiloissa vähenisi, poliisilla ei ole mahdollisuutta luopua säilytystiloista ja niissä työskentelevistä vartijoista. Tutkintavankien lisäksi poliisi säilyttää tiloissaan rikosperusteisesti kiinniotettuja ja pidätettyjä sekä poliisilain tai ulkomaalaislain (301/2004) nojalla säilytettäviä henkilöitä. Tämän johdosta säilytystiloja sekä niitä valvovia vartijoita tarvitaan tulevaisuudessakin. Vartijoiden työpanosta tarvitaan ympärivuorokautisesti riippumatta siitä, kuinka paljon säilytettäviä henkilöitä poliisin tiloissa on. Vartijat joutuvat jo nykyisinkin työskentelemään myös yksin, eikä yksin tehtävän työn määrää voida lisätä. Edellä esitetyn perusteella tutkintavankien nykyistä nopeammalla siirtämisellä vankilaan poliisille ei synny toimitila- tai henkilöstösäästöjä.

Säilytystiloja koskevat säästöt voisivat syntyä vasta tulevaisuudessa, jolloin uusia poliisin toimitiloja rakennettaessa voitaisiin arvioida tarvittavien säilytystilojen määrä suhteessa säilytettävien määrän vähentymiseen. Tämä mahdollisuus toteutuisi kuitenkin vasta useiden vuosien, jopa vuosikymmenien kuluttua. Näin ollen säästöt tutkintavankien nykyistä nopeammasta siirtämisestä poliisivankilasta tutkintavankilaan syntyisivät ruokailun ja terveydenhoidon aiheuttamien kustannusten vähentymisestä. Vuonna 2014 poliisin tiloissa oli kaikkiaan 2 140 tutkintavankia, joista yli seitsemän vuorokautta säilytettävien osuus oli 1 181 eli noin 55 prosenttia. Yli 30 vuorokautta säilytettävien osuus oli kolme prosenttia. Näiden lukujen perusteella on arvioitavissa, että siirrettävien tutkintavankien aterioinnista saadaan aikaan säästöjä keskimäärin 20 vuorokautta x 1 000 tutkintavankia. Poliisivankilassa yhden vuorokauden aterioiden hinta on keskimäärin 13 euroa, jolloin kustannussäästöksi saadaan eli 260 000 euroa (20 000 vuorokautta x 13 euroa).

Kiinniotettujen, pidätettyjen ja vangittujen terveydenhoitomenoissa on erittäin suuria vaihteluja eri vuosien ja eri poliisilaitosten välillä. Yksittäistapauksessa lääkekulut ovat voineet olla useita kymmeniä tuhansia euroja vuodessa, keskimäärin ne ovat kuitenkin 3 000—7 000 euroa vuodessa poliisilaitosta kohden. Käytettävissä ei ole sellaisia lukuja, joissa tutkintavangit olisi eritelty muista säilössä pidettävistä. Terveydenhuollon kustannuksista saatavat säästöt arvioidaan 22 000 euroksi vuodessa (2 000 euroa x 11 poliisilaitosta).

Lisäkustannuksia poliisille syntyisi kuljetuksista. Jos tutkintavanki tuodaan vankilasta poliisiasemalle esitutkintatoimenpiteitä varten, poliisi joutuu noutamaan tutkintavangin vankilasta ja palauttamaan hänet. Kustannuksiin vaikuttaa moni seikka, kuten poliisiaseman ja vankilan välinen etäisyys, kuljetuskertojen määrä, käytettävä ajoneuvokalusto ja henkilöstö. Toisaalta, kuljetuksissa käytettävä henkilöstö ja ajoneuvot ovat todennäköisesti niitä, joita muutoinkin poliisitoiminnassa käytetään, joten käytännössä ylimääräisiä kustannuksia ei kuljetuksista aiheudu. Kuljetuksiin käytetty työaika ja ajoneuvokalusto ovat pois muusta poliisille kuuluvasta toiminnasta.

Jos esitutkintaa jatketaan vankilassa, tutkija ja usein myös kuulustelutodistaja matkustavat vankilaan esitutkinnan jatkamista varten. Jos matka tehdään julkisilla kulkuneuvoilla, siitä aiheutuu matkakuluja. Todennäköisesti kuitenkin matkat tehdään poliisin ajoneuvoilla, koska harvaan vankilaan on toimivia julkisia kulkuyhteyksiä. Myös tällöin sekä henkilöstö että käytettävät kulkuneuvot ovat samoja, joita muutoinkin poliisitoiminnassa käytetään, joten matkoista tai henkilöstön käytöstä ei käytännössä aiheudu ylimääräisiä kustannuksia. Käytetty työaika on pois muusta poliisille kuuluvasta toiminnasta.

Valtakunnallisesti tutkintavankeja säilyttäviä vankiloita on harvassa eli vain 14, kun nykyisin poliisin tiloissa toimivia tutkintavankien säilytyspaikkoja on 52. Esimerkiksi Lapin poliisilaitoksen alueella ei ole yhtään tutkintavankilana toimivaa vankilaa, mutta tutkintavankien määrä

on kuitenkin vuosittain 60—80 vangittua. Näistä yli seitsemän vuorokautta säilytettäviä on keskimäärin 49. Oulun ja Sisä-Suomen poliisilaitosten alueilla vankiloita on kummassakin vain yksi (Oulun vankila ja Kylmäkosken vankila), joihin molempiin kuljetus- tai kuulustelumatkat muodostuvat poliisilaitoksen ääri-laidoilta huomattavan pitkiksi. Pitkistä matkoista ja esitutkintatoimenpiteiden kestosta johtuen poliisille aiheutuu todennäköisesti päiväraha-kustannuksia.

Laskennallisesti voidaan arvioida, että kuulustelumatkoja tehtäisiin noin 200 tutkintavangin kuulustelemiseksi vuosittain. Kahden poliisimiehen kuulustelumatkasta aiheutuisi noin 360 euron kustannukset kiinteiden kustannusten lisäksi. Jos kuulustelumatkoja tehtäisiin kaksi, laskennalliset kustannukset olisivat 144 000 euroa vuodessa. Poliisihallituksen arvion mukaan tutkintavankien nykyistä ripeämpi sijoittaminen vankilaan aiheuttaa nykyistä useampien tutkijoiden kiinnittämistä jutun tutkintaa sen alkuvaiheessa, mistä aiheutuu työvuorojen uudelleen järjestelyjä, viikkolepomenetyksiä sekä merkittävästi kasvavaa haitta- ja ylityön teettämisen tarvetta. Poliisihallitus arvioi, että taloudelliset vaikutukset olisivat poliisin oman työn omakustannushintaa laskuperusteena käyttäen 640 euroa tutkintavankia kohden eli 640 000 vuodessa.

Ehdotetut muutokset voidaan kuitenkin toteuttaa poliisille valtiontalouden kehyspäätöksissä ja valtion talousarvioissa osoitettujen määrärahojen puitteissa.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Tutkintavankien säilyttämisaian lyhentäminen poliisivankilassa saattaa vaikuttaa rikosten selvittämisprosentteihin, paljastettujen rikosten määrään, esitutinnan kestoon ja jopa tutkintavankeusajan pitenemiseen. Muutokset on näistä vaikutuksista huolimatta toteutettava ihmisoi-keuksien kansainvälisten valvontaelinten ja eduskunnan oikeusasiamiehen esittämän vakavan arvostelun vuoksi.

Edellä on todettu, että tutkintavankien säilytysajan lyhentäminen poliisivankilassa aiheuttaa esitutkintaresurssien nykyistä suurempaa kohdentamista tutkinnan alkuvaiheeseen. Käytännössä tämä tarkoittaa nykyistä useamman tutkijan määräämistä jutun tutkintaan sen alkuvaiheessa, mistä aiheutuu työvuorojen uudelleen järjestelyjä, viikkolepomenetyksiä sekä nykyistä suurempaa tarvetta haitta- ja ylityön tekemiseen.

Kun esitutinnan kohteena oleva henkilö ja esitutkintaa suorittava poliisimies ovat pitkienkin matkojen päässä toisistaan, esitutkintaan tarvittava aika todennäköisesti lisääntyy. Tämä voi pahimmillaan johtaa tutkintavankeusajan pitenemiseen. Nykyisin yli seitsemän päivää poliisin tiloissa säilytettävien tutkintavankien rikosasiat ovat lähtökohtaisesti vakavia, tutkinnallisesti vaativia ja vaikeasti selvitettäviä. Tämän vuoksi tutkintavangin kuulustelua ei voida antaa toisen poliisin toimipisteen suoritettavaksi.

Kun poliisivankiloissa säilyttämistä rajoitetaan, tutkintavankien säilyttämispaikkakunnat vähenevät. Jo nykyisin tutkintavangit vastustavat siirtoa vankilaan, jos mahdollisuudet tavata lähiomaisia heikkenevät. Tällaiset vaatimukset saattavat lisääntyä.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksen tarkoituksena on vähentää tutkintavankien määrää ja vapaudenmenetyksen käyttöä sellaisissa tilanteissa, joissa rikoksesta epäillyn tai tuomitun vapautta vähemmän rajoittavat pakkokeinot olisivat mahdollisia ja niitä voitaisiin käyttää tutkintavankeuden tarkoitusta vaa-

rantamatta. Ehdotetut säännökset tehostaisivat matkustuskieltoa ja turvaisivat nykyistä paremmin tutkintavankeuden tarkoituksen toteutumisen tutkintavankeudelle vaihtoehtoisia pakkoaineita käytettäessä. Ehdotetuilla säännöksillä pantaisiin täytäntöön ne lukuisat suositukset, joita kansainväliset ihmisoikeuksien valvontaelimet ovat Suomelle antaneet. Samalla toteutettaisiin eduskunnan oikeusasiamiehen kannanottoja ja suosituksia.

Tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin käytöllä voitaisiin vähentää niitä haittavaikutuksia, joita tutkintavankeudella on. Tällaisia vaikutuksia ovat esimerkiksi työ- tai opiskelupaikan menetys, asunnon menetys ja taloudellisen aseman heikentyminen sekä sosiaalisten suhteiden etenkin perhesuhteiden ylläpitämisen vaikeutuminen. Puolustuksen järjestäminen ja valmistelu olisi joustavammin järjestettävissä kuin vankilassa. Tutkintavankeuden vaihtoehtojen käyttämisellä tutkintavankeuden sijasta voitaisiin myös ehkäistä ja vähentää yhteyksien syntymistä ja samaistumista vankilan rikolliseen alakulttuuriin, mikä olisi tärkeää erityisesti nuorten rikoksesta epäiltyjen uusintarikollisuuden vähentämisessä.

Ehdotetuilla säännöksillä mahdollistettaisiin myös edellä yleisperusteluissa jaksossa 2.2 selostetun eurooppalaista valvontamääräystä koskevan puitepäätöksen perustavoitteen totuttaminen. Tavoitteena on, etteivät rikoksesta epäilty joutu keskenään eriarvoiseen asemaan sen perusteella, asuvatko he oikeudenkäyntivaltiossa vai jossain toisessa EU:n jäsenvaltiossa. Kun tutkintavankeudella olisi tehokkaita ja uskottavia vaihtoehtoja, kuten tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti, niiden valvonta voitaisiin siirtää Suomesta toiseen EU:n jäsenvaltioon.

5 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti huhtikuussa 2014 työryhmän selvittämään tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja järjestämistä. Työryhmässä oli jäseninä oikeusministeriön, sisäministeriön, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön, Poliisihallituksen, käräjäoikeuden, vankilan, poliisilaitoksen ja Suomen Asianajajaliiton edustajat. Työryhmän mietintö kirjoitettiin hallituksen esityksen muotoon. Työryhmän mietintö oli yksimielinen.

Hallituksen esitysluonnoksesta pyydettiin lausunto 40 taholta. Lausuntoja saatiin yhteensä 30. Neljässä saaduista lausunnoista ilmoitettiin, ettei lausuntoa anneta. Lausunnoissa suhtauduttiin pääsääntöisesti myönteisesti tutkintavankeuden vaihtoehtojen lisäämiseen. Useissa lausunnoissa esitettiin tehostettua matkustuskieltoa ja tutkinta-arestia koskevaan sääntelyyn täsmennyksiä, jotka on otettu huomioon hallituksen esityksen jatkovalmistelussa. Eniten kritiikkiä lausunnoissa esitettiin ehdotukseen siitä, että tutkintavankien säilyttämisaikaa poliisin tiloissa lyhennettäisiin. Lausunnoista on tehty tiivistelmä Tutkintavankeuden vaihtoehdot ja järjestäminen, Lausuntoyhteenveto (Oikeusministeriön Mietintöjä ja lausuntoja 34/2016). Lausuntojen perusteella esitystä muutettiin muun muassa siten, että tutkinta-arestin sisältöä ja velvollisuuksien rikkomista koskevia pykäläehdotuksia täsmennettiin, pakkokeinolakiin lisättiin matkustusasiakirjaksi hyväksyttävää henkilökorttia koskevat säännökset ja matkustuskiellon sekä tehostetun matkustuskiellon pykäläehdotuksia täsmennettiin ja selkeytettiin. Lisäksi tutkintavankeuslain 3 luvun 8 §:n kuulemisesta koskevaa säännöstä muutettiin siten, ettei tässä pykälässä tarkoitettuun, kuulemiselle asetettuun 12 tunnin enimmäisaikaan luettaisi matkaiakoja. Esitykseen lisättiin myös vankeuslain ja henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamista koskevat lakiehdotukset.

Varsinaisen lausuntokierroksen jälkeen sisäministeriöltä ja Poliisihallitukselta pyydettiin erikseen lausuntoa esityksen kustannusvaikutuksista.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Pakkokeinolaki

2 luku Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

12 a §. Tutkinta-aresti. Uuteen pykälään ehdotetaan säännöksiä tutkinta-arestista. Tutkinta-arestilla tarkoitettaisiin teknisin välinein valvottua pakkokeinoa, joka sisältäisi tuomitulle asetun velvoitteen pysyä asunnossa tutkinta-arestia koskevassa ratkaisussa määrättyinä aikoina. Asuntoon rinnastettaisiin muu asumiseen soveltuva paikka. Tällainen paikka voisi olla asunto-la, hoitolaitos tai muu näihin rinnastettava paikka. Asunnossa pysymisestä ehdotetaan säädetäväksi 12 b §:ssä. Teknisellä valvonnalla tarkoitettaisiin vangitun ylle ranteeseen tai nilkkaan kiinnitettäviä teknisiä välineitä taikka tällaisten välineiden yhdistelmiä. Valvonnasta säädetäisiin ehdotetussa 12 d §:ssä.

Kuten yleisperusteluiden jaksossa 3 on esitetty, tutkinta-aresti olisi vangitsemisen tai vangittuna pitämisen vaihtoehto aikaisintaan siinä vaiheessa, kun tuomioistuin – pääsääntöisesti kärkeäjäoikeus – antaa tuomionsa. Tutkinta-arestia esittäisi pääsääntöisesti vastaaja.

Vangittuna pitämistä ja tuomiolla vangitsemista käsitellään pääkäsittelyssä seuraamuskeskustelussa. Tämän keskustelun perusteella tuomioistuimen tulisi harkita myös tutkinta-arestin edellytyksiä. Edellytyksenä olisi kuitenkin, että tuomioistuimelle olisi esitetty 12 a §:n 3 momentissa tarkoitettu selvitys.

Tutkinta-aresti voisi tulla kysymykseen myös myöhemmin muutoksenhakutuomioistuimen päätöstä odottaessa, koska tutkintavanki voi kannella pakkokeinolain 3 luvun 19 §:n nojalla päätöksestä, jolla hänet on vangittu tai määrätty pidettäväksi vangittuna. Tutkinta-arestin määräisi aina tuomioistuin, pääsääntöisesti kärjäoikeus. Myös pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella päätöksestä, jolla vangitsemisvaatimus on hylätty tai vangittu määrätty päästettäväksi vapaaksi. Kantelun yhteydessä asian ratkaisisi hovioikeus.

Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin tutkinta-arestin käyttöalasta ja edellytyksistä. Tutkinta-arestiin voitaisiin määrätä vangitsemisen tai vangittuna pitämisen sijasta, jos pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettu matkustuskielto olisi riittämätön pakkokeino. Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ssä säädetään matkustuskiellosta, jota ei valvota teknisin välinein. Tällainen matkustuskielto voidaan pakkokeinolain 5 luvun 9 §:n 3 momentin nojalla määrätä pääasian ratkaisemisen yhteydessä.

Tuomioistuimen tulisi harkita vähimmän haitan periaatteen kannalta, mikä pakkokeino soveltuu parhaiten käsiteltävänä olevaan tapaukseen. Tuomioistuimen käytössä olisivat seuraavat pakkokeinot: vangitseminen tai vangittuna pitäminen taikka tutkinta-arestiin tai 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun matkustuskieltoon määrääminen. Viittauksella pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ään ilmaistaisiin se, ettei pakkokeinolain 5 luvun 1 a §:ssä tarkoitettu tehostettu matkustuskielto olisi enää tuomion jälkeen mahdollinen pakkokeino. Tuomioistuimen olisi näin ollen arvioitava, onko 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettu ilman teknistä valvontaa toimeenpantava matkustuskielto riittävä pakkokeino.

Vapaana olevan vastaajan tuomioistuin saisi kuitenkin määrätä tutkinta-arestiin tai matkustuskieltoon ainoastaan syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuk-

sesta. Tämän estämättä tuomioistuimien voisi omasta aloitteestaan määrätä tutkinta-arestin tai matkustuskiellon vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta.

Tutkinta-arestiin voitaisiin määrätä pykälässä olevan viittaussäännöksen perustella pakkokeinonlain 2 luvun 12 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa. Koska pykälässä ei olisi viittausta pakkokeinonlain 2 luvun 12 §:n 1 momentin 1 kohtaan, tutkinta-arestin käyttöala olisi rajattu pois tilanteissa, joissa tuomittu rangaistus olisi kaksi vuotta vankeutta tai tätä enemmän. Tutkinta-arestia ei siis voitaisi käyttää kaikista törkeimmistä rikoksista.

Ehdotetun pykälän mukaan tutkinta-arestiin voitaisiin määrätä, kun tuomittu rangaistus olisi alle kaksi ja vähintään yksi vuotta ja on todennäköistä, että tuomittu karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa tai jatkaa rikollista toimintaa.

Jos rangaistus olisi vähemmän kuin vuosi vankeutta, tutkinta-arestin erityisenä edellytyksenä olisi, että tuomitulla ei olisi vakinaista asuntoa Suomessa ja olisi todennäköistä, että tuomittu maasta poistumalla karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa. Tutkinta-arestiin voitaisiin määrätä myös, jos rangaistus olisi vähemmän kuin vuosi vankeutta ja tuomittu olisi yhdellä tai usealla päätöksellä tuomittu lyhyin väliajoin suoritetuista rikoksista ja tutkinta-aresti olisi tarpeen vakavuusasteeltaan samanlaisen rikollisen toiminnan estämiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tutkinta-arestin edellytyksistä. Ensimmäisenä edellytyksenä olisi, että tuomittu suostuisi tutkinta-arestiin ja sitoutuisi noudattamaan tutkinta-arestia koskevassa ratkaisussa asetettuja velvollisuuksia. Tuomitun suostumus toimeenpanoon ja sitoutuminen tutkinta-arestille asetettujen velvollisuuksien noudattamiseen olisi keskeinen edellytys tutkinta-arestin toimeenpanon onnistumiselle.

Toinen edellytys olisi, että tuomitun henkilökohtaisten olosuhteiden ja muiden seikkojen perusteella voitaisiin pitää todennäköisenä, että tuomittu noudattaisi hänelle määrättyjä velvollisuuksia. Henkilökohtaisilla olosuhteilla tarkoitetaan esimerkiksi henkilötietoja, toimeentuloa, työ- tai opiskelupaikkaa, asuntoa ja perhesuhteita.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, mitä tuomioistuimen tulisi ottaa huomioon tutkinta-arestiin määrätessään. Tuomioistuimen ratkaisu perustuisi asian käsittelyn yhteydessä esitettyyn selvitykseen 3 momentissa säädetyistä seikoista. Selvityksen kokoaisi ja esittäisi pääsääntöisesti vastaaja tai hänen asiamiehensä. Tämä johtuu siitä, että selvityksen tekeminen olisi yleensä vastaajan edun mukaista. Selvitys olisi pääsääntöisesti kirjallista, mutta tuomioistuimien voisi harkintansa mukaan hyväksyä myös suullisesti esitetyn selvityksen. Tällainen suullinen selvitys voisi olla esimerkiksi vastaajan oloista tietävän henkilön kuuleminen.

Selvitys sisältäisi ensinnäkin tietoja rikoksesta epäillyn henkilökohtaisista olosuhteista ja muista vastaavista seikoista. Henkilökohtaisilla olosuhteilla ja muilla seikoilla tarkoitetaan samoja asioita, joita on selostettu edellä 2 momentin yhteydessä. Toisekseen selvitys sisältäisi tietoja asunnon tai muun asumiseen tarkoitetun paikan soveltuvuudesta tutkinta-arestin toimeenpanoon. Selvitys asunnosta voisi olla esimerkiksi kirjallinen vuokrasopimus, selvitys asunnon omistamisesta tai asuntolasta saatu todistus asuntolassa asumisesta.

Pykälän 3 momentin 3 kohdassa säädettäisiin, että selvityksestä pitäisi ilmetä tuomitun tarve liikkua asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan ulkopuolella. Tämä johtuu siitä, että tutkinta-arestiin liittyisi asunnon ulkopuolella liikkumiseen liittyviä rajoituksia, joiden määrittämiseksi tuomioistuimien tarvitsisi näitäkin tietoja. Asunnon ulkopuolella liikkumista koskevan selvityksen tulisi sisältää tietoja työssäkäynnistä, opiskelusta ja muusta asunnon ulkopuolella

tapahtuvasta toiminnasta, joka välttämättä edellyttäisi asunnosta poistumista. Lisäksi selvityksessä pitäisi olla tiedot liikkumisen tarpeen ajoittumisesta.

Tuomioistuin päättäisi esitetyn selvityksen perustella, ovatko tutkinta-arestin edellytykset olemassa. Huomioon voitaisiin ottaa myös se, kuinka suuri osa tuomitusta rangaistuksesta on jo pantu toimeen tutkintavankeutena. Harkinnassa tuomioistuin voisi kiinnittää huomiota myös siihen, miten vapaudenmenetyksellä vaikuttaa vastaajan työpaikkaan, opiskeluun ja perheen toimeentuloon. Harkinnassa tulisi ottaa huomioon myös pakkokeinolain 2 luvun 13 §:ssä tarkoitettu kohtuuttoman vangitsemisen kieltö.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tutkinta-arestin toimeenpanopaikasta, jota on selostettu edellä.

Pykälän 5 momentissa olisi muutoksenhakua koskeva viittaussäännös.

12 b §. Tutkinta-arestin sisältö. Pykälässä säädettäisiin tutkinta-arestin sisällöstä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sellaisista velvollisuuksista, jotka olisivat kaikissa tapauksissa tutkinta-arestin sisällönä. Näitä olisivat asunnossa pysymisen velvoite, joka määrättäisiin kaikille tutkinta-arestiin määrätuille ja joka olisi oleellinen osa tutkinta-arestin sisältöä. Tutkinta-aresti eroaisi tältä osin tehostetusta matkustuskiellosta, jossa asunnossa pysymisen velvoite olisi harkinnanvaraista. Myös tekninen valvonta liittyisi aina tutkinta-arestin toimeenpanoon.

Pykälässä säädettäisiin asunnossa pysymisvelvoitteeseen liittyvästä vähimmäis- ja enimmäisajasta. Asunnossa tulisi pysyä vähintään 12 ja enintään 22 tuntia vuorokaudessa. Jos tutkinta-arestiin määrättävä kävisi esimerkiksi säännöllisesti työssä, asunnossa pysymisen velvoite voitaisiin määrätä 14 tunniksi, mikä mahdollistaisi työssäkäynnin. Enimmäisaika, jonka tutkinta-arestiin määrätty voitaisiin velvoittaa olemaan asunnossaan, olisi kuitenkin 22 tuntia vuorokaudessa. Enimmäisajan säätäminen mahdollistaisi ulkoilun, kaupassakäynnin ja muiden henkilökohtaisten asioiden hoitamisen.

Pykälässä säädettäisiin myös kotona pysymistä koskevan velvoitteen ajoittumisesta. Lähtökohtana olisi, että asunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa tulisi olla ilta- ja yöaikana. Velvoite asunnossa pysymiseen tulisi pääsääntöisesti ajoittaa klo 21:n ja kello 6:n väliseksi ajaksi.

Ehdotetun pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että 1 momentissa säädetyistä tuntimäärästä ja sen ajoittumisesta voitaisiin poiketa välttämättömästä syystä. Poikkeamisen tulisi perustua tuomitun henkilön työhön, koulutukseen tai muuhun niihin rinnastettavaan välttämättömään syyhyn. Tällaisen välttämättömän syyn vuoksi 1 momentissa säädetyistä tuntimäärästä tai velvoitteen ajoittumisesta taikka niistä molemmista voitaisiin määrätä toisin. Tämä olisi tuomioistuimen harkintavallassa. Jos olisi kyse esimerkiksi päivisin työssä käyvistä tai opiskelevasta tuomitusta, asunnossa pysymisen velvoite voitaisiin määrätä 12 tunniksi päivässä ja asunnossa pysymisen velvoite ajoittaa kello 18:n ja kello kuuden väliseen aikaan. Jos olisi kyse tuomitusta, joka tekee esimerkiksi yötyötä, asunnossa pysyminen voitaisiin ajoittaa pääsäännöstä poikkeavasti. Jos kyse olisi vuorotyötä tekevistä henkilöstä, asunnossa pysymisen ajoittuminen voitaisiin määrätä noudattaen vuorotyön ajoittumista. Pykälän 1 momentin noudattaminen olisi kuitenkin pääsääntö, ja siitä poikkeaminen edellyttäisi välttämättömää syytä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin sellaisista velvollisuuksista, jotka olisivat harkinnanvaraisia. Ehdotetun 3 momentin velvollisuudet olisivat pääosin samoja kuin matkustuskiellolle asetettavat velvollisuudet, joista säädetään pakkokeinolain 5 luvun 2 §:ssä. Erona 5 luvun 2 §:ään

olisi, että tutkinta-arestiin määrätty voitaisiin velvoittaa pitämään yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen poliisin sijasta ja luovuttamaan passinsa ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävän henkilökorttinsa Rikosseuraamuslaitokselle eikä poliisille. Lisäksi 3 kohdan erona olisi, että velvollisuus olla tavattavissa tiettyinä aikoina voisi koskea työpaikan lisäksi opiskelupaikkaa. Ehdotetussa säännöksessä ei mainittaisi asuntoa, jota koskeva säännös sisältyisi 1 momenttiin.

12 c §. *Ratkaisu tutkinta-arestista.* Pykälään ehdotetaan säännöstä siitä, mitä seikkoja tuomioistuimen ratkaisuun tulisi sisältyä tutkinta-arestin toimeenpanosta. Tuomioistuimen ratkaisu voisi olla tuomio taikka tutkinta-arestista, vangitsemisesta, vangittuna pitämisestä tai kantelun johdosta tehty päätös.

Jos tuomiota ei julistettaisi heti pääkäsittelyn jälkeen, vastaaja voitaisiin määrätä pääkäsittelyn päätyttyä 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun matkustuskieltoon taikka pakkokeinolain 5 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun tehostettuun matkustuskieltoon, mutta ei vielä tässä vaiheessa tutkinta-arestiin. Tällöin olisi kyse pääkäsittelyn päättymisen ja tuomion antamisen välisestä ajasta.

Päätös tutkinta-arestiin määräämisestä sisältyisi tuomioon, kuten nykyisin päätös vangitsemisestä tuomiolla tai vangittuna pitämisestä.

Ehdotetun pykälän 2 momentissa säädettäisiin tutkinta-arestia koskevan päätöksen tiedoksiannosta tuomitulle. Jos tuomittu olisi tutkintavankina vankilassa, tuomioistuin toimittaisi jäljennöksen tuomiolauselmalta siihen vankilaan, johon tutkintavanki on sijoitettu. Tällöin hänet tulisi vapauttaa vankilasta tutkinta-arestiin mahdollisimman nopeasti sen jälkeen, kun teknisessä valvonnassa tarvittavat laitteet on asennettu.

Jos tuomittu ei olisi vangittuna ja ratkaisu tutkinta-arestista julistettaisiin tuomitun läsnä ollessa, tuomioistuin velvoittaisi tutkinta-arestiin määrätyn ottamaan yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin toimeenpanoa varten seitsemän vuorokauden kuluessa päätöksen julistamisesta lukien. Jos tutkinta-arestiin määrätty ei olisi vangittuna eikä myöskään läsnä, kun tuomioistuin määräisi hänet tutkinta-arestiin, ratkaisu tutkinta-arestista olisi annettava tiedoksi tuomitulle. Tutkinta-arestiin määrääminen edellyttäisi tuomitun omaa aktiivisuutta muun muassa hänen henkilökohtaisten olosuhteittensa selvittämisessä. Tutkinta-arestiin määrätyn henkilön osoite ja asuinpaikka olisi pääsääntöisesti kaikissa tapauksissa tiedossa. Tiedoksiannossa noudatettaisiin jotakin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaista tiedoksiantotapaa. Tältä osin ehdotus vastaisi lähestymiskiellosta annetun lain (898/1998) 9 §:n 2 momenttia. Jos tutkinta-arestiin määrätty ei noudattaisi saamaansa kehotusta tai pakoilisi, toimittaisiin 12 i §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Rikosseuraamuslaitos voisi tehdä tutkinta-arestiin määrätystä etsintäkuulutuksen ja pyytää poliisin virka-apua tutkinta-arestiin määrätyn löytämiseksi. Selvyyden vuoksi pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä, että poliisi voisi ottaa tutkinta-arestiin määrätyn kiinni vankilaan toimittamista varten. Näissä tilanteissa Rikosseuraamuslaitoksen tulisi noutaa kiinni otettu henkilö ja kuljettaa hänet vankilaan.

Käytännössä tilanteet, joissa tutkinta-arestiin määrätty pakoilisi tai jättäisi noudattamatta kehotusta ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen, olisivat harvinaisia, sillä tutkinta-arestin määrääminen edellyttäisi tuomitun omaa aktiivisuutta ja sitoutumista hänelle asetettujen velvollisuuksien noudattamiseen. Tutkinta-arestiin määrääminen olisi myös tuomitun edun mukaista.

Tutkinta-arestia koskevasta ratkaisusta tulisi aina lähettää jäljennös myös poliisille. Poliisi tarvitsisi tiedon tutkinta-arestista harkitessaan passin antamisen edellytyksiä ehdotetun 12 e §:n perusteella.

Tutkinta-arestia määrätessään tuomioistuin ei määräisi sitä, milloin tutkinta-aresti alkaa, sillä Rikosseuraamuslaitoksen on ehdittävä huolehtimaan valvonnassa käytettävien laitteiden asentamisesta ja tutkinta-arestiin määrätyn haltuun antamisesta. Tuomitun tai hänen asiamiehensä tulisi olla aktiivinen asiassa ja tuomittu voisi ottaa kantaa alkamisajankohtaan. Jos tuomittu on vapaudessa, mutta esimerkiksi pakoilee, tutkinta-arestin edellytykset eivät täytyisi. Tutkinta-arestin suorittaminen alkaisi, kun laitteet on asennettu. Tämä vastaisi sääntelyä esimerkiksi valvontarangaistuksen suorittamisessa.

Tutkinta-arestia koskevan ratkaisun tulisi sisältää tiedot tutkinta-arestiin määrätulle asetetuista velvollisuuksista. Keskeinen velvollisuus olisi asunnossa pysymisvelvollisuus ja velvollisuus alistua tutkinta-arestin tekniseen valvontaan. Velvollisuudet voisivat liittyä esimerkiksi tekniseen valvontaan. Tiedot voisivat koskea asunnossa pysymisen velvollisuuden ajoittamista ja asunnon ulkopuolella liikkumista kuten esimerkiksi työssäkäyntiä tai opiskelua.

Tutkinta-arestia koskevan ratkaisun tulisi myös sisältää maininta siitä, millaisia seuraamuksia arestia koskevien velvollisuuksien ja määräysten rikkomisesta aiheutuisi. Näistä säädettäisiin 12 i §:ssä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöstä tutkinta-arestia koskevan ratkaisun voimassaolosta. Ratkaisu olisi voimassa, kunnes sen määrännyt tuomioistuin toisin määräisi. Käytännössä tuomioistuin olisi useimmiten käräjäoikeus. Tutkinta-aresti päättyisi myös, kun rangaistuksen täytäntöönpano alkaisi. Tutkinta-aresti voisi päättyä myös tutkinta-arestille asetettujen velvollisuuksien rikkomisen vuoksi.

12 d §. Tekninen valvonta. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tutkinta-arestin teknisestä valvonnan toimeenpanosta. Tutkinta-arestiin määrättyä valvottaisiin hänen haltuunsa annettavilla tai hänen ylleen ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmällä. Tutkinta-arestiin määrätyn valvonta voisi olla asunnossa pysymisen tai sen ulkopuolella liikkumisen valvontaa taikka sisältää molemmat valvontatavat. Ehdotettu säännös eroaisi yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 43 §:ssä säädetyistä valvontarangaistuksen suorittamisen valvonnasta siten, ettei säännöksessä mainitaisi mahdollisuutta asentaa laitteita tuomitun asuntoon.

Ehdotettu säännös sisältäisi teknisen katselun ja teknisen kuuntelun kiellon, jonka mukaan väline ei saisi mahdollistaa 10 luvun 16 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä 10 luvun 19 §:ssä tarkoitettua teknistä katselua. Säännös vastaisi sisällöltään valvotusta koevapaudesta annetun lain (629/2013) 7 §:n 1 momenttia ja valvontarangaistusta koskevaa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 47 §:n 1 momenttia, mutta siinä ei olisi mainintaa kotirauhan suojasta.

Pykälän 2 momentti sisältäisi säännöksen valvonnassa noudatettavasta hienotunteisuusperiaatteesta. Ehdotettu säännös sisältäisi velvoitteen välttää aiheettoman huomion herättämistä. Säännös olisi sama kuin valvotusta koevapaudesta annetun lain 7 §:n 4 momentissa.

Ehdotetun pykälän 3 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitos vastaisi tutkinta-arestin teknisestä valvonnasta. Käytännössä keskusvalvonnasta vastaisi Rikosseuraamuslaitoksen keskusvalvomo, joka toimii keskusvalvomona myös valvontarangaistuksen täytäntöönpanossa. Pykälässä säädettäisiin myös siitä, että Rikosseuraamuslaitos voisi järjestää tutkinta-arestia koskevan keskusvalvonnan valtakunnallisesti tai alueellisesti noudattaen, mitä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 57 §:ssä säädetään.

Rikosseuraamuslaitos vastaisi myös muusta tutkinta-arestin valvonnasta ja toimeenpanosta, mistä ehdotetaan säädettäväksi 12 f §:ssä.

12 e §. *Passin myöntämiskielto.* Pykälä sisältäisi pakkokeinolain 5 luvun 3 §:ää vastaavan säännöksen siitä, ettei tutkinta-arestiin määrätyle saisi myöntää passia eikä matkustusasiakirjaksi hyväksyttävää henkilökorttia, jos myöntämisestä aiheutuisi vaaraa tutkinta-arestin tarkoitukselle.

12 f §. *Tutkinta-arestin toimeenpanosta vastaava viranomainen.* Rikosseuraamuslaitos vastaisi teknisen valvonnan lisäksi tutkinta-arestin toimeenpanosta ja valvonnasta. Käytännössä valvonnasta huolehtisivat vankilat, yhdyskuntaseuraamustoimistot ja alueelliset tuki- ja valvontapartiot. Valvontaan liittyvästä yhteydenpidosta ehdotetaan säädettäväksi 12 g §:ssä.

12 g §. *Tutkinta-arestiin määrätyn yleiset velvollisuudet.* Pykälässä säädettäisiin tutkinta-arestiin määrätyn velvollisuuksista. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin selvyuden vuoksi erikseen siitä, että tutkinta-arestiin määrätty olisi velvollinen noudattamaan tuomioistuimen ratkaisussa asetettuja velvollisuuksia. Pykälän 1 momentin 2 ja 3 kohdassa säädettäisiin velvollisuudesta käsitellä huolellisesti valvontavälineitä sekä tutkinta-arestiin määrätyle asetettavasta velvollisuudesta yhteydenpitoon Rikosseuraamuslaitoksen kanssa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä, mitä tuomitun velvollisuus pitää yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen sisältäisi. Valvonta sisältäisi esimerkiksi tapaamisia, puhelimitse tai muutoin tapahtuvaa yhteydenpitoa sekä valvontakäyntejä tutkinta-arestiin määrätyn luona. Valvontakäyntien yhteydessä ei mentäisi tutkinta-arestiin määrätyn kotiin, vaan tutkinta-arestiin määrätyle kehoitettaisiin tulemaan asunnostaan valvontatapaamiseen. Tapaaminen voitaisiin järjestää asunnon lähellä soveltuvassa paikassa tai esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen valvonta- ja tukipartion ajoneuvossa. Tarpeetonta huomiota olisi kuitenkin vältettävä, joten Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet eivät käyttäisi valvontakäynneillä virkavaatetusta.

Jollei tutkinta-arestiin määrätyle noudattaisi Rikosseuraamuslaitoksen kehotusta tulla tapaamiseen taikka ei vastaisi puhelimeen, Rikosseuraamuslaitos voisi antaa tutkinta-arestiin määrätyle kirjallisen varoituksen. Jos laiminlyönti jatkuisi, toimittaisiin 12 i §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Tutkinta-arestissa olevaa tavattaisiin keskimäärin kerran viikossa. Valvontatapaaminen järjestettäisiin joko velvoittamalla tutkinta-arestiin määrätyle käymään yhdyskuntaseuraamustoimistossa tai vankilassa taikka tukipartion tekemällä valvontakäynnillä.

12 h §. *Poikkeuslupa ja tutkinta-arestin sisällön muuttaminen.* Pykälässä säädettäisiin vähäisestä poikkeamisesta tutkinta-arestia koskevassa ratkaisussa asetetusta velvollisuudesta. Poikkeamisesta päättäisi pykälässä mainittu Rikosseuraamuslaitoksen virkamies. Poikkeamiseen tulisi olla perusteltu syy, josta tutkinta-arestiin määrätyn tulisi antaa luotettava selvitys. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi tutkinta-arestiin määrätyn työhön opiskeluun tai perheeseen liittyvä syy, joka edellyttäisi tilapäistä poistumista tutkinta-arestin toimeenpanopaikkakunnalta. Lupa poikkeamiseen tulisi 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa hankkia etukäteen.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, joka koskisi ennalta arvaamatonta, pakottavaa syytä. Tällaisella tapahtumalla tarkoitettaisiin esimerkiksi ylivoimaisen esteen kaltaisia tilanteita, kuten julkisen liikenteen ongelmista aiheutunutta myöhästymistä asunnolle palaamisessa tai työhön saapumisessa. Tällainen tapahtuma voisi olla myös esimerkiksi tutkinta-arestiin määrätyn hoidossa olevan lapsen tai lähiomaisen äkillinen, vakava sairastuminen taikka työpaikalla tapahtunut tulipalo tai vesivahinko, joista aiheutuisi normaalin työssäkäynnin estyminen.

Näissä tilanteissa tutkinta-arestiin määrätyn tulisi ilman aiheetonta viivytystä ilmoittaa tapahtumasta tai esteestä Rikosseuraamalaitokselle. Rikosseuraamuslaitos tekisi asiasta erillisen päätöksen, jossa otettaisiin kantaa siihen, olisiko syy hyväksyttävä vai ei. Päätös voitaisiin olosuhteista riippuen tehdä ennen poikkeamista, poikkeamisen aikana tai jälkikäteen.

Ehdotettu säännös vastaisi sisällöltään valvotusta koevapauden annetun lain 21 §:ää ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 23 §:ää.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan selvytyden vuoksi säännöstä, joka mahdollistaisi tutkinta-arestin sisällön muuttamisen. Sisältöä voitaisiin muuttaa muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeästä syystä. Tällainen olosuhde voisi olla esimerkiksi muutto toiseen asuntoon. Muuttamisesta päättäisi tutkinta-arestin määrännyt tuomioistuim.

12 i §. *Velvollisuuksien rikkominen.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi niistä seuraamuksista, joita tutkinta-arestille asetettujen velvollisuuksien rikkomisesta aiheutuisi. Säännös vastaisi sisällöltään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 25 ja 26 §:n ja valvotusta koevapaudesta annetun lain 26 §:n sekä pakkokeinolain 5 luvun 10 §:n säännöksiä.

Rikkomustilanteita olisi lähtökohtaisesti kahdentyyppisiä, lieviä tai törkeitä. Menettelystä lievisissä rikkomustapauksissa säädettäisiin 1 momentissa.

Jos tutkinta-arestiin määrätyn epäiltäisiin rikkoneen tutkinta-arestille asetettuja velvollisuuksia, Rikosseuraamuslaitoksen tulisi tehdä asiasta selvitys. Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaisi, että tutkinta-arestiin määrätty olisi rikkonut tutkinta-arestin velvollisuuksia, Rikosseuraamuslaitos antaisi hänelle kirjallisen varoituksen. Tällöin olisi kysymys velvollisuuksien vähäisestä tai lievistä rikkomisesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin törkeästä tutkinta-arestin velvollisuuksien rikkomisesta. Törkeänä rikkomista pidettäisiin, jos tutkinta-arestiin määrätty kirjallisesta varoituksesta huolimatta tai muuten törkeästi rikkoisi tutkinta-arestin velvollisuuksia. Törkeänä velvollisuuksien rikkomisena pidettäisiin esimerkiksi useita tunteja kestänyttä poikkeamista asunnossa pysymisvelvollisuudesta. Törkeänä velvollisuuksien rikkomisena pidettäisiin myös asunnosta poistumista yöaikaan, kun asunnossa pysymisen velvollisuus olisi ajoitettu nimenomaan täksi ajaksi, ja luvatonta poistumista tutkinta-arestin toimeenpanopaikkakunnalta.

Rikosseuraamuslaitos tekisi päätöksen myös 12 h §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, kun tutkinta-arestiin määrätty jättäisi ennalta arvaamattoman ja pakottavan syyn nojalla noudattamatta tutkinta-arestille asetettua velvollisuutta. Tällöin noudattamatta jättäminen voi olla hyväksyttävää, mutta se voisi olla myös velvollisuuksien lievä tai törkeä rikkominen. Viimeksi mainituissa tilanteissa toimittaisiin kuten 12 i §:ssä säädetään.

Törkeänä tutkinta-arestin rikkomisena pidettäisiin lisäksi pakenemista, paon valmisteluun ryhtymistä ja rikollisen toiminnan jatkamista. Nämä perusteet olisivat samoja, joista säädetään lain 5 luvun 10 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa Rikosseuraamuslaitoksen olisi ilmoitettava asiasta poliisille ja syyttäjälle. Syyttäjä päättäisi asian viemisestä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tutkinta-arestiin määrätty saataisiin pidättää ja vangita, jos hän rikkoisi hänelle asetettuja velvollisuuksia, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa taikka jatkaa rikollista toimintaa.

Pykälän 2 momentin loppuun ehdotetaan selvyiden vuoksi säännöstä siitä, että jos tutkinta-arestiin määrätyle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saataisiin panna heti täytäntöön. Ehdotettu säännös vastaisi 5 luvun 10 §:ää. Tällaisessa tapauksessa tuomittua ei tarvitsisi pidättää eikä vangita.

Tutkinta-arestissa kulunut aika vähennetään määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta rikoslain 6 luvun 13 §:n 1 momentin nojalla. Kun tutkinta-arestiin määrätyn todettaisiin törkeästi rikoneen tutkinta-arestille asetettuja velvollisuuksia tai kun hän pakenisi, ryhtyisi valmistelemaan pakoa tai jatkaisi rikollista toimintaa, tutkinta-arestin suorittaminen päättyisi eikä sitä enää vähennettäisi vapaudenmenetyksenä rikoslain 6 luvun 13 §:n 1 momentin nojalla. Pykälään ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitoksen olisi ilmoitettava syyttäjälle tuomioistuimen tarvitsevat tiedot tutkinta-arestin suorittamisesta. Tuomioistuin päättäisi siitä, miltä ajalta tutkinta-arestin suorittamisaika otetaan vähennyksenä huomioon. Tuomioon olisi merkittävä tutkinta-arestin alkamis- ja päättymispäivä. Rikosseuraamuslaitos ottaisi ne vähennyksenä huomioon rangaistusta täytäntöönpanossa.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan selvyiden vuoksi säännöstä siitä, mikä tuomioistuin olisi toimivaltainen käsittelemään asian. Kysymys olisi uudesta vangitsemisperusteesta, joten asian käsittelisi käräjäoikeus pakkokeinolain 3 luvussa 1 §:ssä ilmaistun pääsäännön mukaisesti.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan säännöstä siitä, että tutkinta-arestiin määrätyle olisi annettava tilaisuus tulla kuulluksi 1 ja 2 momentissa tarkoitettua selvitystä tehtäessä.

12 j §. Virka-apu. Pykälään ehdotetaan säännöstä virka-avusta. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä olisi oikeus saada virkatehtävän suorittamiseksi poliisilta poliisilain mukaista virka-apua. Virka-apu tulisi kysymykseen esimerkiksi laitteiden asennukseen, korjaukseen ja poisottamiseen liittyvissä tilanteissa. Ehdotettu säännös vastaisi vankeuslain 1 luvun 11 §:n ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 35 §:n säännöstä.

3 luku **Tuomioistuinkäsittely vangitsemisasiassa.**

19 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että siinä mainittaisiin tutkinta-aresti. Pykälässä säädetään muutoksenhakukiellosta, jonka mukaan vangitsemisasiassa annettuun päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla. Tältä osin säännökseen ei ehdoteta muutoksia. Nykyisin vangittu saa kannella päätöksestä, jolla hänet on vangittu tai määrätty pidettäväksi edelleen vangittuna. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella päätöksestä, jolla vangitsemisvaatimus on hylätty tai vangittu määrätty päästettäväksi vapaaksi. Tältä osin pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että kantelumahdollisuus koskisi myös päätöstä tutkinta-arestiin määräämisestä. Lisäksi pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännökseen lisättäisiin kiello hakea valittamalla muutosta tutkinta-arestia koskeviin päätöksiin. Tällainen päätös olisi esimerkiksi 2 luvun 12 h §:ssä tarkoitettu poikkeuslupaa koskeva päätös. Tutkinta-arestiin määrätty voisi kuitenkin hakea tuomioistuimelta muutosta tutkinta-arestin sisältöön 2 luvun 12 h §:n 3 momentin nojalla.

5 luku **Matkustuskielto**

1 a §. Tehostetun matkustuskiellon edellytykset. Tuomioistuimella on harkintavalta siitä, vangitaanko rikoksesta epäilty vai määrätäänkö hänet lain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettuun matkustuskieltoon. Tähän ei ehdoteta muutoksia.

Nyt ehdotetussa uudessa pykälässä säädettäisiin tehostetun matkustuskiellon määräämisestä. Tehostetulla matkustuskiellolla tarkoitettaisiin teknisin välinein valvottua matkustuskieltoa, joka voisi tuomioistuimen harkinnan mukaan sisältää vangitulle asetetun velvoitteen pysyvä asunnossa 2 a §:ssä ehdotetulla tavalla. Asuntoon rinnastettaisiin muu asumiseen soveltuva paikka. Tällainen paikka voisi olla asuntola, hoitolaitos tai muu näihin rinnastettava paikka. Teknisellä valvonnalla tarkoitettaisiin ranteeseen tai nilkkaan kiinnitettäviä teknisiä välineitä taikka tällaisten välineiden yhdistelmiä. Teknisestä valvonnasta säädettäisiin 11 §:ään ehdotetun viittaussäännöksen nojalla 2 luvun 12 d §:ssä.

Tehostettu matkustuskielto eroaisi 1 §:ssä tarkoitetusta matkustuskiellosta siten, että tehostettu matkustuskielto voitaisiin määrätä aikaisintaan silloin, kun vangitsemista koskevaa asiaa käsitellään ensimmäisen kerran tuomioistuimessa. Ero 1 §:n matkustuskieltoon olisi myös, että tehostetusta matkustuskiellosta päättäisi aina tuomioistuin. Matkustuskiellon sisällöstä säädettäisiin 5 luvun 2 §:ssä.

Tehostettu matkustuskielto olisi toissijainen 1 §:ssä tarkoitetulle matkustuskiellolle, ja se voitaisiin määrätä, jos 1 §:ssä tarkoitettu matkustuskielto olisi riittämätön pakkokeino mainitussa pykälässä tarkoitettujen seikkojen tai vaarojen estämiseksi. Pykälässä mainituilla vaaroilla tarkoitetaan karttamisvaaraa (1 §:n 1 momentin 1 kohta), vaikeuttamisvaaraa eli kollusiovaaraa (1 §:n 1 momentin 2 kohta) ja rikollisen toiminnan jatkamisvaaraa (1 §:n 1 momentin 3 kohta).

Luvun 4 §:n 3 momentin mukaan tuomioistuimen on harkittava vangitsemisvaatimusta tai vangittuna pitämistä käsitellessään, ovatko matkustuskiellon tai tehostetun matkustuskiellon edellytykset olemassa ja tulisiko vangittavaksi vaadittu tai vangittu määrätä vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Asian käsittelyn yhteydessä syyttäjää ja vangittavaksi vaadittu tai vangittu voisivat esittää näkemyksensä siitä, ovatko tehostetun matkustuskiellon edellytykset olemassa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tehostetun matkustuskiellon edellytyksistä. Edellytyksenä olisi 1 momentissa todetun lisäksi, että rikoksesta säädetty ankarin rangaistus olisi vähintään vuosi vankeutta. Tämä vastaisi 1 §:ssä matkustuskiellolle säädettyä edellytystä. Tällä rangaistusta koskevalla vaatimuksella pyrittäisiin siihen, ettei tehostettua matkustuskieltoa käytettäisi vähäisissä rikoksissa.

Toisena edellytyksenä ehdotetaan säädettäväksi, että rikoksesta epäilty sitoutuisi noudattamaan hänelle matkustuskieltopäätöksessä asetettuja velvollisuuksia. Matkustuskieltopäätökseen sisältyvistä velvollisuuksista säädettäisiin 2 §:ssä ja matkustuskieltoa koskevan päätöksen sisällöstä 5 §:ssä. Näitä säännöksiä sovellettaisiin myös tehostetun matkustuskiellon toimeenpanossa.

Kolmas edellytys olisi, että vangittavaksi vaaditun tai tutkintavangin henkilökohtaisten olosuhteiden ja muiden seikkojen perusteella voitaisiin pitää todennäköisenä, että hän noudattaisi hänelle asetettuja velvollisuuksia. Henkilökohtaisilla olosuhteilla tarkoitetaan esimerkiksi henkilötietoja, toimeentuloa, työ- tai opiskelupaikkaa, asuntoa ja perhesuhteita.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, mitä tuomioistuimen tulisi ottaa huomioon tehostettua matkustuskieltoa määrätessään. Tuomioistuimen ratkaisu perustuisi asian käsittelyn yhteydessä esitettyyn selvitykseen 3 momentissa säädetyistä seikoista. Selvityksen kokoaisi ja esittäisi pääsääntöisesti rikoksesta epäilty, hänen asiamiehensä tai puolustajansa, koska selvityksen tekeminen on yleensä rikoksesta epäillyn intressien mukaista. Selvitys sisältäisi ensin-

näkin tietoja rikoksesta epäillyn henkilökohtaisista olosuhteista ja muista vastaavista seikoista. Henkilökohtaisilla olosuhteilla ja muilla seikoilla tarkoitetaan samoja asioita, joita on mainittu edellä 2 momentin yhteydessä.

Toisekseen selvitys sisältäisi tietoja asunnon tai muun asumiseen tarkoitettun paikan soveltuvuudesta tehostetun matkustuskiellon toimeenpanoon.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin, että selvityksestä pitäisi ilmetä rikoksesta epäillyn tarve liikkua asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan ulkopuolella. Tämä johtuu siitä, että tehostettuun matkustuskieltoon voidaan liittää asunnon ulkopuolella liikkumiseen liittyviä rajoituksia. Asunnon ulkopuolella liikkumistarpeen kartoittamiseksi tulisi selvittää mahdollista työssäkäyntiä, opiskelua ja muuta asunnon ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa, joka välttämättä edellyttää asunnosta poistumista.

Selvityksen sisällöstä voitaisiin antaa tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella. Tätä asiaa koskeva säännös ehdotetaan lisättäväksi lain 11 luvun 4 §:ään.

Jos riittävä selvitys olisi käytössä jo vangitsemista koskevan asian ensimmäisessä käsittelyssä, tuomioistuimien voisi käsitellä tehostetun matkustuskiellon edellytyksiä jo tässä yhteydessä. Jollei selvitystä olisi tällöin käytettävissä, vangitsemisistunnossa voitaisiin pitää tauko ja hankkia selvitys sen aikana. Vangitsemisasiaa koskeva neljän vuorokauden määräaika ei estä tauon pitämistä, koska määräaika koskee vain vangitsemisistunnon aloittamista, mutta ei asian ratkaisemista. Jollei tauko olisi riittävä, epäilty voitaisiin määrätä vangittavaksi ja määrätä vangitsemisasialle uusi käsittelyaika esimerkiksi joidenkin päivien kuluttua. Pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 2 momentin mukaan vangitsemisasiaa voidaan ottaa esille uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin säännönmukaisen kahden viikon kuluttua, jos siihen on aihetta edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan vuoksi. Tehostetun matkustuskiellon edellyttämää selvitystä voitaisiin pitää lainkohdassa tarkoitettuna seikkana. Tehostettu matkustuskielto voitaisiin ottaa käsiteltäväksi myös vangitsemisasiain uudelleenkäsittelyn yhteydessä. Pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n mukaan tuomioistuimen on vangitun pyynnöstä otettava vangitsemisasiaa uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua pyynnön esittämisestä. Vangitsemisasiaa ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä.

Tuomioistuimien päätäisi esitetyn selvityksen perustella, ovatko tehostetun matkustuskiellon edellytykset olemassa. Käytännössä tehostettua matkustuskieltoa puoltavia seikkoja esittäisi yleensä rikoksesta epäilty tai hänen asiamiehensä ja vangitsemista puoltavia seikkoja pidättämiseen oikeutettu virkamies.

2 a §. Velvoite pysyä asunnossa. Pykälässä säädettäisiin asunnossa pysymisvelvoitteen vähimmäis- ja enimmäisajasta. Asunnossa pysymisen velvoitteen määrääminen olisi tuomioistuimen harkinnassa.

Asunnossa tulisi pysyä vähintään 12 ja enintään 22 tuntia vuorokaudessa. Jos tehostettuun matkustuskieltoon määrättävä kävisi esimerkiksi säännöllisesti työssä, asunnossa pysymisen velvoite voitaisiin määrätä 14 tunniksi, mikä mahdollistaisi työssäkäynnin. Enimmäisaika, jonka tehostettuun matkustuskieltoon määrätty voitaisiin velvoittaa olemaan asunnossa, olisi 22 tuntia vuorokaudessa. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi ulkoilun, kaupassäkäynnin ja muiden välttämättömien henkilökohtaisten asioiden hoitamisen.

Pykälässä säädettäisiin myös kotona pysymistä koskevan veloitteen ajoittumisesta. Lähtökohtana olisi, että asunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa tulisi olla ilta- ja yöaikaan ja velvoite asunnossa pysymiseen tulisi pääsääntöisesti ajoittaa klo 21:n ja kello 6:n väliseksi ajaksi. Tehostettuun valvontaan määrätyn henkilön työn, koulutuksen tai muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi veloitteen ajoittuminen voitaisiin määrätä toisin. Jos olisi kyse esimerkiksi päivisin työssä käyvistä tai opiskelevasta henkilöstä, jolle olisi määrätty asunnossa pysymisen veloitetta 12 tuntia päivässä, asunnossa pysymisen velvoite voitaisiin ajoittaa kello 18:n ja kello kuuden väliseen aikaan. Jos olisi kyse henkilöstä, joka tekee esimerkiksi yötyötä, asunnossa pysyminen voitaisiin ajoittaa pääsäännöstä poikkeavasti.

4 §. *Matkustuskiellosta päättävä viranomainen.* Voimassa olevan pykälän 3 momentissa säädetään siitä, että tuomioistuimen on vangitsemisvaatimusta tai vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään harkittava, ovatko 1 §:ssä säädetty matkustuskiellon edellytykset olemassa. Pykälän 3 momenttiin esitetään lisättäväksi viittaus 1 a §:ään, jossa säädetään tehostetusta matkustuskiellosta.

Pykälän uuteen 4 momenttiin ehdotetaan selvyuden vuoksi lisättäväksi säännös siitä, että tehostetusta matkustuskiellosta päättää aina tuomioistuin.

5 §. *Päätös matkustuskiellosta.* Pykälässä säädetään matkustuskieltoa koskevan päätöksen sisällöstä. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään niistä asioista, joita matkustuskieltopäätöksestä tulisi ilmetä.

Pykälään ehdotetaan uutta 2 momenttia, joka koskisi tehostettua matkustuskieltoa. Samalla nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi. Ehdotetun säännöksen mukaan, jos tuomioistuin määräisi henkilön tehostettuun matkustuskieltoon, päätöksestä tulisi ilmetä asunnossa pysymisen veloitteen tuntimäärä sekä veloitteen ajoittuminen. Lisäksi päätöksestä tulisi ilmetä asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan osoitetiedot. Päätöksestä olisi myös käytävä ilmi se tekninen tapa, jolla tehostettuun matkustuskieltoon määrättyä valvotaan.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös siitä, että tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä olisi viipymättä annettava tieto Rikosseuraamuslaitokselle. Rikosseuraamuslaitos vastaa tehostetun matkustuskiellon teknisestä valvonnasta.

6 §. *Poikkeuslupa.* Pykälässä säädetään vähäisestä poikkeamisesta matkustuskieltopäätöksessä määrätystä velvollisuudesta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan uutta säännöstä, joka koskisi lupaa vähäiseen poikkeamiseen tehostettua matkustuskieltoa koskevassa päätöksessä asetetusta velvollisuudesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies kuulisi mahdollisuuksien mukaan tutkinnanjohtajaa ennen päätöstä. Lisäksi poikkeamisesta olisi viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle turhien hälytysten välttämiseksi.

8 §. *Matkustuskiellon kumoaminen.* Voimassa olevan 8 §:n 1 momentin mukaan matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. Säännöstä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että siitä ilmenisi, että pidättämiseen oikeutettu virkamies olisi toimivaltainen päättämään matkustuskiellon kumoamisesta, vaikka matkustuskiellon taikka tehostetun matkustuskiellon olisi määrännyt tuomioistuin.

9 §. *Matkustuskiellon voimassaolo.* Pykälän 3 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että säännöksestä kävisi ilmi, että siinä säädetään pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettua matkustuskiellosta eli muusta kuin tehostetusta matkustuskiellosta. Tämän estämättä tuomiois-

tuin voisi omasta aloitteestaan määrätä matkustuskiellon vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta.

11 §. Viittaussäännökset. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin uusi viittaussäännös, jonka mukaan tehostetun matkustuskiellon tekniseen valvontaan ja poliisilta saatavaan virka-apuun sovellettaisiin niitä säännöksiä, joita sovelletaan tutkinta-arestin toimeenpanossa. Näistä asioista ehdotetaan säännöksiä lain 2 lukuun. Pykälään ehdotetaan selvyuden vuoksi myös yleistä viittaussäännöstä siitä, että jollei pakkokeinolain 5 luvussa erikseen toisin säädetä, tehostetun matkustuskiellon toimeenpanossa sovelletaan, mitä tässä luvussa säädetään matkustuskiellosta. Tehostetun matkustuskiellon toimeenpanossa sovellettaisiin siten lain 5 luvun 2 §:ää matkustuskiellon sisällöstä, 3 §:ää passin myöntämiskiellosta, 7 §:ää matkustuskieltopäätöksen muuttamisesta, 10 §:ää matkustuskiellon rikkomisen seuraamuksista ja 12 §:ää muutoksenhausta.

9 luku **Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot**

4 §. DNA-tunnisteen määrittäminen ja tallentaminen. Pykälän 3 momentista poistettaisiin poliisilain säädöskokoelman numero, koska numero mainitaan lain 2 luvun 12 j §:ssä.

11 luku **Erinäiset säännökset**

4 §. Tarkemmat säännökset ja määräykset. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tarkempien säännösten ja määräysten antamisesta.

Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohtaan ei ehdoteta muutoksia. Pykälän 1 momentin 3 kohtaan ehdotetaan säännöstä siitä, että valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää matkustuskieltoon ja tehostettuun matkustuskieltoon liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä. Asiakirjat voisivat liittyä tuomioistuini- tai toimeenpanovaiheeseen. Lisäksi 3 kohtaa muutettaisiin siten, että toimenpiteistä ilmoittamista koskeva asetuksen antamista koskeva valtuus säännös koskisi myös tehostettua matkustuskieltoa.

Pykälän 1 momentin 4—9 kohdan mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkemmat säännökset 2 luvun 12 a §:n 3 momentissa tarkoitetun selvityksen sisällöstä, 2 luvun 12 c §:ssä tarkoitetun ratkaisun sisällöstä, tutkinta-arestiin liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä; tutkinta-arestiin määrätyn velvollisuuksien rikkomisen selvittämisestä ja kirjaamisesta; 2 luvun 12 i §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjälle tehtävän ilmoituksen sisällöstä sekä menettelystä, jota noudatetaan 2 luvun 12 c §:n 2 momentissa tarkoitetussa kiinniottamista ja vankilaan toimittamista koskevassa tilanteessa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi antaa tarkemmat määräykset tutkinta-arestin valvonnan suorittamisesta, 2 luvun 12 h §:ssä tarkoitetusta poikkeusluvasta sekä tutkinta-arestin suorittamisajan määräytymisestä ja kirjaamisesta.

1.2 Rikoslaki

6 luku Rangaistuksen määräämisestä

13 §. *Vapaudenmenetyksajan ja vapauden rajoituksen ajan vähentäminen.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään vapaudenmenetyksajan vähentämisestä tuomittavasta määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta. Edellä yleisperusteluiden kohdassa 3.1 ja 3.2 esitetyillä perusteilla pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin vähentämisestä määräaikaisesta rangaistuksesta. Tehostettu matkustuskielto ja tutkinta-aresti eivät ole varsinaisia vapaudenmenetyksiä samalla tavoin kuin jos henkilö on vapautensa menettäneenä poliisin tai Rikosseuraamuslaitoksen tiloissa. Toisaalta tehostetussa matkustuskiellossa ja tutkinta-arestissa voidaan asettaa merkittäviäkin rajoituksia henkilön liikkumisvapauteen. Tämän johdosta myös niistä tehtävässä vähennyksessä puhutaan vapauden rajoituksen johdosta tehtävästä vähennyksestä. Kaksi päivää tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa vastaisi yhden päivän vähennystä määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta. Jos tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa vietettyjen päivien määrä ei olisi kahdella jaollinen, pykälään ehdotetaan säännöstä siitä, että ylijäävä päivä jätettäisiin vähentämättä. Tuomioistuimen olisi merkittävä tuomioon tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin alkamis- ja päättymispäivä. Rikosseuraamuslaitoksessa laskettaisiin tämän perusteella vähennyksen pituus tuomiota täytäntöönpannassa. Säännöstä muutettaisiin lisäksi siten, että myös vapauden rajoituksen aika laskettaisiin päivinä.

Pykälän 3 ja 4 momenteja ehdotetaan muutettavaksi siten, että sakkoon ja nuorisorangaistukseen tuomittaessa vähennyksenä otettaisiin huomioon vapaudenmenetyksajan lisäksi myös tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin toimeenpanosta aiheutunut vapauden rajoitus. Nuorisorangaistuksessa vähennystä laskettaessa yksi vapaudenrajoitusvuorokausi vastaisi lähtökohtaisesti yhtä nuorisorangaistus päivää.

1.3 Tutkintavankeuslaki

2 luku Saapuminen vankilaan

1 §. *Tutkintavangin sijoittaminen.* Edellä yleisperusteluiden kohdassa 3.1. ja 3.2 mainituista syistä tutkintavangin sijoittamista koskevaa 1 §:n 3 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että säilytysaikaa poliisin säilytystilassa lyhennettäisiin nykyisestä. Samalla säännöksen sanamuotoa täsmennettäisiin.

Lähtökohtana olisi edelleen, että tutkintavanki sijoitettaisiin vangitsemisen jälkeen tutkintavankilana toimivaan vankilaan. Tuomioistuin voisi kuitenkin päättää, että tutkintavanki sijoitetaan poliisin säilytystilaan, jos sijoittaminen olisi välttämätöntä tutkintavangin erillään pitämiseksi, turvallisuussyistä taikka rikoksen selvittämiseksi. Sijoittaminen voisi olla välttämätöntä tutkintavangin erillään pitämiseksi esimerkiksi silloin, kun esitutkinnassa olevassa rikosasiassa olisi epäiltynä useita henkilöitä. Yhteydenpitorajoitus on yleensä helpompi toteuttaa poliisin säilytystilassa kuin vankilassa. Turvallisuussyillä tarkoitetaan tutkintavangin oman turvallisuuden lisäksi muiden henkilöiden turvallisuutta. Sijoittaminen voisi olla välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi esimerkiksi, kun kyse olisi erittäin laajasta ja monimutkaisesta rikoskokonaisuudesta, jossa olisi lukuisia epäiltyjä. Säilytysaika poliisin tiloissa olisi näissä tapauksissa enintään seitsemän vuorokautta.

Edellä yleisperusteluissa mainituissa syistä pykälään ehdotetaan lisäksi säännöstä siitä, että tutkintavankia voitaisiin säilyttää poliisin säilytystilassa seitsemää vuorokautta pitempi aika ainoastaan joissakin, harvoissa ja poikkeuksellisissa tilanteissa, kun siihen olisi tutkintavangin turvallisuuteen tai erillään pitämiseen liittyvä painava syy. Erillään pitämiseen liittyvä painava syy olisi olemassa säännöksen mukaan ainoastaan tilanteessa, jossa vankilaan sijoittamiseen liittyisi pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 b kohdassa tarkoitettu esitutkinnan vaikeuttamisvaara. Mainitun säännöksen mukaan tällainen vaara tarkoittaa asian selvittämisen vaikeuttamista hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniin.

Käytännössä tutkintavangin turvallisuuteen liittyvät syyt useimmiten ilmenisivät siten, että tutkintavanki itse pyytää, että hän voisi jäädä poliisin säilytystilaan. Useimmiten olisi kyse siitä, että tutkintavankia olisi uhkailtu ja hän pelkäisi turvallisuutensa olevan vaarassa. Koska kysymys olisi poikkeuksellisesta tilanteesta, tutkintavangin tulisi tällöinkin esittää perusteltu ja uskottava syy. Tällainen syy ei olisi se, että tutkintavangin olisi helpompi tavata omaisiaan poliisin säilytystilassa kuin vankilassa. Seitsemän vuorokauden säilytysaikaa ei saisi ylittää pelkästään rikoksen selvittämiseen liittyvistä syistä.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että jos säilytysaika poliisin säilytystilassa ylittäisi seitsemän vuorokautta, pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän olisi saatettava asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Voimassa olevassa säännöksessä tämä aika on neljä viikkoa.

3 luku Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen

8 §. Läsnäolo tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Pykälässä säädetään tutkintavangin siirtämisestä kuultavaksi tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan, jos vankilassa oleva tutkintavanki kutsutaan henkilökohtaisesti kuultavaksi muuhun viranomaiseen kuin tuomioistuimeen, tutkintavanki voidaan tästä syystä päästää vankilan ulkopuolelle kuulemisen vaatimaksi ajaksi kuitenkin enintään 14 vuorokaudeksi matka-aika mukaan lukien.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tämä aika ei saisi matka-aika mukaan lukien olla seitsemää vuorokautta pidempi, ellei siihen ole kuulemisen perusteesta tai muusta vastaavasta perusteesta aiheutuvaa erityisen painavaa syytä. Tässä tarkoitetuissa tilanteissa tutkintavankia kuullaan muusta rikoksesta tai rikoskokonaisuudesta kuin siitä, josta hänet on vangittu. Tutkintavankia voidaan kuulla myös esimerkiksi todistajana.

Tässä esityksessä ehdotetaan tutkintavangin säilytysaikaa poliisin tiloissa oleellisesti lyhennettäväksi. Rikoksen esitutkinta voisi joissakin tilanteissa olla niin kesken, että tutkintavangin siirtäminen lyhyeksi ajaksi poliisin ylläpitämään säilytystilaan esitutkinnassa kuultavaksi tulisi olla mahdollista. Tästä ehdotetaan säännöstä 8 §:n 2 momenttiin. Säännöksessä tarkoitetuissa tilanteissa tutkintavanki siirrettäisiin kuultavaksi siitä rikoksesta tai rikoskokonaisuudesta, josta hänet olisi vangittu. Ehdotetun säännöksen mukaan säilyttäminen poliisin tilassa ei saisi tällaisissa tilanteissa kestää 12 tuntia pitempää aikaa. Matka-aikaa ei luettaisi tähän aikaan. Esitutkintalain (805/2011) kuulustelua koskevat säännökset rajoittaisivat ajankohtaa, jolloin tutkintavanki voidaan siirtää kuultavaksi poliisin tilaan. Esitutkintalain 5 §:n 2 momentin mukaan kuulustelun saa toimittaa kello 22:n ja 7 välisenä aikana vain momentissa säädetyin edellytyksin.

Asiasta päättäisi vankilan johtaja. Jos sijoittaminen kestäisi yli 12 tuntia, asia tulisi siirtää tuomioistuimen päätettäväksi.

1.4 Vankeuslaki

6 luku Siirtäminen vankilasta toiseen

5 §. *Läsnäolo tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.* Vankeuslain 6 luvun 5 §:n 2 momenttiin tehtäisiin tutkintavankeuslain 3 luvun 8 §:n 2 momenttia vastaava muutos, jonka mukaan vangin kuuleminen ei saisi lähtökohtaisesti kestää matka-aika mukaan lukien enemmän kuin seitsemän päivää.

1.5 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan lakia sovellettaisiin myös tutkinta-arestiin ja tehostettuun matkustuskieltoon määrättyihin.

1.6 Laki syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta

1 a §. Tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin ottaminen pakkokeinokeinolakiin tutkintavankeuden vaihtoehtoiksi edellyttävät sitä, että niiden aiheutonta käyttöä koskevat korvaussäännökset lisätään lakiin matkustuskieltoa vastaavasti. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että matkustuskiellon lisäksi korvausta maksettaisiin myös tehostettuun matkustuskieltoon ja tutkinta-arestiin määrättyille. Korvauksena maksettaisiin hyvitystä 4 §:n mukaisesti kuluista, tulojen tai elatuksen vähentymisestä ja kärsimyksestä.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkempien säännösten ja määräysten antamisesta ehdotetaan säännöstä pakkokeinolain 11 luvun 4 §:ään. Pykälän mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkemmat säännökset tutkinta-arestiin liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä sekä viranomaisten välisestä menettelystä. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi antaa tarkemmat määräykset tutkinta-arestin valvonnan suorittamisesta ja tutkinta-arestin suorittamisajan kirjaamisesta.

3 Voimaantulo

Tutkintavankien määrän lisääntyminen vankiloissa edellyttää, että Rikosseuraamuslaitos arvioisi tutkintavankien sijoittamista kokonaisuutena uudelleen. Etenkin yliasutusta Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen tutkintavankiloissa tulisi vähentää, jotta kaikille tutkintavangeille olisi riittävästi tilaa. Ehdotettujen säännösten voimaantulo edellyttää myös yleisperusteluiden kohdassa 4.1 tarkoitettujen kuulustelutilojen ja videolaitteiden lisäämistä. Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esityksessä ehdotetaan, että pakkokeinolain säännöksiä tutkintavankeuden vaihtoehtoista täydennettäisiin säännöksillä tutkinta-arestista ja tehostetusta matkustuskiellosta. Teknisin välinein valvottua tehostettua matkustuskieltoa ja tutkinta-arestia käytettäisiin tutkintavankeuden vaihtoehtona, jos pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettu matkustuskielto olisi riittämätön pakkokeino. Näiden pakkokeinojen erona olisi, että tehostettua matkustuskieltoa voitaisiin käyttää ennen rikoksesta epäillyn tuomitsemista ja tutkinta-arestia rangaistuksen tuomitsemisen jälkeen siihen asti, kunnes tuomio olisi tullut täytäntöön pantavaksi. Erona olisi myös, että tutkinta-arestiin liittyisi aina velvollisuus pysyä asunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa, kun tehostetussa matkustuskiellossa asunnossa pysymisen velvoitteen määrääminen olisi tuomioistuimen harkinnassa.

Esityksellä on liittymäkohtia perustuslain 7, 9, 10 ja 21 §:ssä suojattuihin perusoikeuksiin. Esitystä on arvioitava perusoikeussäännöksiin liittyvien lakivarausten ja perusoikeuksien yleisten rajoittamisedellytysten kannalta. Tällaisia yleisiä perusoikeuksien rajoittamisedellytyksiä ovat rajoitusten tarkkarajaisuus ja täsmällisyys, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyyden, suhteellisuusvaatimus, oikeusturvajärjestelyiden riittävyys ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisvelvollisuus.

Tutkinta-arestin ja tehostetun matkustuskiellon tarkoituksena on turvata rikoksen esitutkinta, oikeudenkäynti ja rangaistuksen täytäntöönpano, joten ehdotusten perustana on hyväksyttävä, painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima syy. Tutkinta-arestiin ja tehostettuun matkustuskieltoon liittyviä perusoikeuksien rajoituksia arvioitaessa tulee huomata, että näitä pakkokeinoja käytetään vankilassa tai poliisin tiloissa toimeenpantavan tutkintavankeuden sijasta. Tutkintavankeuden toimeenpano tutkinta-arestina tai tehostettuna matkustuskieltona on huomattavasti vähemmän perusoikeuksia, kuten henkilökohtaista vapautta ja liikkumisvapautta rajoittavaa kuin vankilassa toimeenpantava tutkintavankeus. Ehdotettu sääntely on siten myös suhteellisuusvaatimuksen mukaista. Lisäksi on huomattava, että puolustuksen järjestäminen ja oikeudellisen avun saaminen olisi tutkinta-arestin ja tehostetun matkustuskiellon toimeenpanon aikana helpompaa ja yksinkertaisempaa kuin tutkintavankeudessa, millä vahvistetaan syytetyn oikeusturvaa ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleen b kohdassa sekä kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen 14 artiklan 3 kappaleen b kohdassa tarkoitettulla tavalla. Ehdotetulla sääntelyllä vahvistetaan myös kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa ja kansallisessa lainsäädännössä ilmaistun syyttömyysolettaman toteutumista. Esitys on muutoinkin ihmisoikeussopimusvelvoitteiden mukainen.

Tutkinta-arestin toimeenpano merkitsee perustuslain 7 §:ssä turvatun henkilökohtaisen vapauden ja 9 §:ssä turvatun liikkumisvapauden rajoittamista, koska tutkinta-arestiin määrätty olisi velvollinen olemaan asunnossaan tuomioistuimen ratkaisussaan määräämällä tavalla. Lisäksi tutkinta-arestiin liittyisi rajoituksia asunnon tai muun asuinpaikan ulkopuolella liikkumisessa. Sama koskee tehostettua matkustuskieltoa, vaikkakin tehostetussa matkustuskiellossa asunnossa pysymisvelvollisuuden määrääminen olisi tuomioistuimen harkinnassa.

Liikkumisvapauden ja henkilökohtaisen vapauden rajoittamisesta tulee säätää laissa täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Lakiehdotus sisältää säännökset tutkinta-arestin edellytyksistä, sisälöstä sekä tutkinta-arestiin määrätyn velvollisuuksista ja arestin toimeenpanosta. Tehostettu matkustuskielto merkitsi nykyisin käytössä olevan matkustuskiellon valvonnan tehostamista siten, että valvonta voitaisiin toteuttaa teknisin välinein. Matkustuskieltoa koskevaa pakko-

keinolain 5 lukua ehdotetaan täsmennettäväksi tehostetun matkustuskiellon toimeenpanoa koskevilla säännöksillä, osin viittaussäännöksiin ehdotettuihin tutkinta-arestia koskeviin säännöksiin.

Valvontalaitteen kiinnittämisellä tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestiin määrätyn henkilön nilkkaan, ranteeseen tai vyötärölle puututaan jossakin määrin hänen henkilökohtaiseen koskemattomuuteensa. Teknisestä valvonnasta esitetään täsmällistä säännöstä. Valvontarangaistusta koskevaa lakiehdotusta käsitellessään perustuslakivaliokunta totesi (PeVL 30/2010 vp), että tällaista puuttumista voidaan pitää niin vähäisenä ja välttämättömänä rangaistuksen luonne huomioon ottaen, että se ei sinänsä muodostu valtiosääntöoikeudellisesti ongelmalliseksi, jos laite asennetaan tuomitun ylle. Tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin teknistä valvontaa koskeva sääntely vastaisi valvotusta koevapaudesta ja valvontarangaistuksesta annettuja vastaavia säännöksiä, jotka on valmisteltu perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella.

Tutkinta-aresti ja tehostettu matkustuskielto eroaisivat valvontarangaistuksen ja valvotun koevapauden täytäntöönpanosta siten, ettei Rikosseuraamuslaitoksella olisi toimivaltaa mennä tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestin määrätyn henkilön asuntoon. Tehostettuun matkustuskieltoon ja tutkinta-arestiin määrättyjä valvottaisiin valvottavan henkilön kehon ylle nilkkaan tai ranteeseen asennettavalla valvontalaitteella. Sähköinen valvonta perustuisi satelliittivalvontaan. Näin ollen näiden pakkokeinojen toimeenpanoon ei sisältyisi perustuslain 10 §:ssä turvaton kotirauhan piiriin ulottuvaa puuttumista. Kehon ylle asennettava valvontalaitte ei myöskään saisi mahdollistaa pakkokeinolain 10 luvun 16 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä 10 luvun 19 §:ssä tarkoitettua teknistä katselua, mistä ehdotetaan nimenomaista säännöstä pakkokeinolakiin.

Koska valvonta kohdistuisi rikoksesta epäillyn asunnossa pysymisvelvoitteen ja liikkumisrajoitteiden valvontaan eikä siten välittömästi kotirauhan suojaan, esityksessä ei myöskään ehdoteta, että pakkokeinojen toimeenpanoon vaadittaisiin muiden asunnossa mahdollisesti olevien henkilöiden suostumus. Rikoksesta epäillyllä olisi milloin tahansa mahdollisuus perua sitoutumisensa tehostettuun matkustuskieltoon vaatimalla asian uudelleen käsittelyä tuomioistuimessa. Tutkinta-arestiin määrättyllä rangaistukseen tuomitulla olisi mahdollisuus perua sitoumuksensa kantelemalla tutkinta-arestia koskevasta päätöksestä.

Seuraamuksena tutkinta-arestin velvollisuuksien rikkomisesta olisi lievissä tapauksissa kirjallinen varoitus. Kirjallisesta varoituksesta huolimatta toistuvassa taikka muutoin törkeässä rikkomistapauksessa tutkinta-arestiin määrätty saataisiin pidättää ja vangita. Sama koskisi tilannetta, jossa tutkinta-arestiin määrätty pakenee, ryhtyy valmistelemaan pakoa tai jatkaa rikollista toimintaa. Rikosseuraamuslaitos tekisi asiasta selvityksen. Selvityksen yhteydessä tutkinta-arestiin määrättylle olisi varattava tilaisuus tulla kuulluksi, mikä olisi sopusoinnussa perustuslain 21 §:n 2 momentin kanssa. Tutkinta-arestiin määrätyn vangitsemisesta päättäisi tuomioistuin, jos ehdoton vankeusrangaistus ei olisi vielä tullut täytäntöönpantavaksi. Päätöksestä olisi mahdollista kannella. Tehostetun matkustuskiellon rikkomistilanteissa toimittaisiin vastaavasti kuin nykyisin matkustuskiellon rikkomistilanteissa.

Lisäksi tutkinta-arestiin määrätty saisi kannella päätöksestä, jolla hänet on määrätty tutkinta-arestiin. Tutkinta-arestiin ja tehostettuun matkustuskieltoon määrätyn oikeusturvaa tehostaa myös lakiehdotus siitä, että perusteettomasti tutkinta-arestissa tai tehostetussa matkustuskiellossa kuluneesta ajasta voitaisiin maksaa korvausta valtion varoista samoin edellytyksin kuin nykyisin matkustuskiellosta.

HE 252/2016 vp

Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 12/1998 vp), että perusoikeuksien käyttämistä koskevan sääntelyn tulee olla sillä tavoin tarkkarajaista, että lain säännöksistä selviää muun muassa, kuka voi käyttää perusoikeuden kannalta merkityksellistä toimivaltaa. Laista tulisi ilmetä ainakin se alin virkamiestaso, jolle päätösvaltaa voidaan delegoida. Ehdotetussa laissa tutkinta-arestiin määrätyn oikeusasemaan merkittävästi vaikuttavien päätösten toimivallasta esitetään säädettäväksi täsmällisesti ja tarkkarajaisesti.

Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotus voidaan hyväksyä tavallisen lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun otsikko, 3 luvun 19 §:n 1 momentti, 5 luvun 4 §:n 3 momentti, 5 ja 6 §, 8 §:n 1 momentti, 9 §:n 3 momentti ja 11 §, 9 luvun 4 §:n 3 momentti sekä 11 luvun 4 § sekä

lisätään 2 lukuun uusi 12 a— 12 j §, 5 lukuun uusi 1 a ja 2 a § sekä 5 luvun 4 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen, vangitseminen ja tutkinta-aresti

12 a §

Tutkinta-aresti

Vangitsemisen ja vangittuna pitämisen sijasta tuomittu voidaan 12 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa määrätä tutkinta-arestiin, jos 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettu matkustuskielto on riittämätön pakkokeino. Vapaana oleva vastaaja saadaan määrätä tutkinta-arestiin vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuimien saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta tutkinta-arestiin.

Tutkinta-arestiin määräämisen edellytyksenä on, että:

1) tuomittu suostuu tutkinta-arestin toimeenpanoon ja sitoutuu noudattamaan tutkinta-arestia koskevassa ratkaisussa asetettavia velvollisuuksia;

2) tuomitun henkilökohtaisten olosuhteiden ja muiden seikkojen perusteella voidaan pitää todennäköisenä, että tuomittu noudattaa hänelle asetettuja velvollisuuksia.

Harkitessaan tutkinta-arestiin määräämistä tuomioistuimen on otettava huomioon asian käsittelyn yhteydessä esitetty selvitys:

1) tuomitun henkilökohtaisista olosuhteista ja muista vastaavista seikoista;

2) tuomitun asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan soveltuvuudesta tutkinta-arestin toimeenpanoon;

3) tuomitun tarpeesta liikkua asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan ulkopuolella.

Tutkinta-aresti toimeenpannaan tuomitun asunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa 12 d §:ssä tarkoitettulla tavalla valvottuna.

Muutoksenhausta tutkinta-arestia koskevaan päätökseen säädetään 3 luvun 19 §:ssä.

12 b §

Tutkinta-arestin sisältö

Tutkinta-arestiin määrätty velvoitetaan pysymään asunnossaan tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa vähintään 12 ja enintään 22 tuntia vuorokaudessa. Velvoite tulee pääsääntöisesti ajoittaa kello 21:n ja kello 6:n väliseksi ajaksi. Tutkinta-arestiin määrätty velvoitetaan lisäksi 12 d §:ssä tarkoitettuun tekniseen valvontaan.

Tutkinta-arestiin määrätyn työstä, opiskelusta tai muusta niihin rinnastettavasta välttämättömästä syystä velvoitteen tuntimäärä ja sen ajoittuminen voidaan määrätä toisin kuin 1 momentissa säädetään.

Tutkinta-arestiin määrätty voidaan lisäksi tutkinta-arestia koskevassa ratkaisussa velvoittaa:

- 1) pysymään ratkaisussa määrättyllä paikkakunnalla tai alueella;
- 2) pysymään poissa tietyltä ratkaisussa mainitulta alueelta tai olemaan liikkumatta siellä;
- 3) olemaan tiettyinä aikoina tavattavissa työ- tai opiskelupaikallaan;
- 4) pitämään tiettyinä aikoina yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen;
- 5) oleskelemaan laitoksessa tai sairaalassa, jossa hän ennestään on tai johon hänet otetaan;
- 6) olemaan ottamatta yhteyttä todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa;
- 7) luovuttamaan passinsa ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävän henkilökorttinsa Rikosseuraamuslaitokselle.

12 c §

Ratkaisu tutkinta-arestista

Ratkaisusta, jolla tutkinta-arestiin määrätään, on käytävä ilmi:

- 1) asunnossa pysymisen velvoitteen tuntimäärä ja ajoittuminen sekä tekninen valvontatapa;
- 2) muut tutkinta-arestiin määrätyle asetetut velvollisuudet;
- 3) seuraamukset tutkinta-arestin velvollisuuksien rikkomisesta.

Jos tutkinta-arestiin määrätty on vangittuna, ratkaisusta on ilmoitettava siihen vankilaan, johon tutkinta-arestiin määrätty on sijoitettu. Jos tutkinta-arestiin määrätty on vapaana, tuomioistuimen on velvoitettava hänet seitsemän vuorokauden kuluessa ratkaisun antamispäivästä lukien ottamaan yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin toimeenpanoa varten. Jos tutkinta-arestiin määrätty on vapaana eikä ratkaisua tutkinta-arestista anneta hänen läsnä ollessaan, ratkaisu tutkinta-arestista ja siihen liittyvä kehoitus ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen seitsemän vuorokauden kuluessa on annettava tiedoksi jotakin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun mukaista todisteellista tiedoksiantotapaa noudattaen. Jos tutkinta-arestiin määrätty ei noudata saamaansa kehoitusta, poliisi saa ottaa hänet kiinni vankilaan toimittamista varten.

Ratkaisu tuomitun tutkinta-arestista on voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai tutkinta-arestin määrännyt tuomioistuin toisin määrää.

12 d §

Tekninen valvonta

Tutkinta-arestiin määrätyle asetettujen velvollisuuksien noudattamista valvotaan hänen haltuunsa annettavilla tai hänen ylleen ranteseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä. Väline ei saa mahdollistaa pysyväis-

luonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin ulottuvaa 10 luvun 16 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä 10 luvun 19 §:ssä tarkoitettua teknistä katselua.

Valvonnassa on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä. Tekninen valvonta on toteutettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä valvonnan suorittamiseksi.

Tutkinta-arestin teknisestä valvonnasta vastaa Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitos järjestää tutkinta-arestia koskevan keskusvalvonnan valtakunnallisesti tai alueellisesti noudattaen, mitä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 57 §:ssä säädetään.

12 e §

Passin myöntämiskielto

Tutkinta-arestiin määrätylle ei saa myöntää passia eikä matkustusasiakirjaksi hyväksyttävää henkilökorttia, jos myöntäminen vaarantaa tutkinta-arestin tarkoituksen.

12 f §

Tutkinta-arestin toimeenpanosta vastaava viranomainen

Tutkinta-arestin valvonnasta ja toimeenpanosta vastaa Rikosseuraamuslaitos.

12 g §

Tutkinta-arestiin määrätyn yleiset velvollisuudet

Tutkinta-arestiin määrätty on velvollinen:

1) noudattamaan tutkinta-arestia koskevassa tuomioistuimen ratkaisussa asetettuja velvollisuuksia;

2) käsittelemään huolellisesti 12 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja valvontavälineitä ja noudattamaan niiden käytöstä annettuja ohjeita;

3) pitämään yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen laitoksen määräämällä tavalla.

Yhteydenpito voi sisältää valvontatapaamisia, valvontakäyntejä, puhelimella tapahtuvaa yhteydenpitoa ja muuta vastaavaa yhteydenpitoa.

12 h §

Poikkeuslupa ja tutkinta-arestin sisällön muuttaminen

Vankilan johtaja, yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja tai työjärjestyksessä määrätty, heidän sijaisenaan toimiva virkamies saa perustellusta syystä yksittäistapauksessa myöntää luvan vähäiseen poikkeamiseen tutkinta-arestia koskevassa ratkaisussa asetetusta velvollisuudesta.

Tutkinta-arestiin määrätty saa olla noudattamatta tutkinta-arestin velvollisuutta ilman etukäteen saatua lupaa, jos se on yksittäistapauksessa välttämätöntä tutkinta-arestiin määrätyn sairastumisen tai muun ennalta arvaamattoman ja pakottavan syyn vuoksi. Tällöin tutkinta-arestiin määrätyn on viipymättä ilmoitettava asiasta Rikosseuraamuslaitokselle.

Tutkinta-arestin sisältöä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeästä syystä muuttaa.

12 i §

Velvollisuuksien rikkominen

Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on rikkonut lievästi ja ilman 12 h §:n 2 momentissa tarkoitettua syytä hänelle asetettuja velvollisuuksia, Rikosseuraamuslaitos antaa hänelle kirjallisen varoituksen.

Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on kirjallisesta varoituksesta huolimatta tai muuten törkeästi rikkonut hänelle asetettuja velvollisuuksia, taikka jos tutkinta-arestiin määrätty jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa, Rikosseuraamuslaitoksen on viipymättä ilmoitettava asiasta poliisille ja syyttäjälle. Tutkinta-arestiin määrätty saadaan pidättää ja vangita, jos hän muussa kuin 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa rikkoo hänelle asetettuja velvollisuuksia taikka jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa. Tutkinta-arestin suorittamisajaksi ei lueta aikaa sen vuorokauden alusta, jolloin velvollisuuksien rikkominen tapahtui, tutkinta-arestiin määrätty jatkoi rikollista toimintaa tai pakeni. Rikosseuraamuslaitoksen on ilmoitettava syyttäjälle tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavat tiedot tutkinta-arestin suorittamisesta. Jos tutkinta-arestiin määrättylle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.

Vangitsemista ja velvollisuuksien rikkomista koskevan asian käsittelee kärjäoikeus. Kärjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Asia voidaan ratkaista tutkinta-arestiin määrätyn poissaolosta huolimatta.

Rikosseuraamuslaitoksen on varattava tutkinta-arestiin määrättylle tilaisuus tulla kuulluksi 1 ja 2 momentissa tarkoitettua selvitystä tehdessään.

12 j §

Virka-apu

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus saada virkatehtävän suorittamiseksi poliisilta poliisilain (872/2011) mukaista virka-apua.

3 luku

Tuomioistuinmenettely vangitsemisasiassa

19 §

Muutoksenhaku

Vangitsemisasiassa tai tutkinta-arestia koskevassa asiassa annettuun päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla. Vangittu tai tutkinta-arestiin määrätty saa kannella päätöksestä, jolla hänet on vangittu tai määrätty pidettäväksi edelleen vangittuna taikka määrätty tutkinta-arestiin. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella päätöksestä, jolla vangitsemisvaatimus on hylätty taikka vangittu määrätty päästettäväksi vapaaksi tai määrätty tutkinta-arestiin. Vangittu saa lisäksi kannella syytteen nostamiselle asetetusta määräajasta.

5 luku

Matkustuskielto

1 a §

Tehostetun matkustuskiellon edellytykset

Jos tuomioistuimien vangitsemisvaatimusta tai vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään katsoo, että matkustuskielto on riittämätön pakkokeino 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun vaaran torjumiseksi, tuomioistuimien voi vangitsemisen sijasta määrätä tutkintavangin tai vangittavaksi vaaditun 2 luvun 12 d §:ssä tarkoitetulla tavalla teknisin välinein valvottuun tehostettuun matkustuskieltoon.

Tehostetun matkustuskiellon määräämisen edellytyksenä on lisäksi, että:

- 1) rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta;
- 2) vangittavaksi vaadittu tai tutkintavangi suostuu matkustuskiellon toimeenpanoon tehostetuna ja sitoutuu noudattamaan matkustuskiellon päätöksessä asetettavia velvollisuuksia;
- 3) vangittavaksi vaaditun tai tutkintavangin henkilökohtaisten olosuhteiden ja muiden seikkojen perusteella voidaan pitää todennäköisenä, että hän noudattaa hänelle asetettavia velvollisuuksia.

Harkitessaan tehostetun matkustuskiellon määräämistä tuomioistuimen on otettava huomioon vangitsemisvaatimuksen tai vangitsemisen uudelleen käsittelyn yhteydessä esitetty selvitys:

- 1) vangittavaksi vaaditun tai tutkintavangin henkilökohtaisista olosuhteista ja muista vastaavista seikoista;
- 2) vangittavaksi vaaditun tai tutkintavangin asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan soveltuvuudesta tehostetun matkustuskiellon toimeenpanoon;
- 3) vangittavaksi vaaditun tai tutkintavangin tarpeesta liikkua asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan ulkopuolella.

2 a §

Velvoite pysyä asunnossa

Tehostettuun matkustuskieltoon määrätty voidaan velvoittaa pysymään asunnossaan tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa vähintään 12 ja enintään 22 tuntia vuorokaudessa. Asunnossa pysymisen velvoite tulee pääsääntöisesti ajoittaa kello 21:n ja kello 6:n väliseksi ajaksi.

Matkustuskieltoon määrätyn työstä, opiskelusta tai muusta niihin rinnastettavasta välttämättömästä syystä velvoitteen tuntimäärä ja sen ajoittuminen voidaan määrätä toisin kuin 1 momentissa säädetään.

4 §

Matkustuskiellosta päättävä viranomainen

Vangitsemisvaatimusta sekä vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuimen on harkittava, ovatko 1 tai 1 a §:ssä säädetty edellytykset olemassa ja tulisiko vangittavaksi vaadittu tai vangittu määrätä vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Tällöin tuomiois-

tuin päättää matkustuskiellosta myös ennen syytteen nostamista. Vangitsemispäätöksestä tehdyn kantelun johdosta määrätystä matkustuskiellosta päättää kuitenkin vangitsemispäätöksen tehnyt tuomioistuin.

Tehostetusta matkustuskiellosta päättää kuitenkin aina tuomioistuin.

5 §

Päätös matkustuskiellosta

Päätöksestä, jolla matkustuskielto on määrätty, on käytävä ilmi:

- 1) rikos, jonka vuoksi kielto on määrätty;
- 2) kiellon peruste;
- 3) kiellon sisältö;
- 4) seuraamukset kiellon rikkomisesta;
- 5) kiellon voimassaoloaika;
- 6) oikeus saattaa matkustuskiellon voimassa pitäminen tuomioistuimen tutkittavaksi.

Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä on lisäksi käytävä ilmi tekninen valvontatapa. Jos tuomioistuin on määrännyt velvollisuuden pysyä asunnossa, päätöksestä on ilmentävä myös asunnossa pysymisen velvoitteen tuntimäärä ja ajoittuminen sekä asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan osoitetiedot.

Päätöksestä on annettava jäljennös kieltoon määrätylle. Jos matkustuskieltoon määrätty ei ollut läsnä päätöstä annettaessa tai jos jäljennöstä ei muuten voida tuolloin hänelle antaa, jäljennös voidaan toimittaa hänelle postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella.

Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

6 §

Poikkeuslupa

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa yksittäistapauksessa perustellusta syystä myöntää matkustuskieltoon määrätylle luvan vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä velvollisuudesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa perustellusta syystä ja tutkinnanjohtajaa mahdollisuuksien mukaan kuultuaan yksittäistapauksessa myöntää luvan vähäiseen poikkeamiseen tehostettua matkustuskieltoa koskevassa päätöksessä asetetusta velvollisuudesta. Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta poikkeusluvasta on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

Matkustuskieltoon määrätty voi saattaa poikkeusluvan myöntämistä koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos pidättämiseen oikeutettu virkamies kieltäytyy myöntämästä lupaa.

8 §

Matkustuskiellon kumoaminen

Matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. Kumoamisesta voi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, vaikka matkustuskielto olisi tuomioistuimen määräämä.

9 §

Matkustuskiellon voimassaolo

Ratkaistessaan syyteasian tuomioistuimien saa määrätä vastaajan 1 §:ssä tarkoitettuun matkustuskieltoon tai hänelle määrätyn tällaisen matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vapaana oleva vastaaja saadaan määrätä tällaiseen matkustuskieltoon vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuimien saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta edellä tarkoitettuun matkustuskieltoon. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuimien toisin määrää.

11 §

Viittaussäännökset

Matkustuskieltoasian tuomioistuinkäsittelyssä noudatetaan 3 luvun 1, 3, 5—7 ja 18 §:n säännöksiä vangitsemisvaatimuksen tekemisestä ja käsittelystä. Asianosaisen poissaolo ei estä asian ratkaisemista. Myös tämän luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on kieltoon mahdollisesti määrättävälle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Tehostetun matkustuskiellon tekniseen valvontaan ja virka-apuun sovelletaan, mitä 2 luvun 12 d ja 12 j §:ssä säädetään. Jollei tässä luvussa erikseen toisin säädetä, tehostettuun matkustuskieltoon sovelletaan, mitä tässä luvussa säädetään matkustuskiellosta.

9 luku

Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot

4 §

DNA-tunnisteen määrittäminen ja tallentaminen

DNA-tunniste saadaan poliisilain 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tallettaa poliisin henkilörekisteriin. Tallettaa ei kuitenkaan saa DNA-tunnistetta, joka sisältää tietoa rekisteröitävän muista henkilökohtaisista ominaisuuksista kuin sukupuolesta. DNA-tunnisteiden poistamisesta rekisteristä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetussa laissa (761/2003).

11 luku

Erinäiset säännökset

4 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset:

1) pakkokeinojen käytön kirjaamisesta;

HE 252/2016 vp

- 2) viranomaisten yhteistoiminnasta vangitsemisasiassa;
- 3) matkustuskieltoon ja tehostettuun matkustuskieltoon liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä sekä kieltoon liittyvistä toimenpiteistä ilmoittamisesta;
- 4) 2 luvun 12 a §:n 3 momentissa tarkoitetun selvityksen sisällöstä;
- 5) 2 luvun 12 c §:ssä tarkoitetun ratkaisun sisällöstä;
- 6) tutkinta-arestiin liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä;
- 7) tutkinta-arestiin määrätyn velvollisuuksien rikkomisen selvittämisestä ja kirjaamisesta;
- 8) 2 luvun 12 i §:n 2 momentissa tarkoitetun syyttäjälle tehtävän ilmoituksen sisällöstä;
- 9) menettelystä, jota noudatetaan 2 luvun 12 c §:n 2 momentissa tarkoitetussa kiinni ottamis-
ta ja vankilaan toimittamista koskevassa tilanteessa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö antaa tarkemmat määräykset:

- 1) tutkinta-arestin valvonnan suorittamisesta;
- 2) 2 luvun 12 h §:ssä tarkoitetusta poikkeusluvasta;
- 3) tutkinta-arestin suorittamisajan laskemisesta ja kirjaamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____ .

2.

Laki

rikoslain 6 luvun 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §, sellaisena kuin se on laeissa 515/2003, 1195/2004, 395/2015 ja 985/2016, seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

13 §

Vapaudenmenetysajan ja vapauden rajoituksen ajan vähentäminen

Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuorokautta, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapauden rajoitusta vastaava aika siten, että kaksi vuorokautta tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa vastaa yhtä päivää vankeutta tai se on katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Jos vähennettävien päivien lukumäärä ei ole kahdella jaollinen, ylijäävä päivä jätetään vähentämättä. Vapaudenmenetysaika ja vapauden rajoituksen aika lasketaan päivinä. Tuomioon on merkittävä vapaudenmenetysten, tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin alkamis- ja päättymispäivät.

Samoin on meneteltävä, jos vapaudenmenetys on aiheutunut muun saman asian yhteydessä syytteen tai esitutinnan kohteena olleen rikoksen johdosta tai oikeuteen tuotavaksi määrätyn vastaajan säilöön ottamisen johdosta.

Jos rangaistukseksi tuomitaan sakkoa, 1 momentin mukainen aika on otettava huomioon kohtuullisessa määrin, kuitenkin vähintään vapaudenmenetystä ja vapauden rajoitusta vastaavan ajan pituisena, tai katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.

Jos rangaistukseksi tuomitaan nuorisorangaistus, 1 momentin mukainen vapaudenmenetys ja vapauden rajoitus on otettava huomioon vähennyksenä. Vähennystä laskettaessa yksi vapaudenmenetysvuorokausi vastaa kahta nuorisorangaistuspäivää ja yksi vapaudenrajoitusvuorokausi vastaa yhtä nuorisorangaistuspäivää, jollei tästä ole erityistä syytä poiketa.

Jos rangaistukseksi tuomitaan rikesakko, vapaudenmenetys on katsottava rangaistuksen täydeksi suorittamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____
kuuta 20 _____.

3.

Laki

tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n ja 3 luvun 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintavankeuslain (768/2005) 2 luvun 1 §:n 3 ja 4 momentti sekä 3 luvun 8 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 1 §:n 3 ja 4 momentti laissa 808/2011 sekä 3 luvun 8 §:n 2 momentti laissa 394/2015, seuraavasti:

2 luku

Saapuminen vankilaan

1 §

Tutkintavangin sijoittaminen

Vangitsemisesta päättävä tuomioistuin voi pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän esityksestä päättää, että tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään tutkintavankien säilytystilaan, jos se on välttämätöntä tutkintavangin erillään pitämiseksi, turvallisuussyistä tai rikoksen selvittämiseksi. Tutkintavankia ei saa tällöinkään pitää poliisin säilytystilassa seitsemää vuorokautta pidempää aikaa, ellei siihen ole poikkeuksellisen painavaa, tutkintavangin turvallisuuteen tai pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 b kohdassa tarkoitettua vaarasta aiheutuvaa, erillään pitämiseen liittyvää syytä.

Jos tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään säilytystilaan, sijoittamista koskeva asia ja sen perusteet on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi yhdessä vangitsemisasian kanssa pakkokeinolain 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä. Tutkintavanki voi saattaa poliisin säilytystilassa säilyttämisen tuomioistuimen uudelleen käsiteltäväksi myös erikseen. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän on saatettava asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos tutkintavankia on säilytettävä säilytystilassa yli seitsemän vuorokautta. Tutkintavangin saattaessa asian erikseen tuomioistuimen uudelleen käsiteltäväksi ja pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän saattaessa asian tuomioistuimen käsiteltäväksi säilyttämisen kestäessä yli seitsemän vuorokautta noudatetaan pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 1, 3 ja 4 momentissa säädettyä menettelyä.

3 luku

Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen

8 §

Läsnäolo tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa

Jos vankilassa oleva tutkintavanki kutsutaan henkilökohtaisesti kuultavaksi muuhun viranomaiseen kuin tuomioistuimeen, tutkintavanki voidaan tästä syystä päästää vankilan ulkopuolelle kuulemisen vaatimaksi ajaksi. Tämä aika ei saa matka-aika mukaan lukien olla seitsemää

HE 252/2016 vp

vuorokautta pidempi, ellei siihen ole kuulemisen perusteesta tai muusta vastaavasta perusteesta aiheutuvaa erityisen painavaa syytä. Tutkintavanki voidaan siirtää poliisin ylläpitämään säilytystilaan esitutkinnassa kuultavaksi siitä rikoksesta tai niistä rikoksista, joista hänet on vangittu. Säilyttäminen poliisin tilassa ei saa kuitenkaan kestää yli 12 tuntia, jollei syyteasiaa käsittelevä tuomioistuimasiasta toisin määrää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 _____.

4.

Laki

vankeuslain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vankeuslain (767/2005) 6 luvun 5 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
393/2015, seuraavasti:

6 luku

Siirtäminen vankilasta toiseen

5 §

Läsnäolo tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa.

Jos vanki kutsutaan henkilökohtaisesti kuultavaksi muuhun viranomaiseen kuin tuomioistuimeen, vanki voidaan tästä syystä päästää vankilan ulkopuolelle kuulemisen vaatimaksi ajaksi. Tämä aika ei saa matka-aika mukaan lukien olla seitsemää päivää pidempi, ellei siihen ole kuulemisen perusteesta, vangin erillään pitämisestä tai muusta vastaavasta perusteesta aiheutuvaa erityisen painavaa syytä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

5.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 1 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1069/2015) 1 §:ään uusi 2 momentti, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Mitä tässä laissa säädetään Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otetusta, koskee myös pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 12 a §:ssä tarkoitettuun tutkinta-arestiin tai mainitun lain 5 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun tehostettuun matkustuskieltoon määrättyä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki

syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain 1 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapaudenmenetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain (422/1974) 1 a §, sellaisena kuin se on laissa 344/1989, seuraavasti:

1 a §

Milloin joku on määrätty matkustuskieltoon, tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestiin, hänen oikeudestaan saada korvausta vapautensa rajoittamisesta on voimassa, mitä pidätetyn ja vangitun oikeudesta saada korvausta vapauden menetyksestä on tässä laissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 .

Helsingissä 1 päivänä joulukuuta 2016

Pääministeri

Juha Sipilä

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström

1.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun otsikko, 3 luvun 19 §:n 1 momentti, 5 luvun 4 §:n 3 momentti, 5 ja 6 §, 8 §:n 1 momentti, 9 §:n 3 momentti ja 11 §, 9 luvun 4 §:n 3 momentti sekä 11 luvun 4 § sekä

lisätään 2 lukuun uusi 12 a—12 j §, 5 lukuun uusi 1 a ja 2 a § sekä 5 luvun 4 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

Ehdotus

2 luku

Kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen

12 a §

Tutkinta-aresti

Vangitsemisen ja vangittuna pitämisen sijasta tuomittu voidaan 12 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa määrätä tutkinta-arestiin, jos 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettu matkustuskielto on riittämätön pakkokeino. Vapaana oleva vastaaja saadaan määrätä tutkinta-arestiin vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuimien saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta tutkinta-arestiin.

Tutkinta-arestiin määräämisen edellytyksenä on, että:

1) tuomittu suostuu tutkinta-arestin toimeenpanoon ja sitoutuu noudattamaan tutkinta-arestia koskevassa ratkaisussa asetettavia velvollisuuksia;

2) tuomitun henkilökohtaisten olosuhteiden ja muiden seikkojen perusteella voidaan pi-

tää todennäköisenä, että tuomittu noudattaa hänelle asetettuja velvollisuuksia.

Harkitessaan tutkinta-arestiin määräämistä tuomioistuimen on otettava huomioon asian käsittelyn yhteydessä esitetty selvitys:

1) tuomitun henkilökohtaisista olosuhteista ja muista vastaavista seikoista;

2) tuomitun asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan soveltuvuudesta tutkinta-arestin toimeenpanoon;

3) tuomitun tarpeesta liikkua asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan ulkopuolella.

Tutkinta-aresti toimeenpannaan tuomitun asunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa 12 d §:ssä tarkoitetulla tavalla valvottuna.

Muutoksenhausta tutkinta-arestia koskevaan päätökseen säädetään 3 luvun 19 §:ssä.

12 b §

Tutkinta-arestin sisältö

Tutkinta-arestiin määrätty velvoitetaan pysymään asunnossaan tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa vähintään 12 ja enintään 22 tuntia vuorokaudessa. Velvoite tulee pääsääntöisesti ajoittaa kello 21:n ja kello 6:n väliseksi ajaksi. Tutkinta-arestiin määrätty velvoitetaan lisäksi 12 d §:ssä tarkoitettuun tekniseen valvontaan.

Tutkinta-arestiin määrätyn työstä, opiskelusta tai muusta niihin rinnastettavasta välttämättömästä syystä velvoitteen tuntimäärä ja sen ajoittuminen voidaan määrätä toisin kuin 1 momentissa säädetään.

Tutkinta-arestiin määrätty voidaan lisäksi tutkinta-arestia koskevassa ratkaisussa velvoittaa:

1) pysymään ratkaisussa määrättyllä paikkakunnalla tai alueella;

2) pysymään poissa tietyltä ratkaisussa mainitulta alueelta tai olemaan liikkumatta siellä;

3) olemaan tiettyinä aikoina tavattavissa työ- tai opiskelupaikallaan;

4) pitämään tiettyinä aikoina yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen;

5) oleskelemaan laitoksessa tai sairaalas-

sa, jossa hän ennestään on tai johon hänet otetaan;

6) olemaan ottamatta yhteyttä todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa;

7) luovuttamaan passinsa ja matkustusasiakirjaksi hyväksyttävän henkilökorttinsa Rikosseuraamuslaitokselle.

12 c §

Ratkaisu tutkinta-arestista

Ratkaisusta, jolla tutkinta-arestiin määrätään, on käytävä ilmi:

1) asunnossa pysymisen veloitteen tuntimäärä ja ajoittuminen sekä tekninen valvontatapa;

2) muut tutkinta-arestiin määrätyle asetetut velvollisuudet;

3) seuraamukset tutkinta-arestin velvollisuuksien rikkomisesta.

Jos tutkinta-arestiin määrätty on vangittuna, ratkaisusta on ilmoitettava siihen vankilaan, johon tutkinta-arestiin määrätty on sijoitettu. Jos tutkinta-arestiin määrätty on vapaana, tuomioistuimen on veloitettava hänet seitsemän vuorokauden kuluessa ratkaisun antamispäivästä lukien ottamaan yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin toimeenpanoa varten. Jos tutkinta-arestiin määrätty on vapaana eikä ratkaisua tutkinta-arestista anneta hänen läsnä ollessaan, ratkaisu tutkinta-arestista ja siihen liittyvä kehoitus ottaa yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen seitsemän vuorokauden kuluessa on annettava tiedoksi jotakin oikeudenkäymiskäärän 11 luvun mukaista todisteellista tiedoksiantotapaa noudattaen. Jos tutkinta-arestiin määrätty ei noudata saamaansa kehoitusta, poliisi saa ottaa hänet kiinni vankilaan toimittamista varten.

Ratkaisu tuomitun tutkinta-arestista on voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai tutkinta-arestin määrännyt tuomioistuin toisin määrää.

12 d §

Tekninen valvonta

Tutkinta-arestiin määrätyle asetettujen velvollisuuksien noudattamista valvotaan hänen haltuunsa annettavilla tai hänen ylleen ranteeseen, nilkkaan tai vyötärölle kiinnitettävillä teknisillä välineillä taikka tällaisten välineiden yhdistelmillä. Väline ei saa mahdollistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin ulottuvaa 10 luvun 16 §:ssä tarkoitettua teknistä kuuntelua eikä 10 luvun 19 §:ssä tarkoitettua teknistä katselua.

Valvonnassa on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä. Tekninen valvonta on toteutettava puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä valvonnan suorittamiseksi.

Tutkinta-arestin teknisestä valvonnasta vastaa Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitos järjestää tutkinta-arestia koskevan keskusvalvonnan valtakunnallisesti tai alueellisesti noudattaen, mitä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 57 §:ssä säädetään.

12 e §

Passin myöntämiskielto

Tutkinta-arestiin määrätyle ei saa myöntää passia eikä matkustusasiakirjaksi hyväksyttävää henkilökorttia, jos myöntäminen vaarantaa tutkinta-arestin tarkoituksen.

12 f §

Tutkinta-arestin toimeenpanosta vastaava viranomainen

Tutkinta-arestin valvonnasta ja toimeenpanosta vastaa Rikosseuraamuslaitos.

12 g §

Tutkinta-arestiin määrätyn yleiset velvollisuudet

Tutkinta-arestiin määrätty on velvollinen:

1) noudattamaan tutkinta-arestia koskevassa tuomioistuimen ratkaisussa asetettuja velvollisuuksia;

2) käsittelemään huolellisesti 12 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja valvontavälineitä ja noudattamaan niiden käytöstä annettuja ohjeita;

3) pitämään yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen laitoksen määräämällä tavalla.

Yhteydenpito voi sisältää valvontatapaamisia, valvontakäyntejä, puhelimella tapahtuvaa yhteydenpitoa ja muuta vastaavaa yhteydenpitoa.

12 h §

Poikkeuslupa ja tutkinta-arestin sisällön muuttaminen

Vankilan johtaja, yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja tai työjärjestyksessä määrätty, heidän sijaisenaan toimiva virkamies saa perustellusta syystä yksittäistapauksessa myöntää luvan vähäiseen poikkeamiseen tutkinta-arestia koskevassa ratkaisussa asetetusta velvollisuudesta.

Tutkinta-arestiin määrätty saa olla noudattamatta tutkinta-arestin velvollisuutta ilman etukäteen saatua lupaa, jos se on yksittäistapauksessa välttämätöntä tutkinta-arestiin määrätyn sairastumisen tai muun ennalta arvaamattoman ja pakottavan syyn vuoksi. Tällöin tutkinta-arestiin määrätyn on viipymättä ilmoitettava asiasta Rikosseuraamuslaitokselle.

Tutkinta-arestin sisältöä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeästä syystä muuttaa.

Velvollisuuksien rikkominen

Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on rikkonut lievästi ja ilman 12 h §:n 2 momentissa tarkoitettua syytä hänelle asetettuja velvollisuuksia, Rikosseuraamuslaitos antaa hänelle kirjallisen varoituksen.

Jos Rikosseuraamuslaitos tekemänsä selvityksen perusteella toteaa, että tutkinta-arestiin määrätty on kirjallisesta varoituksesta huolimatta tai muuten törkeästi rikkonut hänelle asetettuja velvollisuuksia, taikka jos tutkinta-arestiin määrätty jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa, Rikosseuraamuslaitoksen on viipymättä ilmoitettava asiasta poliisille ja syyttäjälle. Tutkinta-arestiin määrätty saadaan pidättää ja vangita, jos hän muussa kuin 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa rikkoo hänelle asetettuja velvollisuuksia taikka jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa. Tutkinta-arestin suorittamisajaksi ei lueta aikaa sen vuorokauden alusta, jolloin velvollisuuksien rikkominen tapahtui, tutkinta-arestiin määrätty jatkoi rikollista toimintaa tai pakeni. Rikosseuraamuslaitoksen on ilmoitettava syyttäjälle tuomioistuinkäsittelyssä tarvittavat tiedot tutkinta-arestin suorittamisesta. Jos tutkinta-arestiin määrättylle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.

Vangitsemista ja velvollisuuksien rikkomista koskevan asian käsittelee käräjäoikeus. Käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Asia voidaan ratkaista tutkinta-arestiin määrätyn poissaolosta huolimatta.

Rikosseuraamuslaitoksen on varattava tutkinta-arestiin määrättylle tilaisuus tulla kuuluksi 1 ja 2 momentissa tarkoitettua selvitystä tehdessään.

12 j §

Virka-apu

Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehellä on oikeus saada virkatehtävän suorittamiseksi poliisilta poliisilain (872/2011) mukaista virka-apua.

3 luku

**Tuomioistuinmenettely vangitsemisasi-
sa**

19 §

Muutoksenhaku

Vangitsemisasiassa annettuun päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla. Vangittu saa kannella päätöksestä, jolla hänet on vangittu tai määrätty pidettäväksi edelleen vangittuna. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella päätöksestä, jolla vangitsemisvaatimus on hylätty tai vangittu määrätty päästettäväksi vapaaksi. Vangittu saa lisäksi kannella syytteen nostamiselle asetetusta määräajasta.

3 luku

**Tuomioistuinmenettely vangitsemisasi-
sa**

19 §

Muutoksenhaku

Vangitsemisasiassa tai *tutkinta-arestia koskevassa asiassa annettuun päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla. Vangittu tai tutkinta-arestiin määrätty saa kannella päätöksestä, jolla hänet on vangittu tai määrätty pidettäväksi edelleen vangittuna taikka määrätty tutkinta-arestiin. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella päätöksestä, jolla vangitsemisvaatimus on hylätty taikka vangittu määrätty päästettäväksi vapaaksi tai määrätty tutkinta-arestiin. Vangittu saa lisäksi kannella syytteen nostamiselle asetetusta määräajasta.*

5 luku

Matkustuskielto

5 luku

Matkustuskielto

1 a §

Tehostetun matkustuskiellon edellytykset

Jos tuomioistuin vangitsemisvaatimusta tai vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään katsoo, että matkustuskielto on riittämätön pakkokeino 1 §:n 1 momentissa taroitettun vaaran torjumiseksi, tuomioistuin

voi vangitsemisen sijasta määrätä tutkintavangin tai vangittavaksi vaaditun 2 luvun 12 d §:ssä tarkoitetulla tavalla teknisin välinein valvottuun tehostettuun matkustuskieltoon.

Tehostetun matkustuskiellon määräämisen edellytyksenä on lisäksi, että:

1) rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta;

2) vangittavaksi vaadittu tai tutkintavanki suostuu matkustuskiellon toimeenpanoon tehostettuna ja sitoutuu noudattamaan matkustuskieltopäätöksessä asetettavia velvollisuuksia;

3) vangittavaksi vaaditun tai tutkintavangin henkilökohtaisten olosuhteiden ja muiden seikkojen perusteella voidaan pitää todennäköisenä, että hän noudattaa hänelle asetettavia velvollisuuksia.

Harkitessaan tehostetun matkustuskiellon määräämistä tuomioistuimen on otettava huomioon vangitsemisvaatimuksen tai vangitsemisen uudelleen käsittelyn yhteydessä esitetty selvitys:

1) vangittavaksi vaaditun tai tutkintavangin henkilökohtaisista olosuhteista ja muista vastaavista seikoista;

2) vangittavaksi vaaditun tai tutkintavangin asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan soveltuvuudesta tehostetun matkustuskiellon toimeenpanoon;

3) vangittavaksi vaaditun tai tutkintavangin tarpeesta liikkua asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan ulkopuolella.

2 a §

Velvoite pysyä asunnossa

Tehostettuun matkustuskieltoon määrätty voidaan velvoittaa pysymään asunnossaan tai muussa asumiseen soveltuvassa paikassa vähintään 12 ja enintään 22 tuntia vuorokaudessa. Asunnossa pysymisen velvoite tulee pääsääntöisesti ajoittaa kello 21:n ja kello 6:n väliseksi ajaksi.

Matkustuskieltoon määrätyn työstä, opiskelusta tai muusta niihin rinnastettavasta välttämättömästä syystä velvoitteen tuntimäärä

ja sen ajoittuminen voidaan määrätä toisin kuin 1 momentissa säädetään.

4 §

Matkustuskiellosta päättävä viranomainen

Vangitsemisvaatimusta sekä vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuimen on harkittava, ovatko 1 tai 1 a §:ssä säädetty edellytykset olemassa ja tulisiko vangittavaksi vaadittu tai vangittu määrätä vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Tällöin tuomioistuin päättää matkustuskiellosta myös ennen syytteen nostamista. Vangitsemispäätöksestä tehdyn kantelun johdosta määrätystä matkustuskiellosta päättää kuitenkin vangitsemispäätöksen tehnyt tuomioistuin.

4 §

Matkustuskiellosta päättävä viranomainen

Vangitsemisvaatimusta sekä vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuimen on harkittava, ovatko 1 tai 1 a §:ssä säädetty edellytykset olemassa ja tulisiko vangittavaksi vaadittu tai vangittu määrätä vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Tällöin tuomioistuin päättää matkustuskiellosta myös ennen syytteen nostamista. Vangitsemispäätöksestä tehdyn kantelun johdosta määrätystä matkustuskiellosta päättää kuitenkin vangitsemispäätöksen tehnyt tuomioistuin.

Tehostetusta matkustuskiellosta päättää kuitenkin aina tuomioistuin.

5 §

Päätös matkustuskiellosta

Päätöksestä, jolla matkustuskielto on määrätty, on käytävä ilmi:

- 1) rikos, jonka vuoksi kielto on määrätty;
- 2) kiellon peruste;
- 3) kiellon sisältö;
- 4) seuraamukset kiellon rikkomisesta;
- 5) kiellon voimassaoloaika;
- 6) oikeus saattaa matkustuskiellon voimassa pitäminen tuomioistuimen tutkittavaksi.

Päätöksestä on annettava jäljennös kieltoon määrätylle. Jos matkustuskieltoon määrätty ei ollut läsnä päätöstä annettaessa tai jos pää-

5 §

Päätös matkustuskiellosta

Päätöksestä, jolla matkustuskielto on määrätty, on käytävä ilmi:

- 1) rikos, jonka vuoksi kielto on määrätty;
- 2) kiellon peruste;
- 3) kiellon sisältö;
- 4) seuraamukset kiellon rikkomisesta;
- 5) kiellon voimassaoloaika;
- 6) oikeus saattaa matkustuskiellon voimassa pitäminen tuomioistuimen tutkittavaksi.

Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä on lisäksi käytävä ilmi tekninen valvontatapa. Jos tuomioistuin on määrännyt velvollisuuden pysyä asunnossa, päätöksestä on ilmettävä myös asunnossa pysymisen velvoitteen tuntimäärä ja ajoittuminen sekä asunnon tai muun asumiseen soveltuvan paikan osoitetiedot.

Päätöksestä on annettava jäljennös kieltoon määrätylle. Jos matkustuskieltoon määrätty ei ollut läsnä päätöstä annettaessa tai jos jäljen-

töksen jäljennöstä ei muuten voida tuolloin hänelle antaa, jäljennös voidaan toimittaa hänelle postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella.

nöstä ei muuten voida tuolloin hänelle antaa, jäljennös voidaan toimittaa hänelle postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella.

Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

6 §

Poikkeuslupa

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa perustellusta syystä myöntää matkustuskieltoon määrätylle luvan yksittäistapauksessa vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä *velvoitteesta*.

Matkustuskieltoon määrätty voi saattaa poikkeusluvan myöntämistä koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos pidättämiseen oikeutettu virkamies kieltäytyy myöntämästä lupaa.

8 §

Matkustuskiellon kumoaminen

Matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole.

6 §

Poikkeuslupa

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa yksittäistapauksessa perustellusta syystä myöntää matkustuskieltoon määrätylle luvan vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä *velvollisuudesta*. *Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa perustellusta syystä ja tutkinnanjohtajaa mahdollisuuksien mukaan kuultuaan yksittäistapauksessa myöntää luvan vähäiseen poikkeamiseen tehostettua matkustuskieltoa koskevassa päätöksessä asetetusta velvollisuudesta. Tehostettua matkustuskieltoa koskevasta poikkeusluvasta on viipymättä ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.*

Matkustuskieltoon määrätty voi saattaa poikkeusluvan myöntämistä koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos pidättämiseen oikeutettu virkamies kieltäytyy myöntämästä lupaa.

8 §

Matkustuskiellon kumoaminen

Matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. *Kumoamisesta voi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, vaikka matkustuskielto olisi tuomioistuimen määräämä.*

9 §

Matkustuskiellon voimassaolo

Ratkaistessaan syyteasian tuomioistuin saa määrätä vastaajan matkustuskieltoon tai hänelle määrätyn matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vapaina oleva vastaaja saadaan määrätä matkustuskieltoon vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuin saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuin toisin määrää.

11 §

Matkustuskieltoasian käsittely

Matkustuskieltoasian tuomioistuinkäsittelyssä noudatetaan *soveltuvin osin* 3 luvun 1, 3, 5—7 ja 18 §:n säännöksiä vangitsemisvaatimuksen tekemisestä ja käsittelystä. Asianosaisen poissaolo ei estä asian ratkaisemista. Myös tämän luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on kieltoon mahdollisesti määrättävälle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

9 §

Matkustuskiellon voimassaolo

Ratkaistessaan syyteasian tuomioistuin saa määrätä vastaajan *1 §:ssä tarkoitettuun matkustuskieltoon* tai hänelle määrätyn *tällaisen* matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vapaina oleva vastaaja saadaan määrätä tällaiseen matkustuskieltoon vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuin saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta *edellä tarkoitettuun matkustuskieltoon*. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuin toisin määrää.

11 §

Viittaussäännökset

Matkustuskieltoasian tuomioistuinkäsittelyssä noudatetaan 3 luvun 1, 3, 5—7 ja 18 §:n säännöksiä vangitsemisvaatimuksen tekemisestä ja käsittelystä. Asianosaisen poissaolo ei estä asian ratkaisemista. Myös tämän luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on kieltoon mahdollisesti määrättävälle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Tehostetun matkustuskiellon tekniseen valvontaan ja virka-apuun sovelletaan, mitä 2 luvun 12 d ja 12 j §:ssä säädetään. Jollei tässä luvussa erikseen toisin säädetä, tehostettuun matkustuskieltoon sovelletaan, mitä tässä luvussa säädetään matkustuskiellosta.

9 luku	9 luku
Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakko- kokeinot	Erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pak- kokeinot
4 §	4 §
<i>DNA-tunnisteen määrittäminen ja tallenta-</i> <i>minen</i>	<i>DNA-tunnisteen määrittäminen ja tallenta-</i> <i>minen</i>
-----	-----
DNA-tunniste saadaan poliisilain (872/2011) 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tallettaa poliisin henkilörekisteriin. Tallettaa ei kuitenkaan saa DNA-tunnistetta, joka sisältää tietoa rekisteröitävän muista henkilökohtaisista ominaisuuksista kuin sukupuolesta. DNA-tunnisteiden poistamisesta rekisteristä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003).	DNA-tunniste saadaan poliisilain 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tallettaa poliisin henkilörekisteriin. Tallettaa ei kuitenkaan saa DNA-tunnistetta, joka sisältää tietoa rekisteröitävän muista henkilökohtaisista ominaisuuksista kuin sukupuolesta. DNA-tunnisteiden poistamisesta rekisteristä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (761/2003).
11 luku	11 luku
Erinäiset säännökset	Erinäiset säännökset
4 §	4 §
<i>Tarkemmat säännökset</i>	<i>Tarkemmat säännökset ja määräykset</i>
Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin: 1) pakkokeinojen käytön kirjaamisesta; 2) viranomaisten yhteistoiminnasta vangitsemisasiassa; 3) matkustuskieltoon liittyvistä toimenpiteistä ilmoittamisesta.	Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkemmat säännökset: 1) pakkokeinojen käytön kirjaamisesta 2) viranomaisten yhteistoiminnasta vangitsemisasiassa 3) <i>matkustuskieltoon ja tehostettuun matkustuskieltoon liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä sekä kieltoon liittyvistä toimenpiteistä ilmoittamisesta;</i> 4) 2 luvun 12 a §:n 3 momentissa tarkoitettun selvityksen sisällöstä; 5) 2 luvun 12 c §:ssä tarkoitettun ratkaisun sisällöstä; 6) <i>tutkinta-arestiin liittyvien asiakirjojen laatimisesta, käsittelystä ja sisällöstä;</i> 7) <i>tutkinta-arestiin määrätyn velvollisuuk-</i>

sien rikkomisen selvittämisestä ja kirjaamisesta;

8) 2 luvun 12 i §:n 2 momentissa tarkoitettun syyttäjälle tehtävän ilmoituksen sisällöstä;

9) menettelystä, jota noudatetaan 2 luvun 12 c §:n 2 momentissa tarkoitettussa kiinni ottamista ja vankilaan toimittamista koskevassa tilanteessa.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö antaa tarkemmat määräykset:

1) tutkinta-arestin valvonnan suorittamisesta;

2) 2 luvun 12 h §:ssä tarkoitettusta poikkeusluvasta;

3) tutkinta-arestin suorittamisajan laskemisesta ja kirjaamisesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuu-
ta 20 .

2.

Laki

rikoslain 6 luvun 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 13 §, sellaisena kuin se on laeissa 515/2003, 1195/2004, 395/2015 ja 985/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 luku

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

Rangaistuksen määräämisestä

13 §

13 §

Vapaudenmenetysajan vähentäminen

*Vapaudenmenetysajan ja vapauden rajoituk-
sen ajan vähentäminen*

Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä yhtäjaksoisesti vähintään yhden vuorokauden, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Vapaudenmenetysaika lasketaan päivinä. Tuomioon on merkittävä vapaudenmenetysten alkamis- ja päättymispäivät.

Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut vapautensa menettäneenä, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapaudenmenetystä vastaava aika tai katsottava vapaudenmenetys rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. *Jos määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan teosta, jonka johdosta rikoksen tehnyt on ollut tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa yhtäjaksoisesti vähintään kaksi vuorokautta, tuomioistuimen on vähennettävä rangaistuksesta vapauden rajoitusta vastaava aika siten, että kaksi vuorokautta tehostetussa matkustuskiellossa tai tutkinta-arestissa vastaa yhtä päivää vankeutta tai se on katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi. Jos vähennettävien päivien lukumäärä ei ole kahdella jaollinen, ylijäävä päivä jätetään vähentämättä.* Vapaudenmenetysaika ja vapauden rajoituksen aika lasketaan päivinä. Tuomioon on merkittävä vapaudenmenetysten, tehostetun matkustuskiellon ja tutkinta-arestin alkamis- ja päättymispäivät.

Samoin on meneteltävä, jos vapaudenmenetys on aiheutunut muun saman asian yhtey-

Samoin on meneteltävä, jos vapaudenmenetys on aiheutunut muun saman asian yh-

dessä syytteen tai esitutinnan kohteena olleen rikoksen johdosta tai oikeuteen tuotavaksi määrätyn vastaajan säilöön ottamisen johdosta.

Jos rangaistukseksi tuomitaan sakko, vapaudenmenetys on otettava huomioon kohtuullisessa määrin, kuitenkin vähintään vapaudenmenetystä vastaavan ajan pituisena, tai katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.

Jos rangaistukseksi tuomitaan nuorisorangaistus, vapaudenmenetys on otettava huomioon sen vähennyksenä. *Tässä momentissa tarkoitettua* vähennystä laskettaessa yksi vapaudenmenetysvuorokausi vastaa kahta nuorisorangaistuspäivää, jollei tästä ole erityistä syytä poiketa.

Jos rangaistukseksi tuomitaan rikesakko, vapaudenmenetys on katsottava rangaistuksen täydeksi suorittamiseksi.

teydessä syytteen tai esitutinnan kohteena olleen rikoksen johdosta tai oikeuteen tuotavaksi määrätyn vastaajan säilöön ottamisen johdosta.

Jos rangaistukseksi tuomitaan sakkoa, 1 momentin mukainen aika on otettava huomioon kohtuullisessa määrin, kuitenkin vähintään vapaudenmenetystä ja vapauden rajoitusta vastaavan ajan pituisena, tai katsottava rangaistuksen täydeksi suoritukseksi.

Jos rangaistukseksi tuomitaan nuorisorangaistus, *1 momentin mukainen* vapaudenmenetys ja vapauden rajoitus on otettava huomioon vähennyksenä. Vähennystä laskettaessa yksi vapaudenmenetysvuorokausi vastaa kahta nuorisorangaistuspäivää ja yksi vapaudenrajoitusvuorokausi vastaa yhtä nuorisorangaistuspäivää, jollei tästä ole erityistä syytä poiketa.

Jos rangaistukseksi tuomitaan rikesakko, vapaudenmenetys on katsottava rangaistuksen täydeksi suorittamiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

3.

Laki

tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n ja 3 luvun 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tutkintavankeuslain (768/2005) 2 luvun 1 §:n 3 ja 4 momentti sekä 3 luvun 8 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 1 §:n 3 ja 4 momentti laissa 808/2011 sekä 3 luvun 8 §:n 2 momentti laissa 394/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Saapuminen vankilaan

Saapuminen vankilaan

1 §

1 §

Tutkintavangin sijoittaminen

Tutkintavangin sijoittaminen

Vangitsemisesta päättävä tuomioistuin voi pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän esityksestä päättää, että tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään tutkintavankien säilytystilaan, jos se on välttämätöntä tutkintavangin erillään pitämiseksi tai turvallisuussyistä taikka jos rikoksen selvittäminen sitä erityisestä syystä vaatii. Tutkintavankia ei saa pitää poliisin säilytystilassa neljää viikkoa pidempää aikaa, ellei siihen ole erittäin painavaa syytä.

Jos tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään säilytystilaan, sijoittamista koskeva asia ja sen perusteet on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi yhdessä vangitsemisasian kanssa pakkokeinolain 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä. Tutkintavanki voi saattaa poliisin säilytystilassa säilyttämisen tuomioistuimen uudelleen käsiteltäväksi myös erikseen, jolloin noudatetaan soveltuvin osin

Vangitsemisesta päättävä tuomioistuin voi pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitetun pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän esityksestä päättää, että tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään tutkintavankien säilytystilaan, jos se on välttämätöntä tutkintavangin erillään pitämiseksi, turvallisuussyistä tai rikoksen selvittämiseksi. *Tutkintavankia ei saa tällöinkään pitää poliisin säilytystilassa seitsemää vuorokautta pidempää aikaa, ellei siihen ole poikkeuksellisen painavaa, tutkintavangin turvallisuuteen tai pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 b kohdassa tarkoitettua vaarasta aiheutuvaa, erillään pitämiseen liittyvää syytä.*

Jos tutkintavanki sijoitetaan poliisin ylläpitämään säilytystilaan, sijoittamista koskeva asia ja sen perusteet on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi yhdessä vangitsemisasian kanssa pakkokeinolain 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä. Tutkintavanki voi saattaa poliisin säilytystilassa säilyttämisen tuomioistuimen uudelleen käsiteltäväksi myös erikseen. Pidättämiseen oikeutetun virkamie-

mainitun pykälän 1, 3 ja 4 momentissa säädettyä menettelyä. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän on saatettava asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos tutkintavankia on säilytettävä säilytystilassa *yli neljä viikkoa*. Myös tällöin noudatetaan soveltuvin osin pakkokeinolain mainittuja säännöksiä.

3 luku

Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen

8 §

Läsnäolo tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa

Jos vankilassa oleva tutkintavanki kutsutaan henkilökohtaisesti kuultavaksi muuhun viranomaiseen kuin tuomioistuimeen, tutkintavanki voidaan tästä syystä päästää vankilan ulkopuolelle kuulemisen vaatimaksi ajaksi. Tämä aika ei saa matka-aika mukaan lukien olla 14 vuorokautta pidempi, ellei siihen ole kuulemisen perusteesta tai muusta vastaavasta perusteesta aiheutuvaa erityisen painavaa syytä.

hen tai syyttäjän on saatettava asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos tutkintavankia on säilytettävä *säilytystilassa yli seitsemän vuorokautta*. Tutkintavangin saattaessa asian erikseen tuomioistuimen uudelleen käsiteltäväksi ja pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai syyttäjän saattaessa asian tuomioistuimen käsiteltäväksi säilyttämisen kestäessä yli seitsemän vuorokautta noudatetaan pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 1, 3 ja 4 momentissa säädettyä menettelyä.

3 luku

Sijoittaminen vankilassa, perushuolto ja siirtäminen

8 §

Läsnäolo tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa

Jos vankilassa oleva tutkintavanki kutsutaan henkilökohtaisesti kuultavaksi muuhun viranomaiseen kuin tuomioistuimeen, tutkintavanki voidaan tästä syystä päästää vankilan ulkopuolelle kuulemisen vaatimaksi ajaksi. Tämä aika ei saa matka-aika mukaan lukien olla *seitsemän* vuorokautta pidempi, ellei siihen ole kuulemisen perusteesta tai muusta vastaavasta perusteesta aiheutuvaa erityisen painavaa syytä. *Jos tutkintavanki siirretään poliisin ylläpitämään säilytystilaan esitutkinnaassa kuultavaksi siitä rikoksesta tai niistä rikoksista, joista hänet on vangittu, säilyttäminen poliisin tilassa ei saa kestää 12 tuntia pitempää aikaa, jollei 2 luvun 1 §:ssä tarkoitettu tuomioistuin asiasta toisin määrää.*

*Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .*

4.

Laki

vankeuslain 6 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vankeuslain (767/2005) 6 luvun 5 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa
393/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 luku

6 luku

Siirtäminen vankilasta toiseen

Siirtäminen vankilasta toiseen

5 §

5 §

*Läsnäolo tuomioistuimessa tai muussa vi-
ranomaisessa*

*Läsnäolo tuomioistuimessa tai muussa vi-
ranomaisessa.*

Jos vanki kutsutaan henkilökohtaisesti kuultavaksi muuhun viranomaiseen kuin tuomioistuimeen, vanki voidaan tästä syystä päästää vankilan ulkopuolelle kuulemisen vaatimaksi ajaksi. Tämä aika ei saa matkaa mukaan lukien olla 14 päivää pidempi, ellei siihen ole kuulemisen perusteesta, vangin erillään pitämisestä tai muusta vastaavasta perusteesta aiheutuvaa erityisen painavaa syytä

Jos vanki kutsutaan henkilökohtaisesti kuultavaksi muuhun viranomaiseen kuin tuomioistuimeen, vanki voidaan tästä syystä päästää vankilan ulkopuolelle kuulemisen vaatimaksi ajaksi. Tämä aika ei saa matkaa mukaan lukien olla *seitsemää päivää* pidempi, ellei siihen ole kuulemisen perusteesta, vangin erillään pitämisestä tai muusta vastaavasta perusteesta aiheutuvaa erityisen painavaa syytä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

5.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 1 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1069/2015) 1 §:ään uusi 2 momentti, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Soveltamisala

—————
Mitä tässä laissa säädetään Rikosseuraamuslaitoksen yksikköön otetusta, koskee myös pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 12 a §:ssä tarkoitettuun tutkinta-arestiin tai mainitun lain 5 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun tehostettuun matkustuskieltoon määrättyä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

6.

Laki

syöttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain 1 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan syöttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapaudenmenetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain (422/1974) 1 a §, sellaisena kuin se on laissa 344/1989, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 a §

Milloin joku on määrätty matkustuskieltoon, *on* hänen oikeudestaan saada korvausta vapautensa rajoittamisesta soveltuvin osin voimassa, mitä pidätetyn ja vangitun oikeudesta saada korvausta vapauden menetyksestä on tässä laissa säädetty.

Ehdotus

1 a §

Milloin joku on määrätty matkustuskieltoon, *tehostettuun matkustuskieltoon tai tutkinta-arestiin*, hänen oikeudestaan saada korvausta vapautensa rajoittamisesta *on* voimassa, mitä pidätetyn ja vangitun oikeudesta saada korvausta vapauden menetyksestä on tässä laissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .
